

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Přírodovědecká fakulta

katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Örs Orosz

**NÁRODNÍ A REGIONÁLNÍ IDENTITA MAĎARSKÝCH
STŘEDOŠKOLÁKŮ NA SLOVENSKU**

**SENSE OF NATIONAL AND REGIONAL IDENTITY
OF HUNGARIAN HIGH SCHOOL STUDENTS IN SLOVAKIA**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Pavel Chromý Ph.D.

Praha 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracoval samostatně s použitím pramenů uvedených v seznamu literatury.

V Praze dne 20.4.2010

Tímto děkuji mému školiteli **RNDr. Pavlu Chromému, Ph.D.** za cenné rady, připomínky a technickou podporu, které mi během zpracování práce poskytl.

Dále pak děkuji mým kolegům z neziskové organizace **Diákhálózat – Študentská Siet'**, kteří mě podpořili ve výzkumu. Práce vznikla v rámci řešení výzkumného záměru Geografické systémy a rizikové procesy v kontextu globálních změn a evropské integrace (MSM0021620831).

Text by nevznikl bez pomoci **Mgr. Adély Býmové**, která nešetřila trpělivostí při jazykové korekci práce.

Abstrakt

NÁRODNÍ A REGIONÁLNÍ IDENTITA MAĎARSKÝCH STŘEDOŠKOLÁKŮ NA SLOVENSKU

Klíčová slova: identita, vlast, diskriminace, slovensko-maďarské vztahy, volební chování, Maďaři na Slovensku, percepce budoucnosti

Práce se zabývá výzkumem národní a regionální identity maďarských středoškoláků na Slovensku. Je zaměřená na příčiny vzniku různých postojů, ale též se pokusí prezentovat vnímání a plánování budoucnosti cílové skupiny. Co považují respondenti za vlast a s jakými řádovostními úrovněmi (od místa bydliště až po Evropu) cítí sounáležitost? Jaký mají vztah k většinovému národu? Šetření provedené na 32 středních školách jižního Slovenska s účastí 1142 maturujících studentů, hledá odpovědi na takové a jim podobné otázky.

Výsledky výzkumu poukazují na složitost slovensko-maďarských vztahů, na něž nelze nahlížet dichotomicky, jak to dělají aktéři vysoké politiky.

Dvě třetiny maďarských maturantů si představuje svoji budoucnost ve své vlasti. Stát se ale stává vlastí tehdy, pokud vytvoří pocit domova pro své občany a respektuje jejich lidskou důstojnost, svobodu a identitu. S vytvářením tolerantního prostředí pro menšinu, by se ve velké míře dalo přispět k přesvědčení i té třetiny, která plánuje svou budoucnost mimo území Slovenska. Dle našich výsledků, je mládež otevřená a je připravená na aktivní kooperaci.

Abstract

SENSE OF NATIONAL AND REGIONAL IDENTITY OF HUNGARIAN HIGH SCHOOL STUDENTS IN SLOVAKIA

Keywords: identity, homeland, discrimination, Slovak-Hungarian relations, voting behaviour, Hungarians in Slovakia, perception of the future

In general, our work deals with the research of sense of the national and regional identity of the Hungarian high school students in Slovakia. It aims to discover the origins of their different positions and it tries to reveal their future perceptions as well.

What do respondents consider their homeland? What is their attitude to different types of geographical areas ranging from their place of residence to Europe as a whole? What is their relation to the (Slovak) majority? Our research, carried out in thirty-two Hungarian high schools in southern Slovakia involving 1142 graduating students, is trying to answer these and other related questions.

The results of the research point up the complexity of the Slovak-Hungarian relations, which can not be seen as dichotomously as the actors of high politics do.

Two thirds of the Hungarian graduates imagine their future in their homeland. However, the state can become a homeland only if it creates a real home for its citizens by respecting their human dignity, freedom and identity.

We believe that the creation of an appropriate milieu for minorities could definitely help to convince those (one third of all students) planning their future abroad to stay in their homeland. According to our results, the youth is open and ready for the active cooperation.

Összefoglalás

A SZLOVÁKIAI MAGYAR ÉRETTSÉGIZŐ IFJÚSÁG NEMZETI ÉS REGIONÁLIS IDENTITÁSTUDATA

Kulcsszavak: identitás, haza, diszkrimináció, szlovák – magyar viszony, választási hajlandóság, szlovákiai magyarok, jövőkép

Munkánk célja a szlovákiai magyar érettségiző ifjúság nemzeti és regionális identitástudatának, a többségi nemzethez való viszonyának, felsőoktatási percepciójának és jövőképének bemutatása mellett az ezeket befolyásoló tényezők feltárása. Mit tekint a célcsoport hazájának, és hogyan viszonyul az egyes területi (adminisztrációs) szintekhez a lakhelyétől egészen Európáig? Mennyire tartják az érettségizők fontosnak az identitás felvállalását, és ez milyen hatással van a jelenlegi életükre? Hogyan látják a magyar – szlovák viszonyt? Mely felsőoktatási intézményben szeretnék tovább folytatni tanulmányaikat, és mit terveznek az egyetem elvégzése után? A 32 iskolában, összesen 1142 diák bevonásával megvalósult felmérésben, ilyen és ehhez hasonló kérdésekre keressük a válasz.

Munkánk egyben rávilágít arra, hogy az „egyszerű” állampolgárok szintjén a szlovák – magyar kapcsolatok messze nem olyan könnyedén és egyértelműen jellemezhetők, ahogy azt a nagypolitikában teszik.

A magyar ifjúság túlnyomó többsége (70%) jövőjét hazájában képzei el. Egy állam viszont csak akkor válik hazává, ha otthont teremt az állampolgárainak, ha tiszteletben tartja mindenki emberi méltóságát, szabadságát és identitását. Úgy gondoljuk, hogy egy kisebbségbarát miliő megteremtésével a diákság külföldre készülő harmadának nagy részét szintén maradásra lehetne bírni. Eredményeink alapján az ifjúság nyitott, és készen áll az aktív együttműködésre.

Resumé

LA CONSCIENCE NATIONALE ET RÉGIONALE DES LYCÉENS HONGROIS EN SLOVAQUIE

Mots-clés: l'identité, la patrie, les relations slovaco-hongroises, l'envie de participer aux élections, les Hongrois en Slovaquie, la perception de l'avenir.

Le but de notre travail est d'analyser la conscience nationale et régionale des lycéens hongrois en Slovaquie, de dépeindre leurs rapports à la population majoritaire, leur perception de l'éducation universitaire et leurs projets d'avenir. En dehors de cette présentation globale, nous tenterons de relever les différents facteurs qui agissent sur leur comportement et déterminent leur point de vue.

Quel territoire ces étudiants considèrent-ils comme leur patrie et quelle est leur position par rapport aux différents secteurs administratifs à partir de leur ville jusqu'en l'Europe? Quel degré d'importance accordent-ils au sentiment d'identité nationale et comment cette attitude influence-t-elle leur vie quotidienne? Comment jugent-ils les relations slovaco-hongroises? Dans quels établissements d'enseignement supérieur envisagent-ils d'étudier et quels sont leurs projets après leurs études?

Nous avons enquêté dans trente-deux lycées et interrogé 1142 étudiants sur ces différents points. Entre autres, notre travail met en lumière que parmi les citoyens d'un milieu ordinaire les relations slovaco-hongroises sont beaucoup plus complexes et moins évidentes qu'il ne nous semble dans la haute politique.

On s'aperçoit que la plupart des jeunes Hongrois envisagent de rester dans leur patrie dans l'avenir. Mais un pays ne peut devenir une patrie que si ses citoyens y trouvent un foyer véritable, si la dignité humaine y est respectée, la liberté et l'identité de ses habitants préservées. Nous pensons qu'avec la création de conditions plus avantageuses pour les minorités nationales, la plupart des jeunes qui projettent de partir à l'étranger, soit un tiers environ, changeraient d'avis. D'après les résultats de nos sondages, la jeunesse semble ouverte d'esprit et prête à une coopération.

Obsah

Seznam tabulek	9
Seznam grafů	10
Seznam obrázků	11
Seznam příloh	11
1. Úvod	13
1.1. Struktura práce	15
2. Teoreticko-metodologické rámce výzkumu	18
2.1. Metodika práce, rozbor literatury a zdroje dat	18
2.2. Vymezení a diskuze základních pojmů	25
3. Maďaři na Slovensku	33
3.1. Historický vývoj	33
3.2. Demografie a geografické rozložení maďarské menšiny na Slovensku	39
3.3. Migrace maďarského obyvatelstva.....	44
3.4. Národnostní školství.....	46
4. Národní a regionální identita a percepce budoucnosti maďarských středoškoláků na Slovensku	50
4.1. Místa a okolnosti dotazování.....	50
4.2. Základní charakteristika respondentů.....	54
4.3. Identita a vlast	59
4.4. Diskriminace	69
4.5. Vnímání maďarsko – slovenských vztahů	73
4.6. Znalost slovenského jazyka.....	75
4.7. Volební chování	77
4.8. Mládežnické organizace	80
4.9. Percepce budoucnosti: Vysokoškolské studium.....	82
4.10. Percepce budoucnosti: trvalé bydliště a pracovní uplatnění	86
4. Závěr	90
Seznam literatury	95
Internetové zdroje	99
PŘÍLOHY	100

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Vývoj počtu a podílu obyvatel Slovenska a obyvatel maďarské národnosti v letech 1921-2001	40
Tabulka č. 2: Vzdělávací instituce podle jazyka vyučování v roce 2006	47
Tabulka č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání občanů Slovenska	48
Tabulka č. 4: Počet a podíl gymnázií s vyučovacím jazykem maďarským na Slovensku v akademickém roce 2008/2009	48
Tabulka č. 5: Počet a podíl středních odborných škol a učilišť s vyučovacím jazykem maďarským na Slovensku v akademickém roce 2008/2009.....	49
Tabulka č. 6: Vybraná gymnázia podle jazyku výuky.....	51
Tabulka č. 7: Vybrané střední školy podle typu a jazyku výuky.....	52
Tabulka č. 8: Rozdělení respondentů podle místa dotazování.....	54
Tabulka č. 9: Rozdělení respondentů podle typu školy	55
Tabulka č. 10: Rozdělení respondentů podle roku narození.....	56
Tabulka č. 11: Rozdělení respondentů podle bydliště (místo/mimo místa školy)....	56
Tabulka č. 12: Rozdělení respondentů podle pohlaví.....	57
Tabulka č. 13: Rozdělení respondentů podle národnosti a mateřského jazyka	57
Tabulka č. 14: Rozdělení respondentů podle národnosti rodičů.....	58
Tabulka č. 15: Rozdělení respondentů podle dosaženého vzdělání rodičů	58

Seznam grafů

Graf č. 1: Které z uvedených faktorů jsou rozhodující při vzniku národnostní příslušnosti?	60
Graf č. 2: První volba respondentů na otázku „co jsem“	60
Graf č. 3: Prvořadě a druhořadě jsem?	62
Graf č. 4: Co je potřebné k tomu, aby byl někdo Maďarem – první a druhá volba ..	63
Graf č. 5: Která z území považujete za svou vlast?.....	63
Graf č. 6: Která z území považujete za svou vlast?.....	64
Graf č. 7: Co považujete za svou vlast v užším smyslu slova?	66
Graf č. 8: Co považujete za svou vlast v užším smyslu slova?	66
Graf č. 9: Co považujete za svou vlast v užším smyslu slova? – rozdělení podle místa dotazování	67
Graf č. 10: Přiznání národní identity je podle Vás?	68
Graf č. 11: Přiznání národní identity je podle Vás?	68
Graf č. 12: Jak ovlivňuje Váš život skutečnost, že jste se narodil jako Maďar?	70
Graf č. 13: Setkal jste se někdy s tím, že byste byl diskriminován za následující? ..	70
Graf č. 14: Maďarsko-slovenské vztahy na „státní úrovni“ a „v místě Vašeho bydliště“ se dají popsat slovy...?	73
Graf č. 15: Vztahy a spory – kdo může za spory mezi Maďary a Slováky na Slovensku?.....	74
Graf č. 16: Jak hodnotíte úroveň Vaší slovenštiny?.....	76
Graf č. 17: V jakých situacích, kdy používáte slovenský jazyk	76
Graf č. 18: Zajímají Vás otázky týkající se situace maď. menšiny na Slovensku	78
Graf č. 19: Plánujete se zúčastnit parlamentních voleb v roce 2010?	78
Graf č. 20: Volil byste někdy stranu SMK-MKP?	79
Graf č. 21: Jaký máte názor na maďarské mládežnické organizace na Slovensku? ..	80
Graf č. 22: Jste členem/členkou nějaké maďarské mládežnické organizace? Po případě jaké?	81
Graf č. 23: Volba vysoké školy, rozdělená podle individuálního hodnocení úrovně znalosti slovenského jazyka	84
Graf č. 24: Volba vysoké školy, rozdělená podle sympatií cítěné vůči Slovákům ...	85
Graf č. 25: Volba vysoké školy, rozdělená podle dosaženého vzdělání rodičů	85
Graf č. 26: Pokud je Vaším cílem studovat v zahraničí, plánujete po skončení studia vrátit se na Slovensko?	86
Graf č. 27: Plánovaný návrat na Slovensko po skončení studia, rozdělený podle preferované země studia.	87

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Hungarofónní území.....	25
Obrázek č. 2: Župy na území Slovenska v letech 1884-1918.....	26
Obrázek č. 3: Procentuální podíl maďarské menšiny v jednotlivých obcích dnešního Slovenska v letech 1910, 1930 a 2001	41
Obrázek č. 4: Okresy Slovenska	43
Obrázek č. 5: Kraje Slovenska s vyznačeným zastoupením maďarské menšiny	44
Obrázek č. 6: Sídla středních maďarských škol na Slovensku s prováděným průzkumem a počet respondentů v jednotlivých sídlech.....	53
Obrázek č. 7: Diskriminace z národnostních důvodů	72
Obrázek č. 8: Kterou školu byste podle současných možností zvolil pro další studium?	83
Obrázek č. 9: Kdybyste se mohl(a) nezávisle rozhodnout, kde byste studovala(a) vysokou školu?	83
Obrázek č. 10: Kde byste se chtěl po skončení studia natrvalo usadit?.....	87
Obrázek č. 11: Možnost pracovního uplatnění v daném regionu.	89

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník pro maďarské středoškoláky (česká mutace)	101
Příloha č. 2: Dotazník pro maďarské středoškoláky (maďarská verze)	105
Příloha č. 3: Zúčastnil(a) jste se někdy nějaké mládežnické akce v Maďarsku? Po případech kolikrát?	109

Seznam zkratek:

ČSR – Československá republika

FI – Forum institut

SR – Slovenská republika

MR – Maďarská republika

VJM – vyučovací jazyk maďarský

VJS – vyučovací jazyk slovenský

SMK-MKP – Strana maďarskej koalície – Magyar Koalíció Pártja

1. Úvod

Předkládaná práce se zabývá problematikou národní a regionální identity studentů gymnázií a středních odborných škol s vyučovacím jazykem maďarským v oblasti obydlené Maďary na jižním Slovensku. Důraz se klade zejména na hodnocení regionální diferenciace identit a s nimi souvisejících postojů, hodnot a názorů.

Zaměření této práce bylo zvoleno ze dvou hlavních důvodů. Za prvé: téma maďarské komunity na Slovensku se v současné době mnohokrát objevilo jak na státní, tak i na mezinárodní úrovni, ale v Česku je málo známé. I když Maďaři tvořili cca 4,5 % obyvatelstva bývalého Československa, během totalitního režimu bylo toto téma považováno v Česku za tabu, resp. za „věc Slováků“. Po rozpadu Československa Maďaři opravdu zůstali „věcí“ Slováků a téma Maďarů bylo v Česku odsunuto do ústraní. Aktuální možnost pro zkoumání maďarské komunity (bez ohledu na to v jakém aspektu exaktně přibližujeme dané téma) je z hlediska geografie velice zajímavá. Zejména pak výzkum v modelovém území, který nám pomůže pochopit cítění a veřejné mínění menšinového obyvatelstva v specifickém území příhraničí.¹

Práce vznikla na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké Fakulty Univerzity Karlovy v Praze pod vedením RNDr. Pavla Chromého, Ph.D. a ve spolupráci s Mgr. Pavlínou Netrdovou. Je unikátní z toho hlediska, že do realizovaného výzkumu není zainteresována ani jedna ze dvou dotčených stran², což by mělo přispět k získání a objektivnější interpretaci provedených analýz.

Již během výzkumu jsme se setkali s velkým zájmem jak ze strany odborníků z Maďarska, tak ze Slovenska, neméně pak ze strany úřadů Evropské unie a OSCE³. Na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje se dosud neobjevila práce, která by se hlouběji zabývala daným tématem. Již během zpracování byly výsledky

---

¹ V příhraničí, z geografického hlediska periferii v rámci státu, a také na periferii v rámci tzv. mateřského (maďarského) národa.

² Ani slovenská, ani maďarská.

³ Organization for Security and Cooperation in Europe – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.

výzkumu prezentovány na 2 mezinárodních konferencích a maďarské veřejnosti na Slovensku, kde zaznamenaly překvapivě pozitivní ohlas.

Druhým faktorem, který ovlivnil výběr tématu, byla angažovanost autora v neziskové organizaci Studentská síť⁴ (jako místopředseda) a v nevládním fóru, zvaném: Kulatý stůl Maďarů na Slovensku⁵. Studentská síť pak také autorovi práce umožnila procestovat celé Slovensko a uskutečnit dotazníkové šetření u cílového souboru respondentu, tedy na všech gymnáziích a na větších středních odborných školách s vyučovacím jazykem maďarským.

K zahájení výzkumu autora dále motivoval fakt, že plně ovládá maďarský jazyk a dobře zná maďarskou literaturu zabývající se daným tématem. Jedná se především o publikace Forum Minority Research Institut (dále také FI)⁶, kde autor vykonal odbornou praxi a Institut pro národní, etnický a menšinový výzkum⁷ maďarské Akademie věd, se kterou autor navázal kontakty během studijního pobytu v Maďarsku.

Forum institut se sídlem v Šamoríně (přibližně 20 km od Bratislavy) se zabývá sociologickým, historickým a etnografickým výzkumem menšin s důrazem na maďarskou menšinu, jež je největší na Slovensku. Pracuje v něm velký počet odborníků a členové různých akademických obcí. Vedle Institutu pro výzkum menšin pracuje Forum informační středisko a Forum centrum regionálního rozvoje, které má celostátní síť poboček. Navíc Forum institut provozuje maďarskou menšinovou knihovnu – Bibliotheca Hungarica, kde jsou badatelům dostupné dokumenty, knihy, materiály a také infrastruktura pro výzkum. FI tedy hrál klíčovou roli při vzniku diplomové práce.

Hlavním cílem překládané práce je analyzovat územní diferenciaci národní a regionální identity, zvážit situace diskriminace, ale také volebního chování a percepce budoucnosti (vysokoškolského studia, trvalého bydliště, možnosti pracovního uplatnění) středoškolských maturantů na školách s vyučovacím jazykem maďarským⁸. Dalšími cíli jsou dokumentace hlavních

---

⁴ Diákhálózat – Študentská sieť – Student Network (www.diakhalozat.sk).

⁵ Szlovákiai Magyarok Kerekasztala – Okrúhly stół Maďarov na Slovensku – Round-table of Hungarians in Slovakia.

⁶ Fórum institut pre výskum menšín – Fórum Kisebbségkutató Intézet, www.foruminst.sk

⁷ Etnika-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet - Institute for Ethnic and National Minority Studies (www.mtaki.hu).

⁸ Státní, církevní a soukromé.

tendencí a náčrt možného budúciho vývoje daného segmentu spoločnosti Slovenska.

Výzkum je založený na reprezentatívnom dotazníkovom šetrení kvantitatívnej povahy. V dotazníku byly některé klíčové otázky vedomě kladené tak, aby umožnily porovnaní s jinými již existujúcimi výzkumy, zejména Zsuzsanny Lamplové, ktorá vedla, v některých aspektech, podobný výzkum na celé maďarské menšinové spoločnosti na Slovensku v roce 2007.⁹

Z hlavných úkolů vyplývajú ďalšie vedľajšie úlohy, ktoré je nutné naplniť za účelom dosiahnutí hlavných cieľů. Mezi ně patří **popis vybraného zájmového územia** – oblasť tzv. Felvidéku¹⁰, z hľadiska fyzicko-geografickej, demografickej a kultúrnej s dôrazom na priblíženie stavu menšinového školstva a samosprávy.

V práci hľadáme odpovedi na nasledujúcich výskumných otázkach.

1. Se ktorými územnými celkami cítia obyvatelia maďarskej národnosti na južnom Slovensku sounáležitost a aký majú vzťah k rôznym ráďovostným úrovňam regiónů od miesta bydlisťe až po Evropu?
2. Jakou roli hraje v živote obyvateľ maďarskej menšiny na Slovensku príslušnosť k historickým územným celkům (župám, štátům a regiónům)?
3. Existujú generační rozdiely v cíťení národnej a regionálnej identity, alebo vnímání ostatných národů?
4. Co je dôležité pro to, aby se někdo cítil Maďarem – jaké faktory hrají roli v procese formování národnej identity?
5. Jsou již středoškooláci rozhodnutí, zda oveddou z územia, a prípadně kam?
6. Kde plánujú studovať po absolvování střední školy?

1.1. Struktura práce

Předkládaná práce je členěna do 5 kapitol. Po samotném úvodu následuje druhá část práce, jež obsahuje přehled a diskuzi literatury a zdrojů dat, zaměřených

---

⁹ LAMPL, ZS. (2007): Magyarnak lenni (Být Maďarem), Fórum institut pre výskum menšin, Šamorín.

¹⁰ Forná Zem, Horňáky – vysvětlení viz. na s. 25.

na obecné otázky regionální a národní identity a na téma maďarské menšiny na Slovensku. Kapitola obsahuje přehled prací a studií demografických, sociologických a historických, zabývajících se vývojem maďarské společnosti na Slovensku ve 20. století s důrazem na přelom tisíciletí. Ve druhé kapitole se věnujeme metodice a okolnostem výzkumu. Jsou zde diskutovány teoreticko-metodologická východiska práce a možné přístupy ke studiu zvolené problematiky. V druhé části kapitoly najdeme odůvodnění vymezení zájmového území a vybraného segmentu společnosti, ale také vymezení a diskuzi základních pojmů.

Třetí a čtvrtá kapitola, která se dělí na další podkapitoly, tvoří vlastní korpus práce. Třetí část má charakter empirické studie pojednávající o postavení Maďarů na Slovensku. Najdeme zde socio-geografickou analýzu Slovenska s důrazem na jižní Slovensko a na maďarskou menšinu, dále popis zájmové vrstvy maďarské komunity (školy a mládež). Cílem kapitoly je popsat a zhodnotit území na bázi „objektivních“ dat. Analyzovat socioekonomické podmínky celého území jižního Slovenska a porovnat jednotlivé části území, dále pak načrtnout aspekty socio-kulturní diferenciace jižního Slovenska. Čtvrtá kapitola přináší popis a vlastní výsledky rozsáhlého terénního šetření, vyhodnocení a interpretaci výsledků výzkumu.

Tento výzkum je orientován zejména na hledání regionálních rozdílů. Cílem je „objektivizovat“ subjektivní výpovědi aktérů a vyvodit obecnější závěry na základě představ obyvatel. V závěru formulujeme doporučení, jakým směrem by se měl ubírat případný navazující výzkum.

Podstatnou část závěru věnujeme rozboru (potvrzení / vyvrácení) pracovních hypotéz. Ty jsme formulovali následovně:

- 1) Lze předpokládat větší sounáležitost respondentů s kulturní oblastí, ve které žijí (částečně se překrývá s územními celky historických žup), s historickým názvem oblasti (Felvidék) a místem bydliště, spíše než s okresem nebo krajem. Nejmenší sounáležitost s okresem se očekává v místech, kde okresy byly vytvořeny dle principu Gerrymanderingu – tedy jsou nepřírozeného tvaru, aby eliminovaly vliv maďarské menšiny.¹¹

---

¹¹ Jedná se o okresy Revúca, Trebišov, Nové Zámky, Rožňava, a Rimavská Sobota.

- 2) Jsou rozdíly v cítění (regionální) identity mladé a starší generace Maďarů na Slovensku.
- 3) Lze předpokládat, že existují rozdíly v identitě studentů žijících ve městě¹² a na venkově.
- 4) Lze předpokládat, že při výběru vysoké školy hraje velkou roli úroveň znalosti slovenského jazyka, dosažená úroveň vzdělání rodičů, ale také vztah k různým etnickým skupinám. Vysoký podíl studentů plánuje ve svém vysokoškolském vzdělávání pokračovat na území Maďarska či v Česku, nebo v jiné části EU a neplánují se vrátit na území jižního Slovenska. Relativní počet studentů uvažujících o studiu v Česku je větší v západní části jižního Slovenska.

---

¹² V místě, kde se nachází škola, kde proběhla dotazování – 30 ze 32 škol se nachází ve městě.

2. Teoreticko-metodologické rámce výzkumu

2.1. Metodika práce, rozbor literatury a zdroje dat

Literaturu a teoretické koncepty, které se staly východiskem a teoreticko-metodologickým rámcem této diplomové práce, lze členit do několika skupin. První skupinu tvoří práce zabývající se obecně historií maďarských komunit žijících mimo mateřskou zemi, v našem případě na Slovensku. Jedná se především o práce maďarských historiků a sociologů (Hunčík¹³, Vadkerty¹⁴, Simon¹⁵, Szarka¹⁶). I mezi slovenskými vědci však můžeme najít takové, kteří se daným tématem zabývají či zabývali. Bohužel těch je málo (př.: Štefan Šutaj). Příklady cizojazyčné literatury jsou pak: práce Étienne Boisserie¹⁷ nebo James Shatterwhite¹⁸.

Druhou skupinou tvoří práce zabývající se obecnou tematikou národní a regionální identity. Ty nám sloužily zejména pro pochopení základních pojmů a chování jedinců, se kterými jsme se během dotazování seznámili. Ze zahraničních autorů to byli zejména Paasi¹⁹, Smith²⁰, Huntington²¹, Joung a Light²². Z českých a slovenských pak např. Chromý²³, Siwek²⁴, Kaňok²⁵, Matlovič²⁶ a Zich²⁷.

---

¹³ HUNČÍK, P. (1999): Maďarská menšina ve Slovenské republice. In: GABAL, I. [eds.]: Etnické menšiny ve střední Evropě, Praha, s. 204-218.

¹⁴ VADKERTY, K. (2002): A kitelepítéstől a reszlovakizációig. Trilógia a csehszlovákiai magyarság 1945–1948 közötti történetéről (Maďarská otázka v Československu 1945–1948), Kalligram, Bratislava.

¹⁵ SIMON, A. (2008): Telepesek és telepes falvak Dél-Szlovákiában a két világháború között (Usedlíci a kolonie na jižním Slovensku), Fórum institút pre výskum menšín, Šamorín.

¹⁶ SZARKA, L., ŠUTAJ, Š. (2008): Regionális és nemzeti identitásformák a 18-20. századi magyar és a szlovák történelemben - Regionálna a národná identita v maďarskej a slovenskej histórii 18-20. storočia, Universum, Prešov.

¹⁷ BOISSERIE, E. (2003): Un conflit entre normes européennes et mémoires nationales : La question magyare en Roumanie et en Slovaquie 1993-1997 (Konflikt mezi evropskými normami a národní pamětí: Maďarská otázka v Rumunsku a na Slovensku 1993-1997), L'Harmattan, Paris.

¹⁸ GYURCSÍK, I., SATTERWHITE, J. (1996): The Hungarians in Slovakia, Nationalities Papers 24, New York s. 509–524.

¹⁹ PAASI, A. (2003): Region and place: regional identity in question. Progress in Human Geography 27/4, s. 475-485.

²⁰ SMITH, A. D. (1991): National Identity, Penguin, London.

²¹ HUNTINGTON, S. P. (2001): Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu. Rybka Publishers, Praha

²² YOUNG, C., LIGHT, D. (2001): Place, National Identity and Post-socialist Transformations: An Introduction. Political Geography 20/8, s. 941-955

²³ CHROMÝ, P. (2003): Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů? In: JANČÁK, V., CHROMÝ, P., MARADA, M. [eds.]: Geografie na cestách poznání, UK v Praze, PpF, KSGRR, Praha, s. 163-178.

²⁴ SIWEK, T. (1996): Česko-polská etnická hranice. Filozofická fakulta Ostravské univerzity, Ostrava

²⁵ SIWEK, T., KAŇOK, J. (2000): Vědomí slezské identity v mentální mapě. Ostravská univerzita, Ostrava.

Třetí skupinou zdrojů jsou materiály zabývající se stejným tématem jako tato práce, tedy národní identitou Maďarů žijících mimo mateřskou zemi (Lampl²⁸, Veres²⁹, Papp³⁰), volebním chováním (Lampl³¹, Angyal³²), menšinovým školstvím (A. Szabó³³, László³⁴) nebo problematikou vnímání budoucího vysokoškolského studia (Plugor³⁵ a Székely³⁶). Tito autoři však zaměřili pozornost na život maďarské menšiny v oblasti Rumunska, nebo v případě práce Lamplové použili jiné výzkumné metody aplikované na jiné věkové skupiny respondentů, než s jakými pracujeme zde.

Prvním krokem, jenž následuje po výběru tématu celé práce, je stanovení cílů a z nich plynoucích hypotéz „*vzhledem k tradici v novodobé české geografii, podle níž není dobrého výzkumu bez hypotéz*“³⁷ (viz úvod).

Po té následuje poměrně rozsáhlá heuristika prezentovaná v 3. kapitole: Maďaři na Slovensku, která kromě analýzy teoretického základu obsahuje také některé části rozboru literatury. Heuristika nám potvrdila, že výzkum se bude na metodologické rovině opírat o práci: Být Maďarem (Lampl 2007). V tomto případě jde především o

---

²⁶ MATLOVIČ, R. (2005): Geografia obyvateľstva Slovenska so zreteľom na rómsku minoritu, Prešovská Univerzita, Prešov.

²⁷ ZICH, F. [eds.] (2003): Regionální identita obyvatel v pohraničí, Sociologický ústav Akademie věd ČR, Praha.

²⁸ LAMPL, ZS. (1999): A saját útját járó gyermek - három szociológiai tanulmány a szlovákiai magyarokról (Dítě na vlastní stezce – tři sociologické studie o Maďarech na Slovensku), Madách-Posonium, Bratislava.

LAMPL, ZS. (2006): A szlovákiai magyarok politikai identitása (Politická identita Maďarů na Slovensku). In: Forum Social Science Review 2006/4, Šamorín, s. 55-68.

LAMPL, ZS. (2007): Magyarak lenni (Být Maďarem), Fórum institut pre výskum menšín, Šamorín

LAMPL, ZS. (2008): Magyarok és szlovákok (Maďaři a Slováci), Fórum institut pre výskum menšín, Šamorín.

²⁹ VERES, V. (2005): Nemzeti identitás Erdélyben szociológiai olvasatban (Národní identita v Sedmihradsku v sociologickém čtení. Akadémiai Kiadó, Budapest.

³⁰ PAPP, Z. A., VERES, V. [eds.] (2007): Kárpát Panel 2007, (Panel Karpat 2007 – výzkumná zpráva), MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest.

³¹ LAMPL, ZS. (2006): A szlovákiai magyarok politikai identitása (Politická identita Maďarů na Slovensku). In: Forum Social Science Review 2006/4, Šamorín, s. 55-68.

³² ANGYAL, B. (1998): Magyar választás Szlovákiában (Maďarská volba na Slovensku), rukopis, Fórum institut pre výskum menšín, Šamorín.

³³ A. SZABÓ, L. (2006): A szlovákiai közoktatási számarányok 2006-ban (Školství na Slovensku v číslech za rok 2006), in Národnostné a etnické menšiny na Slovensku 2006, Fórum institut pre výskum menšín, Šamorín, s. 113-129.

³⁴ LÁSZLÓ, B. (2006): A szlovákiai magyarság műveltségi szintjéről (O vzdělanosti Maďarů žijících na Slovensku), in Forum Social Science Review 25, Šamorín, s. 73 - 92

³⁵ KISS, Z., PLUGOR, R., SZABÓ, J. (2008): Középiskolások felsőoktatási percepciója (Vnímání budoucího vysokoškolského studia maďarských středoškoláků v Rumunsku), OMDSZ, Cluj-Napoca.

³⁶ SZÉKELY, T., PLUGOR, R., SZABÓ, J., KISS, Z. (2010): Végzős egyetemi hallgatók továbbtanulási percepciója – 2008 (Vnímání budoucího postgraduálního studia maďarských absolventů v Rumunsku), Rukopis.

³⁷ CHROMÝ, P. (2004): Historická a kulturní geografie a nové přístupy v regionálním studiu, Disertační práce. UK v Praze, PŘF, KSGRR, Praha.

využití jejího potenciálu jako srovnávacího nástroje. V kontextu námi stanovených cílů pak průzkum doplňujeme ještě o další otázky.

Metodologie našeho výzkumu se liší od té, kterou používali kolegové ve svých pracích na KSGRR v předchozích letech. V diplomových pracích Štětinové³⁸ a Skály³⁹ autoři pracovali s tématem regionální identity v různých mikroregionech Česka. Naše práce se naopak zabývá větším územím – celým územím Slovenska, jež je osídleno Maďary, a aspiruje na vyvození závěrů, které nám pomohou nastínit budoucnost maďarské komunity v tomto území; formování vrstvy budoucí maďarské intelektuální elity na Slovensku v evropském kontextu; posoudit volební chování a preference Maďarů, jejich vnímání většinového obyvatelstva a Maďarů žijících v ostatních státech středoevropského prostoru.

Základním pracovním krokem bylo vymyslet, jak by bylo možné předvídat alespoň blízkou budoucnost. K tomu se naskýkala příležitost na středních školách s vyučovacím jazykem maďarským, kde maturanti, studenti posledních ročníků, těsně před přijímacím řízením na vysoké školy, již mají ucelenější představu o tom, kam směřují. Jejich cílová destinace bude mít velký vliv na jejich následujících pět let života, případně se stane místem jejich budoucího bydliště. Navíc relativně silná vrstva věkové pyramidy bude za 10-20 let tvořit jádro maďarské společnosti na Slovensku.

Zachování maďarské komunity záleží na zachování maďarské inteligence, a jelikož vysokoškoláky je velice obtížné dotazovat (zejména s ohledem na reprezentativnost šetření), zůstali jsme u středoškoláků stojících před maturitou. Ty jsme pak nazvali jako „kandidáty inteligence“. Protože se jedná o studenty středních škol, jež zakončí středoškolskou docházku maturitou, můžeme očekávat, že většina dotazovaných se bude hlásit na vysokou školu. A právě tento segment nás zajímá. Navíc se jedná o první generaci, která celý svůj život prožila v demokracii a byla vychovávána ve zcela jiném prostředí než generace předchozí, což může mít do jisté míry vliv i na výsledky výzkumu.

Autor práce pracuje již delší dobu v největší maďarské studentské neziskové organizaci na Slovensku, která kromě toho, že spojuje více než 7000 maďarských univerzitních studentů, udržuje dobré vztahy se středními školami – hlavně

---

³⁸ ŠTĚTINOVÁ, K. (2006): Územní identita obyvatel Česka - vývojový a hierarchický pohled. Diplomová práce. UK v Praze, PŘF, KSGRR, Praha.

³⁹ SKÁLA, J. (2007): Regionální identita periferních území na příkladu obvodu obce s rozšířenou působností Sušice, Diplomová práce. UK v Praze, PŘF, KSGRR, Praha.

s gymnázii – a sdružuje i středoškolskou mládež ve formě organizování kulturních manifestací⁴⁰, školení⁴¹, ale provozuje i poradenskou činnost – „jak zvolit vysokou školu“ – pro maturanty. Takže na výše zmíněné bázi nebylo obtížné zorganizovat dotazníkové šetření ve vybraných středních školách od Bratislavy až po Velké Kapušany, v celé šíři pásu jižního Slovenska, který obývají Maďary.

Dalším klíčovým momentem výzkumného procesu bylo sestavování samotného dotazníku: operacionalizace – tedy proces hledání otázek, na němž by odpovědi respondentů ilustrovaly zkoumané jevy. Zde byly využity starší práce různých autorů, které vznikly hlavně na pracovištích Forum institutu nebo Institutu etnických výzkumů a výzkumů národních menšin maďarské Akademie věd. Jedná se hlavně o publikaci „Být Maďarem“ a „Maďaři a Slováci“ (Lampl 2007 a 2008), „Panel Karpat 2007“⁴², ale také práce Kissa, Plugora a Szabóa⁴³, kteří realizovali podobný výzkum v současné době v maďarské studentské organizaci OMDSZ se sídlem Cluj-Napoca v Sedmihradsku na sedmihradské maďarské populaci. Podobné zformulování otázek našeho dotazníku s otázkami předchozích autorů umožní následné porovnání výsledků (hlavě s výsledky Lamplové, která již vykonala několik reprezentativních šetření na celém souboru Maďarů žijících na Slovensku). Publikace Panel Karpat 2007 nám zase dovoluje porovnat a ujasnit si rozdíly veřejného mínění maďarského společenství na Slovensku a v Rumunku, kde žije další komunita Maďarů v podobné politické situaci (postavení) jako Maďaři na Slovensku. Dotazníkový arch (viz. originál v maďarštině a jeho českou mutaci v přílohách) měl čtyři strany a lze jej charakterizovat následovně:

Po úvodu, který obsahoval krátký popis cíle výzkumu a instruktáž, následovaly 3 otázky týkající se okolností dotazování (datum, místo a jazyk výuky) a osobních údajů respondentů – dohromady 11 otázek (pohlaví, místo a rok narození, státní občanství, mateřský jazyk, národnost, nejvyšší dosažené vzdělání a národnost rodičů).

---

⁴⁰ Táboory.

⁴¹ Pro lídry studentských parlamentů a samospráv středních škol.

⁴² PAPP, Z. A., VERES, V. [eds.] (2007): Kárpát Panel 2007, (Panel Karpat 2007 – Výzkumná zpráva), MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest.

⁴³ KISS, Z., PLUGOR, R., SZABÓ, J. (2008): Középiskolások felsőoktatási percepciója (Vnímání budoucího vysokoškolského studia maďarských středoškoláků v Rumunsku), OMDSZ, Cluj-Napoca.

Samotný dotazník, kromě výše zmíněné části týkající se osobních údajů, obsahoval 28 otázek a další podotázky, celkem 42 položek. Otázky můžeme členit tématicky do osmi větších celků, a to:

- **identita a vlast**

1. Které z uvedených faktorů jsou rozhodující při vzniku národnostní příslušnosti?
2. Prvořadě jste.... ?
3. Dále jste také.... ?
4. Která z území považujete za svou vlast?
5. Co považujete za svou vlast v užším smyslu slova (území, které je Vám nejdražší)?
6. Co je podle Vás potřebné k tomu, aby byl někdo Maďarem?
7. Co je podle Vás dále potřebné k tomu, aby byl někdo Maďarem?
8. Přiznání národní identity je podle Vás...?

- **diskriminace**

9. Souhlasíte s tím, že skutečnost, že jste se narodil jako Maďar...?
10. Setkal jste se někdy s tím, že byste byl diskriminován za...?

- **maďarsko-slovenské vztahy**

11. Maďarsko-slovenské vztahy na státní úrovni se dají popsat slovem...
12. Maďarsko-slovenské vztahy v místě Vašeho bydliště se dají popsat slovem...
13. Kdo podle Vás může za spory mezi Maďary a Slováky na Slovensku?
14. Označte, prosím, jaký máte vztah k následujícím skupinám obyvatel...?

- **volební chování**

15. Zajímají Vás otázky týkající se situace maďarské menšiny na Slovensku?
16. Plánujete se zúčastnit parlamentních voleb v roce 2010?
17. Volil byste někdy stranu SMK-MKP?

18. Pokud ano, tak z jakého důvodu?

- **Percepce budoucnosti: vysokoškolské studium**

19. V rámci Vašich současných možností, kterou školu byste zvolil(a) pro další studium?

20. Kdybyste se mohl(a) nezávisle rozhodnout, kde byste rád studoval(a) VŠ?

- **znalost slovenského jazyka**

21. Jak hodnotíte úroveň Vaší slovenštiny?

22. Mimo školní vyučování, v jakých situacích a kde používáte slovenský jazyk?

- **mládežnické organizace**

23. Zúčastnil(a) jste se někdy nějaké mládežnické akce v Maďarsku (Gloria Victis, různé soutěže, tábory), kde se prezentovali ostatní menšiny Maďarů (např. ze Sedmihrdska, Podkarpatska, Vojvodiny)?

24. Jaký máte názor o maďarských mládežnických organizacích na Slovensku?

25. Jste členem/členkou nějaké místní, nebo mezinárodní maďarské mládežnické organizace (př.: Organizace Skautů, MIK, Rákóczi Szövetség, Firesz, Kikelet, školský DÖK , atd.)?

- **percepce budoucnosti: trvalé bydliště a pracovní uplatnění**

26. Pokud je Vaším cílem studovat v zahraničí, plánujete po ukončení studia vrátit se na Slovensko?

27. Kde byste se chtěl po ukončení studia natrvalo usadit?

28. Myslíte si, že byste měl možnost pracovně se uplatnit ve Vašem regionu?

Akce v terénu, tedy dotazníkové šetření, vypadala následovně:

Po výběru 32 institucí v 23 místech Slovenska jsme kontaktovali školy, na kterých byli ředitelé velice ochotní a nedělalo jim problém vyhradit 20 minut vyučovací hodiny pro dotazování. Během dvou týdnů, v listopadu, školního roku

2008/2009 nám bylo umožněno rozdat 1142 dotazníků se 100% návratností, což usnadňovalo naši práci. Lze konstatovat, že dotazníky kromě chybějících studentů vyplnili všichni maturanti vybraných škol. Ve školách, kde počet žáků nebyl dostačující, se do dotazování zapojili i studenti třetích ročníků, a v jednom případě i studenti druhých ročníků – samozřejmě jejich celkový počet nepřesahoval 20. Na dvou školách (Základní škola a Gymnázium s VJM v Bratislavě a Obchodní akademie s VJM a s VJS ve Velkém Mederu) z důvodu zaneprázdnění nebylo možné dotazníky rozdat, takže šetření zde uskutečnili později učitelé a vyplněné archy nám doručili poštou.

Nejrozsáhlejší část (kapitola 4) celého projektu tvoří analýza nashromážděných dat z celkového počtu 1142 vyplněných dotazníků.

Údaje získané z dotazníkového šetření mají podobu tzv. měkkých dat a kvalitativní podobu a tomu odpovídá i jejich následné statistické zpracování provedené v programu SPSS, kde v rámci této práce vzhledem k jejímu rozsahu byla provedena pouze deskriptivní statistika. V rámci této statistiky jsme hledali vztahy mezi závislými a nezávislými veličinami, a to jak v rovině individuální (rovina jednotlivých respondentů), tak i v rovině geografických oblastí.

Před samotným vyhodnocením však bylo potřeba dotazníky digitalizovat, což v rámci grantového projektu řešení výzkumného záměru pracoviště zajistila Mgr. Pavlína Netrdová.

Je důležité zmínit databáze, které nám sloužily po celou dobu naší práce a pomáhaly při získání globálního přehledu nad územím a v chápání tématu. Na začátku této kapitoly byly uvedeny písemné prameny, nyní uvádíme pouze dvě, dosud nezmíněných online databáze:

Maďarský portál⁴⁴, který je databází všech maďarských organizací, obcí, místních samospráv, škol a církví na Slovensku (jde o velmi podrobný, nicméně přehledný a snadno použitelný zdroj informací).

Dalším velmi podobným portálem je webová stránka, již vícekrát zmiňovaného, Forum institutu⁴⁵. Ta slouží, podobně jako databáze všech maďarských institucí a organizací, ale také jako kalendář kulturních událostí a akcí.

---

⁴⁴ www.magyar.sk

⁴⁵ www.forumisnt.sk

2.2. Vymezení a diskuze základních pojmů

Hungarofónní území v naší práci slouží pro označení té části Karpatské kotliny, kde žijí příslušníci maďarského etnika. Jde o území Maďarské republiky a některé části států, jež sousedí s Maďarskem, tedy: jižní část Slovenska (Felvidék), některé části dnešního Sedmihradska, hlavně Sikulsko (Székelyföld), část Vojvodiny (Vajdaság), Podkarpatské Rusi (Kárpátalja), Chorvatska, Slovinska (Muravidék) a Rakouska (Burgenland, Hradsko).

Obrázek č. 1: Hungarofónní území

Zdroj: www.wikipedia.org, vlastní úprava (2010)

Mateřská země, v maďarštině *anyaország* je pojmenování Maďarska v kontextu, kdy se hovoří o maďarských národních menšinách žijících v cizině. Není to úplně identické označení s anglickým *motherland*, nebo s německým *Mutterland* – viz. níže.

Felvidék je maďarský originál/ekvivalent slovenských názvů *Horná zem*, *Horniaky*, *Horný vidiek*, zřídka *Horné okolie*. V 19. století to bylo neformální označení hornaté části severního, tj. Horního Uherska (maď.: *Felső-Magyarország*, lat.:

Hungaria-Superior, něm.: *Oberungarn*); od konce 19. století do roku 1918, politicky neformálně i uherské župy převážně nebo výrazně obývané Slováci (tedy Slovensko v starším smyslu). V užším slova smyslu Trenčínská župa, Orava, Turiec, Liptov, Zvolenská župa, Spiš, Šariš, v širším smyslu i Bratislavská župa, Nitrianska župa, Hontianska župa, Tekov, Novohradská župa, Gemer, Abovsko-turnianska župa, Zemplínska župa a Užhorodská župa.

Obrázek č. 2: Župy na území Slovenska v letech 1884-1918

Zdroj: <http://geography.upol.cz> (2010)

Po zániku Uherska (od 1918) v širším slova smyslu: části Uherska připojené k Československu, tedy před druhou světovou válkou Slovensko a Podkarpatská Rus, po druhé světové válce pouze Slovensko.

V užším slova smyslu: jižní oblasti Slovenska obývané převážně Maďary. Dichotomie, dvojité interpretování stejné pojmu bylo a pořád je předmětem maďarsko-slovenských sporů. Zatímco někteří představitelé slovenské politické elity rozumí pod pojmem maďarskou revizi a imaginární napadnutí Slovenska, občané maďarské národnosti používají tento pojem pouze na popis vlasti, tedy jižního Slovenska.

Ve skutečnosti běžný Maďar používá termín „felvidéki“ ve stejném smyslu, jako běžný Slovák používá termín „dolnozemský“ pro označení své země v Békéskéj

Čabe. Na druhé straně je beze sporu to, že používání tohoto termínu politiky či veřejnými činiteli může být právem považováno za nekorektní.⁴⁶

Maďaři na Slovensku jsou objektem našeho výzkumu. Podle kontextu jsme pro popis zvolili různé termíny: maďarská komunita na Slovensku, obyvatelstvo maďarské národnosti, maďarská menšina, Maďaři na Slovensku, společenství Maďarů na Slovensku. Jednomu označení jsme se ale důsledně vyhýbali – a to výrazu "slovenští Maďaři", který považujeme za "kočkopsa". Rovněž se snažíme vyhýbat slovnímu spojení "občané maďarské národnosti". Ne proto, že by bylo nesprávné, ale proto, že ve spisech mnoha slovenských politiků a veřejných činitelů se používá s určitým ideologickým podtónem vyjadřující koncept, že na Slovensku jsou "státotvorní" jen Slováci, zatímco ostatní jsou "jen" občané té či oné národnosti. Žádný Slovák se však nevyjadřuje o svém krajanovi v Maďarsku, v echách, či jinde v zahraničí jako o "občanovi slovenské národnosti", ale také jen jako o Slovákovi.⁴⁷

Identita je pojem odvozeným od latinského *identicus* – totožný, znamenající tentýž.⁴⁸ Dle Turnera a Tajfela⁴⁹ lidé cítí přirozenou potřebu mít určitou sociální identitu a vymezovat se jako příslušníci určité skupiny. Tato potřeba vyvolává sklon vytvářet solidární skupiny, uvnitř kterých se přednostně rozdělují zdroje, a to i v případě, že to není podloženo osobním zájmem jednotlivců. Lidé automaticky a nevědomě zařazují jednotlivce (sebe i ostatní) do sociálních skupin, a to zejména na základě zřejmých charakteristik, jako je rasa, pohlaví, nebo věk.⁵⁰ Žádná teorie však nepředpokládá, že by lidem byla vrozená potřeba konkrétní formy identity, například etnické. Naopak, jeden člověk může být, a často také je, členem různých skupin.

---

⁴⁶ PETŐCZ, K. (2008): Úvod k slovenskému vydání. In: FAZEKAS, J., HUNČÍK, P. [eds.]: Maďari na Slovensku (1989 – 2004) Súhrnná správa od zmeny režimu po vstup do Euróskej únie, Fórum inštitut pre výskum menšín, Šamorín, s. 13-18.

⁴⁷ PETŐCZ, K. (2008): Úvod k slovenskému vydání. In: FAZEKAS, J., HUNČÍK, P. [eds.]: Maďari na Slovensku (1989 – 2004) Súhrnná správa od zmeny režimu po vstup do Euróskej únie, Fórum inštitut pre výskum menšín, Šamorín, s. 13-18.

⁴⁸ TESÁŘ, F. (2007): Etnické konflikty, Portál, Praha.

⁴⁹ TAJFEL, H., TURNER, J. C. (1986): The social identity theory of inter-group behavior. In: AUSTIN, W. G., WORCHEL, S. [eds.]: Psychology of Intergroup Relations, Nelson-Hall, Chicago.

⁵⁰ FISKE, S. T. (1998): Stereotyping, prejudice, and discrimination. In: GILBERT, D. T., FISKE, S. T., LINDZEY, G. [eds.]: The handbook of social psychology, McGraw-Hill, New York.

Jednotlivé identity mají různou důležitost, navzájem se překrývají, koexistují, ale mohou spolu také soutěžit.⁵¹

Etnikum (z řeckého *ethnos*, tj. *lid*) je pojem, kterým se běžně označuje historicky vzniklá skupina lidí, která má údajně společný historický původ, rasový typ, jazyk, materiální a duchovní kulturu, mentalitu a tradice a obývá společné území; dá se tedy také srovnat s pojmem "kmen".⁵² Ve skutečnosti je představa společného genetického původu příslušníků jednoho etnika zavádějící, a to kvůli migraci a míšení různých etnik mezi sebou, a odborníci proto chápou etnikum spíše jen jako skupinu lidí, která sdílí společnou kulturu.⁵³ Několik etnik může tvořit národ.

Etnická hranice je zóna (v ideálním případě čára) mezi sousedními oblastmi osídlenými příslušníky různých etnik, v níž se vyskytují současně prvky příslušnosti k těmto etnickým skupinám v takové míře, že ji podle nich nelze zcela jednoznačně přiřadit k žádné z nich.⁵⁴ Slovensko-maďarskou etnickou hranici dobře zobrazuje obrázek č. 3/3 na str. 41.

Vlast (maď.: *haza*, lat.: *patria*, angl.: *motherland*, něm.: *Mutterland*), starším označením **otčina**, je země narození, ke které cítíme sympatie a chováme ji v jisté úctě. Latinské slovo *patria* – otčina dalo vzniknout slovu *patriot* a *patriotismus*, které zdůrazňuje lásku ke své zemi. Německý *vaterland* a identický anglický překlad *fatherland* (v maďarštině *szülőföld*) mají velice podobný význam, ale v poválečném použití, v angličtině se používá v nacistickém kontextu.

Národ (nation) Antony D. Smith⁵⁵ definoval jako pojmenované historické a kulturní společenství s jednotným územím, masovým vzdělávacím systémem a společnými zákony. Existují desítky vymezení, ale všechny definice mají společné jádro: Národ je politicky organizované společenství, jehož příslušníkům je společný vysoký stupeň vědomí vzájemné sounáležitosti. Příslušníci národa si uvědomují svou

⁵¹ TESÁŘ, F. (2007): Etnické konflikty, Portál, Praha.

⁵² TÓTH, R., KRNO, S., KULAŠIK, P. (1991): Stručný politologický slovník, Bratislava.

⁵³ HOBSBAWM, E. J. (2000): Národy a nacionalismus od roku 1780. Program, mýtus, realita, CDK, Brno.

⁵⁴ SIWEK, T. (1996): Česko-polská etnická hranice. Filozofická fakulta Ostravské univerzity, Ostrava.

⁵⁵ SMITH, A. D. (1986): The Ethnic Origin of Nations, Basil Blackwell, Oxford.

odlišnost od ostatních národů i bez přímé osobní zkušenosti, aniž by s nimi přicházeli do styku.

Na vztah národa a etnika nepanuje ve vědě jednotný názor. Modernisté spojují vznik současných národů se společenskými změnami vyvolanými kapitalistickou ekonomikou a industrializací, urbanizací, moderním školstvím a státní správou, jež dohromady přinesly podstatné zvýšení sociální mobility a gramotnosti. Industrializace souvisí s rozvojem moderního státu, který je nově legitimizován jako národní. Národní povědomí je pak šířeno masovým školstvím.

Národy samy sebe definují prostřednictvím etnických hranic, **nebo podobných byť fiktivních vymezení**. V případě národu zvláště nápadně vystupuje do popředí zájem o dějiny, a to jak o původ či jejich výchozí bod, tak o jejich průběh. Nejde tedy o něco v porovnání s etnickým cítěním specifického, spíše o zdůraznění téhož jevu. Právě výklad dějin se nejčastěji stává médiem, prostřednictvím něhož si množství jednotlivců, lišících se každodenní kulturou, dialektem, nebo dokonce jazykem, kterým hovoří a se slabým povědomím o rozsahu společné vlasti, vytváří duchovní pouto s ostatními.⁵⁶

Národní versus národnostní menšina

Národní menšina je pojmenování etnické skupiny, žijící v daném státě v menšině, jejíž členové se neztotožňují s většinovým (státotvorným) národem, ale s národem, který má svůj vlastní stát („mateřskou zemi“) nebo územní autonomii.

Národní menšina je označení pro „Maďary na Slovensku“ (*szlovákiai magyarok*), kteří jsou zároveň součástí maďarského etnicko-kulturního společenstva i občansko-politické komunity Slovenska. Termín národní menšina je přirozený nejen v maďarštině (*nemzeti kisebbség*), ale i v jiných evropských jazycích (anglické *national minority*, francouzské *minorité nationale*, či německé *nationale Minderheit* bychom těžko mohli přeložit jako „národnostní“ menšina).⁵⁷

Národnostní menšina je jiné označení pro "občany maďarské národnosti" na Slovensku, s ideologicko-politickými konsekvencemi naznačenými výše.

---

⁵⁶ TESAR, F. (2007): Etnické konflikty, Portál, Praha.

⁵⁷ PETŐCZ, K. (2008): Úvod k slovenskému vydaniu. In: FAZEKAS, J., HUNČÍK, P. [eds.]: Maďari na Slovensku (1989 – 2004) Súhrnná správa od zmeny režimu po vstup do Európskej únie, Fórum institut pre výskum menšín, Šamorín, s. 13-18.

Bohužel ve slovenském písemnictví se vžil pojem národnostní menšina, přesto ho nepovažujeme za korektní.

Partnerství a spolupráce – v sociologii se rozlišují tři základní druhy mezilidských interakcí: spolupráce, soutěž a konflikt. Spolupráce (co-operation) znamená, že jednotlivci či skupiny se snaží společně dosáhnout určitého cíle nebo prosazovat společné zájmy.⁵⁸ Přesněji řečeno spolupracují, nebo to alespoň předstírají. Spolupráce je totiž založená na tom, že každý účastník má právo na podíl na zisku, ať je jeho vlastní přínos jakýkoli.⁵⁹

Národní a regionální konflikt je výrazem individuálního nebo kolektivního sobectví, protože lidé mají sklon nadřazovat prospěch svůj či vlastní skupiny nad prospěch ostatních.

Při konfliktu mizí společná rozhodčí autorita a touto autoritou se snaží stát jednotliví aktéři. Přestávají platit soutěžní pravidla, protože alespoň jedna strana je přestala respektovat. Určitá pravidla však platí i zde. Konflikt můžeme svým způsobem chápat jako nerovnou soutěž, v níž pravidla zvýhodňují některé hráče.⁶⁰

Při konfliktu je pozornost jednotlivců nebo skupin upřena přednostně na ostatní konkurenty, nikoli na dosažení cíle jako při soutěži. Po dobu konfliktu se cílem stává eliminace protivníka – například podřízení, vyhnání, nebo zničení. Teprve pak přichází na řadu vlastní cíl, o který protivníci usilovali.

Násilné etnické konflikty k sobě přirozeně poutají nejvíce pozornosti, častější jsou nicméně konflikty nepřímé. Nepřímý (indirect) konflikt vzniká, když jednotlivci, či skupiny usilují o získání cíle způsobem, který brání v jeho dosažení konkurentům.⁶¹

Z toho je zřejmé, že základem konfliktu mohou být například společenská privilegia: určitá skupina má práva, jež druhá skupina nemá, například kasty, stavy a třídy. Pokud jsou privilegované a podřízené skupiny kombinované s etnickými, jde logicky o konflikt etnický.

Aby jedna skupina mohla být s druhou v konfliktu, musí její členové navzájem spolupracovat. Etnický konflikt se obvykle vyvíjí ze soutěže. Soutěží se o ovládnutí

---

⁵⁸ HEBDING, D. E., GLICK, L. (1992): Introduction of sociology: A Text with Readings, McGraw Hill Inc, New York.

⁵⁹ TESAR, F. (2007): Etnické konflikty, Portál, Praha.

⁶⁰ TESAR, F. (2007): Etnické konflikty, Portál, Praha.

⁶¹ HEBDING, D. E., GLICK, L. (1992): Introduction of sociology: A Text with Readings, McGraw Hill Inc, New York.

území, pracovní příležitosti, přístup ke vzdělání či peníze z rozpočtu, ale například také o charakter státních symbolů nebo interpretaci státních dějin v učebnicích. Jakékoli zvýhodnění určité skupiny, které naruší soutěž, staví každého jednotlivce do konfliktu s příslušníky jiné skupiny: jeho životní prostor, perspektiva či bezpečnost jsou omezeny. Poněvadž etnická soutěž i etnický konflikt jsou interakcemi skupin, není jedinec z této interakce hodnocen podle svých individuálních činů, ale jako příslušník skupiny.⁶²

Akultura zahrnuje jevy, které jsou výsledkem přímého (a nepřerušného) styku mezi skupinami jedinců z různých kultur, z čehož následně vyplývají změny v původních kulturních typech⁶³ jedné nebo obou skupin. Akultura souvisí s difúzí kulturních prvků a s migrací etnik v prostoru. Na úrovni jedince pak akultura vystupuje jako proces sociálního učení.

Asimilace je změna etnické orientace obyvatelstva, které setrvává stále na stejném místě. K získání nové etnické orientace může dojít v případě etnické nevyhraněnosti obyvatelstva daného místa, z nichž jedno nebo druhé začne časem projevovat výraznější ztotožnění s jedním nebo druhým sousedním etnikem. Na pomezích může dojít také ke změně etnické orientace u již etnicky vyhraněné komunity nebo její části. V prvním případě (změna orientace u nevyhraněného obyvatelstva) se území, které dosud mělo charakter nevyhraněného pomezí, stane asimilovanou součástí jednoho nebo druhého etnického regionu a etnická hranice se změnou etnické orientace obyvatel (asimilací) přemístí. Ve druhém případě se území příslušné do jednoho etnického regionu stane asimilovanou součástí druhého etnického regionu anebo smíšeného pásu a hranice se přemístí opačným směrem.⁶⁴

V této práci se nebudeme zabývat mechanismem tohoto procesu, protože byl v případě našeho zájmového území již dříve popsán (např. Hajdók⁶⁵ nebo Gyurgyík⁶⁶).

---

⁶² TESAR, F. (2007): Etnické konflikty, Portál, Praha.

⁶³ SOUKUP, V., (2000): Přehled antropologických teorií kultury, Portál, Praha.

⁶⁴ SIWEK, T. (1996): Česko-polská etnická hranice. Filozofická fakulta Ostravské univerzity, Ostrava.

⁶⁵ HAJDOK, K. (2009): Asszimilációs folyamatok és a szlovákiai magyarok identitása (Asimilace a identita Maďarů na Slovensku). In: TÓTH, K. [eds.]: Hatékony érdekérvényesítés (Efektivnější lobbying). Fórum institut pre výskum menšín, Šamorín, s. 51-14.

⁶⁶ GYURGYÍK, L. (2008): Zmeny v demografickej, sídelnej a sociálnej štruktúre Maďarov na Slovensku. In: FAZEKAS, J., HUNČÍK, P. [eds.]: Maďari na Slovensku (1989 – 2004) Súhrnná

Diskriminace (lat.: *discriminare* = *rozlišovat*) je sociologický termín odkazující na zacházení vůči osobě nebo skupině pouze na základě třídy nebo kategorie. Diskriminace je skutečné chování vůči jiné skupině. To znamená vyloučení nebo omezení členů jedné skupiny z příležitostí, které jsou k dispozici další skupině.⁶⁷

---

správa od zmeny režimu po vstup do Európskej únie, Fórum institut pre výskum menšín, Šamorín, s. 155-198.

⁶⁷ GIDDENS, A., DUNEIER, M., APPELBAUM, P. R., CARR, D., (2009): Introduction to sociology, W.W. Norton & Company Inc, New York, s. 324.

3. Maďaři na Slovensku

3.1. Historický vývoj

Rozpadem historických Uher po první světové válce byl jednotný politicko-ekonomický prostor rozdroben. Nově vzniklé státy zdědily mnohé neduhy monarchie a snad nejvíce se to projevilo na národnostním složení jejich obyvatelstva. Výsledkem procesu, který probíhal ve jménu sebeurčení, bylo, že pod cizí nadvládou žil téměř stejný počet lidí jako v dobách Rakousko-Uherska. Pro další vnitropolitický vývoj těchto států, jejich mezinárodní postavení a vzájemné vztahy to mělo zásadní význam. Nejmenší podíl menšinového obyvatelstva měly na svém území Rakousko a Maďarsko, největší Československo. Maďaři na Slovensku se r. 1918 dostali do menšinové pozice tím, že z rozhodnutí velmocí bylo území jimi obývané připojeno k nově vzniklému Československu. Koncepce samostatného československého státu vycházela z předpokladu, že začlenění Slovenska je nezbytné k tomu, aby vznikl jednotný československý národ jako nezbytná protiváha pro budoucí více než třímilionovou německou menšinu⁶⁸.

Trianonskou dohodou Maďarsko ztratilo přibližně 30 % své národní populace. Rozsah územních ztrát byl neméně šokující: 60 % území. (Pro srovnání – Česko po Mnichovské dohodě ztratilo asi 35 % svého území.⁶⁹) Práva menšin v nástupnických státech měla být zaručena Saintgermainskou smlouvou. Ve skutečnosti však mezi lety 1918 až 1920 výrazně klesl počet obyvatel hlásících se k maďarské národnosti. Na tomto faktu se podílelo více faktorů. Odhadem přes 100 000 uprchlíků a emigrantů – úředníků, učitelů, železničářů apod. – nesložilo slib věrnosti ČSR a opustilo republiku. Jako bývalým uherským zaměstnancům jim stát odmítl vyplácet penzi a 45 000 z nich ani nedostalo československé občanství. Většinou se proto usadili v poválečném Maďarsku.

Třebaže se Československá republika snažila vytvořit institucionální a právní systém podle vzoru západních demokracií, práva menšin byla v praxi od počátku porušována a Maďaři byli na Slovensku pacifikováni mnoha způsoby: pozemkovou

---

⁶⁸ UHROVÁ-MÉSZÁROSOVÁ, A. (2008): Maďarská menšina na Slovensku, Vesmír 87/1, Praha, s. 46-50.

⁶⁹ HUNČÍK, P. (1999): Maďarská menšina ve Slovenské republice. In: GABAL, I. [eds.]: Etnické menšiny ve střední Evropě, Praha, 204-218.

reformou, narušováním kompaktnosti maďarského osídlení prostřednictvím kolonizace půdy, asimilačními tlaky ve školství apod.

Dne 29. února 1920 byla přijata finální verze Ústavní charty, podle které je oficiální jazyk československý. Přesto jazykem výuky v menšinových školách a jazykem používaným v menšinových institucích zůstala maďarština. Osobám patřícím k národnostním menšinám bylo povoleno při oficiálním kontaktu užívat mateřštinu v těch lokalitách, ve kterých jejich podíl přesáhl 20 % obyvatelstva.⁷⁰

Dalším opatřením, ovšem hrubě diskriminačním, bylo vytvoření nových okresů Gerrymanderingovského typu tak, aby těch, kde procento Maďarů přesáhne právě 20 %, zůstalo co nejméně. Namísto původních administrativních celků byly vytvářeny nové, se severojižní orientací. Tím procentuální zastoupení Maďarů v jednotlivých okresech klesalo.

Na území dnešního Slovenska žilo roku 1910 2,9 milionu obyvatel, z nichž bylo 884 tisíc maďarské národnosti (30,3 %), 1 688 tisíc slovenské národnosti (57,8 %), 198 tisíc německé národnosti (6,8 %), 97 tisíc rusínské národnosti (3,3 %), 10 tisíc polské národnosti (0,3 %), 7 tisíc české národnosti (0,3 %) a 34 tisíc jiné a neznámé národnosti (1,2 %). Roku 1921 klesl počet příslušníků maďarské národnosti na 651 tisíc (21,7 %).⁷¹ Většina Maďarů záhy pochopila nové poměry a Trianon začali brát jako realitu, o čemž svědčí fakt, že první maďarská politická strana v Československu vznikla již v roce 1919. V roce 1920 vznikla další maďarská strana a v roce 1925 společná koalice těchto stran zaznamenala výrazný úspěch ve volbách a získala 10 poslaneckých a 6 senátorských míst v Národním shromáždění.

Vztahy mezi Maďary a československými politiky v počátcích byly napjaté. Maďaři považovali Trianon za nespravedlnost a nechyběly mezi nimi ani revizionistické hlasy. Čeští a slovenští politici vědomi si tohoto faktu zase sledovali veškeré maďarské kroky se značnou nedůvěrou. Prezidentovi Masarykovi se však posléze podařilo prolomit bariéru nedůvěry. V době své návštěvy jižního Slovenska v roce 1930 v Dolní Strehové navštívil hrob známého maďarského dramatika a o den později v Lučenci ohlásil, že věnuje 100 000 Kč na účely vytvoření maďarského

---

⁷⁰ UHROVÁ-MÉSZÁROSOVÁ, A. (2008): Maďarská menšina na Slovensku, Vesmír 87/1, Praha, s. 46-50.

⁷¹ GYURGYÍK, L. (2008): Zmeny v demografickej, sídelnej a sociálnej štruktúre Maďarov na Slovensku. In FAZEKAS, J., HUNČÍK, P. [eds.], (2008): Maďari na Slovensku (1989 – 2004) Súhrnná správa od zmeny režimu po vstup do Euróskej únie, Fórum institut pre výskum menšín, Šamorín, s. 155-198.

kulturního fondu. Po smrti Masaryka se však spory mezi příslušníky menšiny na jedné straně a prezidentem Benešem na druhé znovu vyostřily.⁷²

V roce 1938 opustila maďarská zahraniční politika svůj opatrný postoj a jasně proklamovala požadavek opětovně připojit k Maďarsku území, na kterém žije obyvatelstvo maďarské národnosti. Ve Vídni bylo 2. 11. 1938 v arbitrážním řízení rozhodnuto, že Maďarsko získá zpět území o rozloze asi 10 000 km² s téměř 860 000 obyvateli. Na Slovensku pak zůstalo ještě 60 000 Maďarů.

Po relativním útlumu způsobeném druhou světovou válkou se dostal problém menšin v (česko)slovensko-maďarském vztahu znova do popředí v roce 1945. Předválečné územní zisky Maďarsko zase ztratilo. Poválečná československá politická elita se snažila využít porážku Německa a Maďarska k vytvoření státu bez neslovanských menšin. 9. května 1945 Beneš a Gottwald ohlásili nový směr menšinové politiky, podle kterého podstatná část Němců a Maďarů musí Československo opustit. V tzv. Košickém vládním programu bylo uvedeno, že Maďaři jsou kolektivně spoluodpovědní za válečný osud Československa a neslovanské elementy je třeba vyloučit z hospodářského života. V srpnu 1945 vyhlásil prezident Beneš další dekret – tentokrát s celostátní platností – podle něž Němci a Maďaři ztratili občanství, a tedy i všechna občanská práva, právo na zdravotní ošetření, penzi atd. Dalším dekretem byla nařízena kompletní konfiskace maďarského majetku. Tím měl být připraven totální odsun maďarské menšiny.⁷³ Maďarská vláda pod vlivem dekretů i vítězné koalice podepsala 27. února 1946 dohodu o vzájemné výměně obyvatelstva, podle níž mohlo být z ČSR odsunuto tolik Maďarů, kolik Slováků dobrovolně přesídlí z Maďarska na Slovensko. V rámci této akce muselo opustit svoji domovinu 68 407 lidí maďarské národnosti.

Formální ukončení protimaďarské politiky pod vlivem Stalina bylo deklarováno 16. dubna 1949, kdy v Budapešti zástupci ČSR a Maďarska podepsali Smlouvu o dobrém přátelství a spolupráci. Dekrety prezidenta republiky (Beneše) však zůstaly nadále v platnosti, včetně postulátu o kolektivní vině Maďarů. Kromě jediného pokusu prezidenta Havla (1992) se nenašel politik (kromě maďarských),

---

⁷² HUNČÍK, P. (1999): Maďarská menšina ve Slovenské republice. In: GABAL, I. [eds.]: Etnické menšiny ve střední Evropě, Praha, s. 204-218.

⁷³ UHROVÁ-MÉSZÁROSOVÁ, A. (2008): Maďarská menšina na Slovensku, Vesmír 87/1, Praha, s. 46-50.

který by byl ochoten věcně se zabírat touto problematikou.⁷⁴ Navíc slovenský parlament v roce 2007 přijal zákon o nezměnitelnosti tzv. Benešových dekretů, což je z evropského hlediska hodnoceno jako podkopávání evropských demokratických zásad.

V roce 1948 byly otevřeny první maďarské třídy a o rok později i první maďarské školy. V roce 1948 začaly též v Bratislavě vycházet po dlouhé odmlce maďarské noviny Új Szó. V březnu 1949 vznikl Kulturní spolek maďarských pracujících v Československu – Csemadok. Československá ústava z roku 1948 deklarovala Československo jako stát pouze dvou národů. Nicméně již v lednu 1952 bylo vydáno rozhodnutí, podle kterého ve smíšených oblastech měli být Maďaři zastoupeni v národních radách a mohli obsazovat též vedoucí funkce. V dubnu 1954 deklaroval Ústřední výbor Komunistické strany Slovenska, že je třeba všechny formy reslovakizace ukončit a každý se může hlásit k té národnosti, ke které má nejbližší vztah. Ústava z roku 1960 již uznávala existenci menšin a bylo v ní uvedeno, že stát zajišťuje maďarské, ukrajinské a polské menšině výuku v jejich mateřštině a všechny podmínky i prostředky jejich kulturního rozvoje. Přesto ale někdy realizace stranických usnesení zaostávala, dvojjazyčnost se v plné míře uplatnila pouze v několika regionech a například reforma veřejné správy z r. 1960 měla hrubě diskriminační charakter, spojila totiž okresy, v nichž převažovalo maďarské obyvatelstvo, s okresy se slovenskou většinou. V důsledku toho zůstala převaha Maďarů pouze ve dvou okresech (Dunajská Streda a Komárno) namísto původních sedmi.⁷⁵

V oblasti menšinové politiky přinesl určité změny rok 1968, ovšem spíše negativní. Znovu se ozývaly protimaďarské hlasy. Stránky tisku byly opět plné protimaďarských hesel: Maďaři za Dunaj!, Jen jeden národ žije tu! etc. V říjnu roku 1968 byl přijat ústavní zákon o postavení národností a právech menšin. Stanovil, že národnosti mají být přiměřeně zastoupeny v zastupitelských orgánech, mají právo na vzdělávání ve svém jazyce, právo používat svůj jazyk v úředním styku v oblastech obývaných příslušnou národností, právo na všestranný kulturní rozvoj, právo na tisk a informace v jazyce své národnosti. Znamenal nesporný pokrok, bohužel vzhledem k politické situaci nedokázal problém menšin řešit a všechno se začalo znovu: v roce

---

⁷⁴ HUNČÍK, P. (1999): Maďarská menšina ve Slovenské republice. In: GABAL, I. [eds.]: Etnické menšiny ve střední Evropě, Praha, s. 204-218

⁷⁵ UHROVÁ-MÉSZÁROSOVÁ, A. (2008): Maďarská menšina na Slovensku, Vesmír 87/1, Praha, s. 46-50.

1970 bylo oficiálně zakázáno používat historické, tedy maďarské názvy ulic a obcí, nebylo realizováno plánované maďarské vysílání v Československé televizi a Slovenský rozhlas přestal vysílat i pětiminutové zprávy v maďarském jazyce.

V dubnu 1978 vznikl jako občanská iniciativa Výbor na ochranu práv maďarské menšiny v Československu s cílem upozornit veřejnost na újmy dotýkající se Maďarů žijících na Slovensku a otevřeně vyvíjet politickou činnost. Výbor se záhy dostal do kontaktu s Chartou 77, se kterou vydal společné dokumenty. Vedoucí osobností tohoto hnutí byl Miklós Duray.

Změna režimu na konci roku 1989 znamenala pro maďarské společenství na Slovensku významnou změnu především v politickém životě. Poprvé po padesáti letech mohlo organizovat a samo se podílet na politickém dění. Už 18. listopadu 1989 byla založena Maďarská nezávislá iniciativa – *Független Magyar Kezdeményezés* a v únoru 1990 politické hnutí s charakterem strany *Együttélés – Spolužitie*, jehož předsedou se stal Miklós Duray. Období let 1990–1992 bylo charakteristické problematickými vztahy zejména z důvodu rostoucí aktivity nacionalistických sil uvnitř slovenského politického života v čele se Slovenskou národní stranou a Maticí slovenskou.

Vznik samostatné Slovenské republiky (1. ledna 1993) podstatným způsobem změnil charakter národnostního složení obyvatelstva. Přibližně 14 % obyvatel se hlásilo (dle výsledku sčítání lidu v roce 1991) k jiné než slovenské národnosti. Tím se Slovensko zařadilo mezi evropské země s největším podílem národnostních menšin.

V roce 1995 podepsali premiéři Slovenské a Maďarské republiky (Vladimír Mečiar a Gyula Horn) v Paříži Základní smlouvu mezi SR a MR. Slovenský premiér Mečiar se tím snažil rozptýlit obavy EU z eskalace napětí v menšinové otázce. Nutno dodat, že tento pozitivní krok slovenská vláda devalvovala ročním odkládáním ratifikace smlouvy v Národní radě SR. Nedostatky v menšinové politice se staly také jedním z důvodů nezařazení Slovenska do první skupiny zemí vyjednávajících o vstupu do Evropské unie.

Pozitivní zlom přinesly parlamentní volby na slovenské i maďarské straně v roce 1998. Odstranění největšího deficitu vůči menšinám představuje zákon o používání menšinových jazyků z 1. září 1999, podle něž se menšinový jazyk může používat v úředním styku v obcích, kde procentuální podíl menšinového obyvatelstva přesahuje 20 %. Též umožňuje používat menšinový jazyk na úředních formulářích,

v označování ulic, názvů obcí, veřejných míst apod. V lednu 1999 bylo také obnoveno vydávání dvojjazyčných vysvědčení na školách s menšinovým vyučovacím jazykem. V únoru 2001 podepsal Dzurindův kabinet Evropskou chartu na ochranu menšinových jazyků. Je třeba zmínit též zřízení první maďarské univerzity na Slovensku v Komárně r. 2004.⁷⁶

Pozitivní atmosféra, která vznikla v letech dvou Dzurindových vlád, kdy Strana maďarské koalice (SMK-MKP) byla součástí vlády, se vytratila po volbách v roce 2006, kdy součástí Ficovy vládní koalice se stala Slovenská národní strana v čele s Jánem Slotou. Neuplynulo čtvrtletí bez konfliktů na maďarsko-slovenských „frontách“. V roce 2006 vypukla kauza Hedvigy Malinové, která byla napadena a surově zbita v parku v Nitře, kvůli tomu že telefonovala maďarsky. Slovenská Policie případ uzavřela s tím, že Hedviga sama sebe zbita a celou událost si vymyslela. V roce 2007 slovenská vláda přijala již zmíněný zákon o nezměnitelnosti tzv. Benešových dekretů. V roce 2008 byl přerušený zápas DAC Dunajská Streda (symbol „maďarského“ fotbalu na Slovensku) – Slovan, a následně stovky maďarských fanoušků byli brutálně zbiti speciálními jednotkami policie. V červnu 2009 parlament přijal diskriminující tzv. Zákon o státním jazyce, který vyvolal bouřlivou odezvu na mezinárodní úrovni. O měsíc později slovenský premiér Fico označil maďarského prezidenta za „persona non grata“ a jeho přístup na území Slovenska byl odmítnut. (Maďarský prezident se chtěl zúčastnit odhalování sochy Svatého Štěpána v Komárně). Dále začátkem roku 2010 vláda přijala zákon o vlastenectví, podle kterého ve všech školních třídách musí být vyvěšena státní vlajka a žáci musí zpívat slovenskou státní hymnu (každé pondělí).

Naším úkolem není podrobně rekapitulovat nedávné události na Slovensku, zatěžující vzájemné vztahy Maďarů a Slováků, zde považujeme za důležité poukázat na to, jaké může mít následky takový zákon; budovat vlastenectví zákonem lze považovat za nesmyslný a pro menšinu dehonestující akt.

V Maďarsku během toho (posledního volebního období) z bezvýznamné studentské organizace Jobbik vyrostla politická strana (která získala na letošních dubnových volbách 12,2 %) v jejímž programu nechybí nacionalismus a na Slovensku již dávno přítomné protiromské nenávistné projevy.

---

⁷⁶ UHROVÁ-MÉSZÁROSOVÁ, A. (2008): Maďarská menšina na Slovensku, Vesmír 87/1, Praha, s. 46-50.

Nástin historického vývoje považujeme na tomto místě za nezbytnou součást práce, a to zejména s ohledem na pochopení širšího kontextu slovensko-maďarských vztahů. Události posledního volebního období slovenského parlamentu (2006-2010) tudíž měly prokazatelný dopad na veřejné mínění. Lze předpokládat, že se zapíše do „generačního vědomí“. Generační rozdíly v názorech jsou zakořeněné právě v tom, co daní lidé ve svém životě prožili.

3.2. Demografie a geografické rozložení maďarské menšiny na Slovensku

V této kapitole se pokusíme uvést stručný přehled o demografickém vývoji maďarské komunity. Vymezit zkoumanou oblast a ukázat v číslech, jak vypadá vzdělávací systém na Slovensku a jakou roli v něm hrají členové maďarské komunity.

Na území dnešního Slovenska žilo v roce 1910 2,9 milionu obyvatel, z nichž bylo 884 tisíc maďarské národnosti (30,3 %), 1 688 tisíc slovenské národnosti (57,8 %) a 198 tisíc německé národnosti (6,8 %). Do roku 1921 klesl počet příslušníků maďarské národnosti na 651 tisíc (21,7 %).⁷⁷ Značný pokles počtu je možné vysvětlit kombinací různých faktorů. Například sčítání v roce 1910 stanovilo národnost dle mateřského jazyka. Ostatní sčítání již oddělovala mateřský jazyk od národnosti, tím pádem vytvořila místo pro dvojí výklad. Od roku 1921 můžeme sledovat jev, kdy se k maďarské národnosti hlásí asi o 10 % lidí méně, než k maďarskému mateřskému jazyku. Je také pravda, že po okupaci horního Uherska se přestěhovalo do Maďarska více než 100 000 lidí, v majoritě z řad úředníků a inteligence.

V období 1921 až 2001 se zvýšil počet obyvatel Slovenska z 3 miliónů na 5,38 miliónů, t. j. o 79,3 %. Počet osob maďarské národnosti se přitom snížil z 651 tisíc na 527 tisíc, takže o 20 %. Podíl Maďarů na celkovém počtu obyvatelstva Slovenska klesl z 21,7 % na 9,7 %. Po nejhlubším bodu úpadku roku 1950 následovalo roku 1961 značné zvýšení, roku 1970 mírné zvýšení a v letech 1980 a 1991 minimální zvýšení, avšak při neustálém snižování relativního zastoupení maďarské menšiny na celkovém počtu obyvatel Slovenska. Zásadní zvrát

---

⁷⁷ GYURGYÍK, L. (2008): Zmeny v demografickej, sídelnej a sociálnej štruktúre Maďarov na Slovensku. In FAZEKAS, J., HUNČÍK, P. [eds.], (2008): Maďari na Slovensku (1989 – 2004) Súhrnná správa od zmeny režimu po vstup do Európskej únie, Fórum institut pre výskum menšín, Šamorín, s. 155-198.

zaznamenala devadesátá léta 20. století: jak je z níže uvedené tabulky patrné, v roce 2001 se poprvé od roku 1950 počet obyvatel maďarské národnosti snížil i v absolutních číslech. Pro objasnění musíme dodat, že prudký pokles a následující růst, zaznamenaný sčítáním v roce 1950, je výsledkem tzv. reslovakizace, deportací a teroru, který maďarská menšina prožila v tzv. letech bez vlasti mezi lety 1945 – 1949.

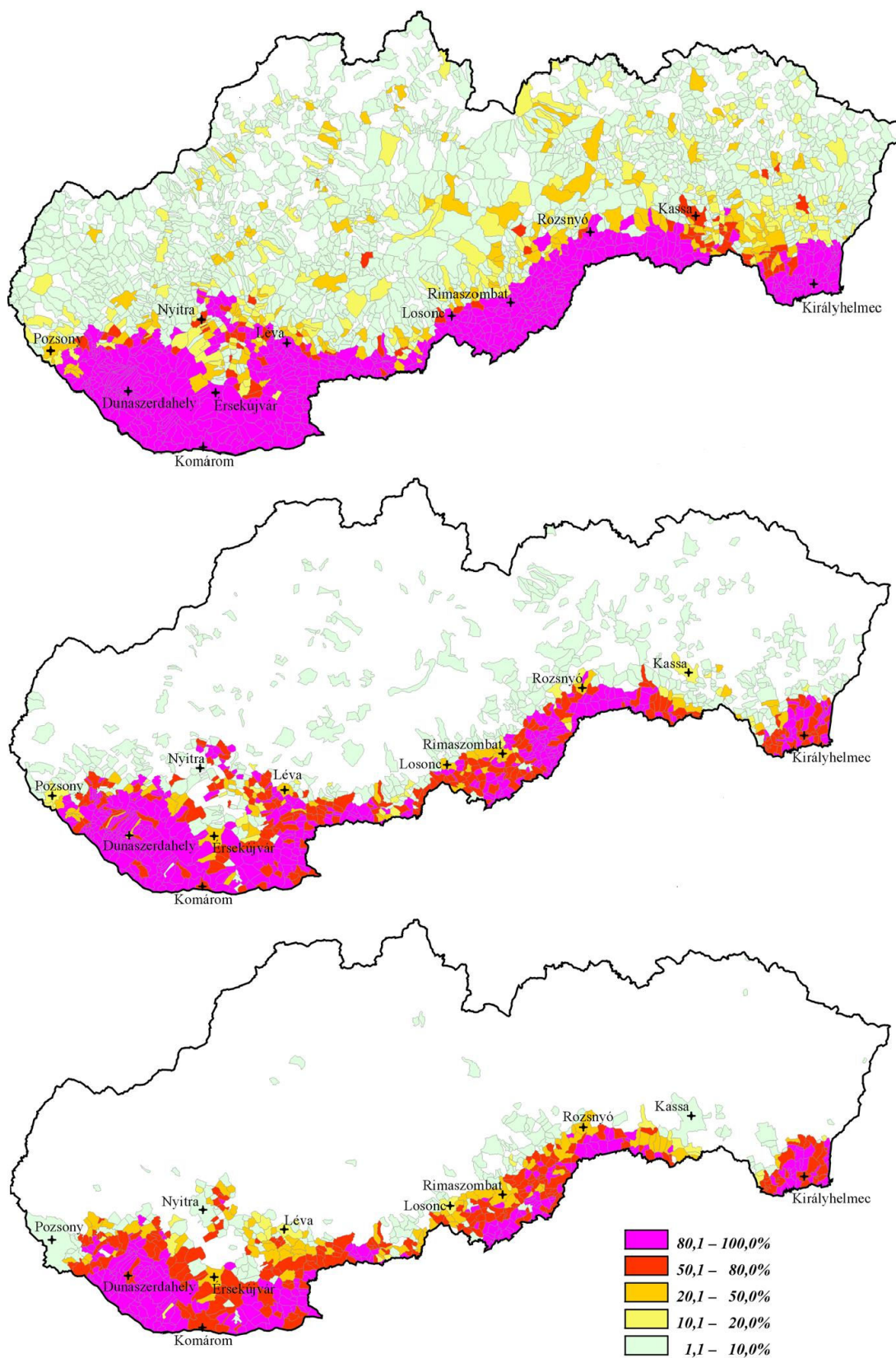
Tabulka č. 1: Vývoj počtu a podílu obyvatel Slovenska a obyvatel maďarské národnosti v letech 1921-2001

období	Změna počtu obyvatel			
	Slovensko		Maďaři na Slovenku	
	absolutní	relativní (%)	absolutní	relativní (%)
1921-1930	+328 923	+11	-58 260	-9
1930-1950	+112 524	+3,4	-237 805	-40,1
1950-1961	+731 729	+21,3	+164 250	+46,3
1961-1970	+363 244	+8,7	+33 224	+6,4
1970-1980	+453 878	+10	+7 484	+1,4
1980-1991	+283 167	+5,7	+7 806	+1,4
1991-2001	+105 120	+2	-46 768	-8,2

Zdroj: Gyurgyik (2008)

Pro získání lepší představy, a pro ukázkou poklesu počtu a podílu maďarského obyvatelstva z hlediska geografického, zde uvádíme 3 obrázky – ilustrující stavy v letech 1910, 1930 a 2001.

Obrázek č. 3: Procentuální podíl maďarské menšiny v jednotlivých obcích dnešního Slovenska v letech 1910, 1930 a 2001

Zdroj: Gyurgyík (2008)

Dle Gyurgyíka, očekávaný pokles počtu Maďarů v cenzu 2011 bude mezi 59 287 a 33 827, takže výsledný počet maďarského obyvatelstva bude mezi 461 a 687 tisíci. Ze zmiňovaných údajů je zřejmé, že na Slovensku dochází k prudkému poklesu počtu občanů hlásících se k maďarské národnosti, což je jednak výsledkem úspěšné asimilační politiky slovenských vlád, jednak přirozeného růstu/poklesu obyvatelstva.

Analýza demografického vývoje Slovenska není tématem naší práce, vraťme se proto k tématu rozmístění maďarského obyvatelstva v rámci státu. Obce obývané maďarskou menšinou (jak je patrné z obrázku č. 2/3) tvoří někde širší, jinde užší, ale více méně souvislý pás na jihu Slovenska od Bratislavy až po Velké Kapušany. „Maďarský“ pás je přerušen pár desítkami kilometrů v oblasti jihovýchodně od Košic a jazyková hranice se též dotýká maďarské státní hranice na Novohradě, čili na středním Slovensku. Oddělenou část, tzv. jazykový ostrov, vytváří komunita kolem Nitry. Ta však nejrychleji ztrácí svou maďarskou identitu a dnes prudce směřuje k zániku.

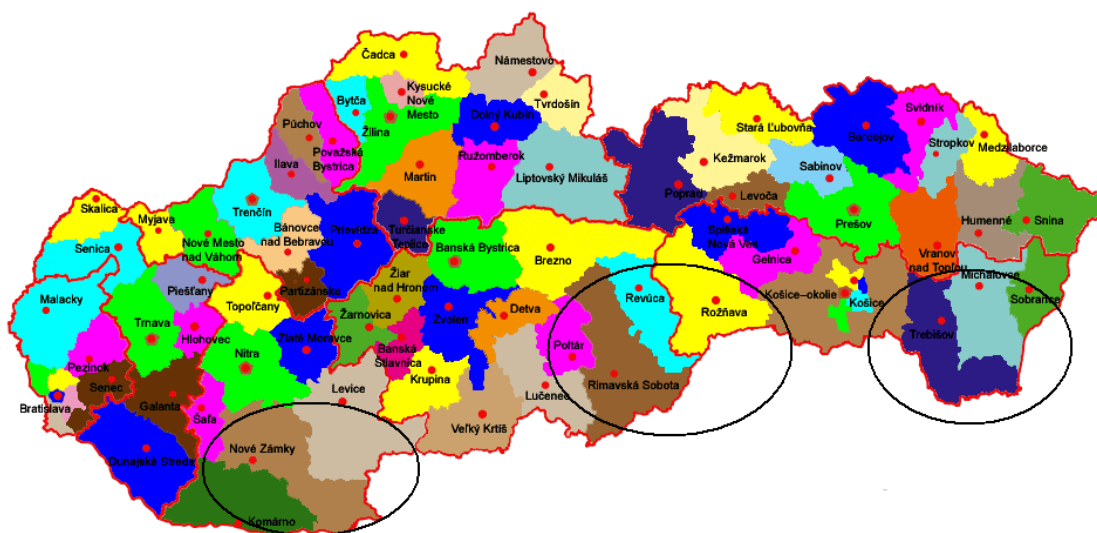
Za obce s národnostně smíšeným obyvatelstvem byly kdysi považovány, podle československých statistik, sídla, ve kterých podíl obyvatelstva dané menšiny přesahoval 10 %, resp. 100 osob. **V době posledního sčítání (2001) bylo na Slovensku 551 takových obcí, z nichž v 404 obcích Maďaři tvořili většinu obyvatelstva.** Na Slovensku, pokud hovoříme o městech se značným počtem občanů hlásících se k maďarské národnosti, máme na mysli města, kde počet Maďarů přesahuje 1 000 osob. **Takových měst je na Slovensku 28, z nichž Maďaři ve 14 tvoří většinu.**

Města se značným zastoupením maďarské menšiny v abecedním pořadí jsou následující: Bratislava (Pozsony) - 4 %, Čierná nad Tisou (Tiszacsernyő) - 60 %, Dunajská Streda (Dunaszerdahely) - 80 %, Fiľakovo (Füleke) - 65 %, Galanta (Galánta) - 37 %, Hurbanovo (Ógyalla) - 50 %, Kolárovo (Gúta) - 81 %, Komárno (Komárom) - 60 %, Košice (Kassa) - 4 %, Kráľovský Chlmec (Királyhelmec) - 77 %, Levice (Léva) - 12 %, Lučenec (Losonc) - 13 %, Moldava nad Bodvou (Szepsi) - 44 %, Nitra (Nyitra) - 2 %, Nové Zámky (Érsekújvár) - 28 %, Rimavská Sobota (Rimaszombat) - 35 %, Rožňava (Rozsnyó) - 27 %, Senec (Szenc) - 22 %, Sládkovičovo (Diószeg) - 38 %, Šahy (Ipolyság) - 62 %, Šala (Vágsellye) - 18 %, Šamorín (Somorja) - 67 %, Štúrovo (Párkány) - 71 %, Tornaľa (Tornalja) - 62 %,

Veľké Kapušany (Nagykapos) - 57 %, Veľký Krtíš (Nagykürtös) - 6 %, Veľký Meder (Nagymegyer) - 85 % a Želiezovce (Zselíz) - 50 %.

Údaje o regionálním zastoupení maďarské minority jsou dosti zavádějící. Pokud se podíváme na okresy, tak zjistíme, že i když Maďaři tvoří téměř deset procent populace státu, většinu mají jen ve dvou okresech (Dunajská Streda a Komárno) z celkově 79 existujících okresů Slovenska. Také tato problematika není naším tématem. Je zde však třeba připomenout, že značný počet slovenských okresů byl vytvořen způsobem Gerrymanderingu (částečně během Mečiarovské reorganizace v roce 1996), čili s orientací sever-jih s nepřírozným, hadovitým tvarem, aby byl eliminován vliv maďarské menšiny (viz obrázek č. 4).

Obrázek č. 4: Okresy Slovenska

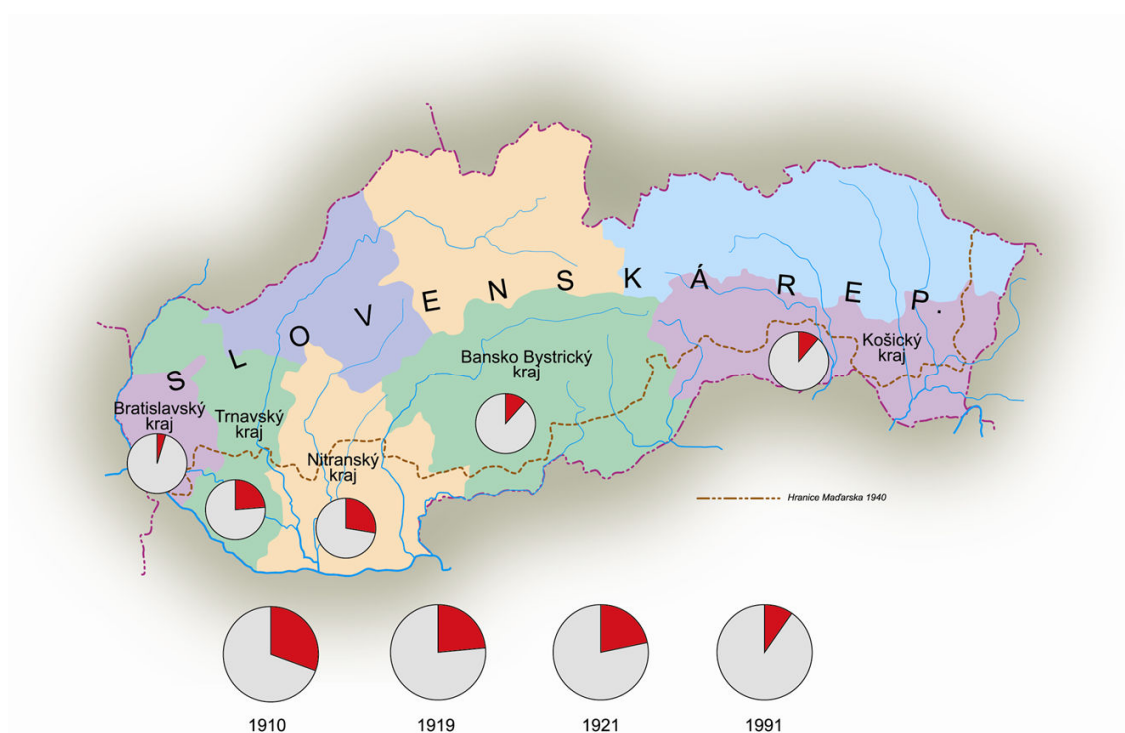

Zdroj: <http://geography.upol.cz>, vlastní úprava (2010)

Jestliže se podíváme na rozložení krajů, s výjimkou Trnavského, nezasvěcený pozorovatel by mohl konstatovat, že jsou v pořádku. Z hlediska menšin to ale tak není. Jako v ostatních státech EU i na Slovensku mají kraje velké pravomoce co se týče rozdělování dotací. Na Slovensku neexistuje kraj, kde by podíl maďarské menšiny byl dostačující pro vytvoření krajské vlády (viz obrázek č. 4). Tím pádem maďarské regiony jsou svým způsobem odříznuty od proudů evropských a státních peněz, jež by měly směřovat do regionálního rozvoje.

Obrázek č. 5: Kraje Slovenska s vyznačeným zastoupením maďarské menšiny

Zdroj: Orosz, Chromý, Netrdová (2009)

3.3. Migrace maďarského obyvatelstva

Mechanické pohyby obyvatelstva v předchozích desetiletích ve značné míře předurčily vývoj počtu maďarského obyvatelstva na Slovensku. V letech po vzniku Československa (1918) se více než sto tisíc obyvatel maďarské národnosti přesídlilo do Maďarska, po druhé světové válce však byl počet deportovaných, resp. v rámci výměny obyvatelstva s Maďarskou republikou nuceně vysídlených Maďarů mnohem vyšší. V důsledku vnitřní migrace v rámci státu, nastupující v různých obdobích různou intenzitou, došlo ke změnám v sídelní a sociální struktuře maďarského obyvatelstva. Dojíždka za prací jako jedna z forem vnitřní migrace po dlouhá léta určovala a i dnes určuje životní styl značné části maďarských rodin.

V období po změně režimu v roce 1989 se otevřely hranice v každém směru. Nejen (česko-) slovenští občané mohli volně cestovat do zahraničí, ale i imigrace do (Česko-) Slovenska narázela na méně překážek. V období po rozdělení Československa se změnil směr statisticky měřitelných migračních procesů: počet

obyvatel, kteří se na Slovensko přistěhovali, byl vyšší než počet občanů, kteří zemi opustili.

Migrační procesy v prostředí obyvatel maďarské národnosti mají podobný průběh jako je tomu v případě celkové populace. Rozsah těchto procesů je však řádově menší. I mezi Maďary byla zjištěna nejpočetnější migrace v roce rozpadu státu. Počet migrantů se v obou směrech pohyboval v počtu asi 500 osob. Během devadesátých let, s výjimkou roku 1992, je pozitivní i migrační saldo Maďarů. Počet imigrantů ze zahraničí po roce 1992 postupně klesal, roku 1995 ještě přesahoval 100 osob, okolo roku 2000 to bylo asi 50 osob. Počet emigrantů se v druhé polovině devadesátých let pohyboval kolem 30 osob, zisk z migrace postupně klesal, v roce 1995 ještě překročil 100, nakonec roku 2000 činil něco přes 20 osob.⁷⁸

Zatímco hrubá míra migrace (vystěhování, resp. přistěhování) se na Slovensku pohybovala okolo 1,7 ‰ resp. 2,2 ‰ a migrační saldo se blíží 0,9 ‰, migrační hodnoty, které se daly vykázt u obyvatel maďarské menšiny byly mnohem menší, se pohybovaly jen kolem několik setin promile. Pokud chceme odhalit skutečné migrační procesy, musíme vzít v úvahu, že vedle oficiálně uznaného pohybu obyvatelstva existuje i jeho skrytá forma, když o značné části skutečně probíhajících migračních procesů nejsou k dispozici žádné údaje. Ti, kteří studují, pracující v zahraničí, kteří tam uzavřeli manželství atd., mohou bez administrativních překážek pobývat v zahraničí i delší dobu (i roky). V migračních statistikách se tyto pohyby neobjevují. I při sčítání lidu dotazníky za nepřítomné, kteří jsou však trvale přihlášení na adrese rodičů, nezřídka vyplňují příbuzní. Migrační statistiky tedy poměrně přesně zachycují vývoj počtu přistěhovalých, ale nedokážou podat přesný obraz o počtu vystěhovaných. Počet skrytých migrantů na Slovensku se pohybuje na úrovni několika desítek tisíc.⁷⁹

Neoficiální odhady říkají, že počet slovenských studentů jenom na českých univerzitách je více než 20 000⁸⁰, z toho Maďaři tvoří podle odhadů Studentského

---

⁷⁸ GYURGYÍK, L. (2008): Zmeny v demografickej, sídelnej a sociálnej štruktúre Maďarov na Slovensku. In: FAZEKAS, J., HUNČÍK, P. [eds.]: Maďari na Slovensku (1989 – 2004) Súhrnná správa od zmeny režimu po vstup do Euróskej únie, Fórum institut pre výskum menšín, Šamorín, s. 155-198.

⁷⁹ GYURGYÍK, L. (2008): Zmeny v demografickej, sídelnej a sociálnej štruktúre Maďarov na Slovensku. In: FAZEKAS, J., HUNČÍK, P. [eds.]: Maďari na Slovensku (1989 – 2004) Súhrnná správa od zmeny režimu po vstup do Euróskej únie, Fórum institut pre výskum menšín, Šamorín, s. 155-198.

⁸⁰ Hospodářské Noviny (on line)

<http://proc-ne.ihned.cz/slovensko//c1-39737570-mlade-talenty-unikaju-do-zahranicia>

Kroužku Endre Adyho⁸¹ a Ferenc Kazincziho⁸² zhruba 500. Maďarští studenti ze Slovenska ve značném počtu studují i v jiných zahraničních destinacích, především v Maďarsku. Jejich počet je však ještě obtížněji odhadnutelný. Počet lidí pracujících v Maďarsku není zanedbatelný, ale v porovnání s ostatními zahraničními územími, kde žijí Maďaři, je poměrně nízký. Zároveň však velká část pracujících ze Slovenska cestuje za prací většinou organizovaně a spíše do bližších míst. Z toho vyplývá, že většina z nich se pravděpodobně ani neplánuje natrvalo přestěhovat do Maďarska.

Pokud vezmeme v úvahu celostátní míru odhadované skryté migrace a značný význam migrace obyvatel směřujícího do Maďarska, mohl se počet obyvatel maďarské národnosti v důsledku skryté migrace v období mezi dvěma posledními cenzy podle odhadu Gyurgyíka snížit asi o 3,5 tisíc osob.⁸³

3.4. Národnostní školství

Pro pochopení dále popsaného výběru měst, resp. škol, kde bylo uskutečněno dotazníkové šetření, je důležité se alespoň krátce zmínit o systému školství a menšinovém školství na Slovensku.

V devadesátých letech, po několika předchozích pokusech během 20. stoléní, maďarská menšina byla opět nucena bránit vůči vládní moci své vzdělávání v mateřském jazyce. Nacionalistická politická reprezentace využila každou možnost pro zničení maďarského školství. Takovými iniciativami byly například: pokus o zavedení alternativního vyučování s cílem posilnit rozsah vyučování ve slovenštině nebo zrušení vydávání dvoujazyčných vysvědčení. Zásluhou dvou vlád s participací Strany maďarské koalice menšinové školství dokázalo přežít a v roce 2005 byla založena první státní univerzita s vyučovacím jazykem maďarským – Univerzita Jánosa Selyeho v Komárně.

---

⁸¹ www.aed.cz

⁸² www.kafedik.net

⁸³ GYURGYÍK, L. (2008): Zmeny v demografickej, sídelnej a sociálnej štruktúre Maďarov na Slovensku. In FAZEKAS, J., HUNČÍK, P. [eds.], (2008): Maďari na Slovensku (1989 – 2004) Súhrnná správa od zmeny režimu po vstup do Euróskej únie, Fórum institut pre výskum menšín, Šamorín, s. 155-198.

Na Slovensku dnes funguje 6 489 vzdělávacích institucí,⁸⁴ dále 23 státních a 12 soukromých vysokých škol a univerzit. Z 2928 mateřských škol je v 278 (9,5 %) školách vyučovacím jazykem maďarština a v dalších 79 existují maďarská oddělení. Z 2283 základních škol je v 252 (11 %) školách vyučovacím jazykem maďarština a 33 škol disponuje maďarskou sekcí. Na Slovensku je dále 19 maďarských gymnázií, 6 středních odborných škol, 8 odborných učilišť, 3 sloučené a 15 speciálních škol s vyučovacím jazykem maďarským – viz tabulka č. 2.

Tabulka č. 2: Vzdělávací instituce podle jazyka vyučování v roce 2006

	celkový počet	slovenské	slov. - maď.	maďarské	jiné
mateřská škola	2928	2557	79	278	14
základní škola	2283	1985	33	252	13
Gymnázium	246	218	7	19	2
střední odborná škola	251	227	17	6	1
sloučená škola	129	115	11	3	
střední odborná učiliště	210	190	12	8	
speciální škola	376	347	14	15	
škola v zdravotnickém zařízení	66	62	4	0	
	6489	5701	177	581	30

Zdroj: A. Szabó (2008)

Data uvedená v tabulce nám však neprozradí, jaký je stav vzdělávání u Maďarů žijících na Slovensku. Proto uvádíme další tabulku s údaji o tom, jaký je nejvyšší stupeň dosaženého vzdělání jednotlivců maďarské komunity.

Z čísel uvedených v tabulce č. 2. vyplývá, že i když na úrovni počtu speciálních škol, středních odborných škol a učilišť jsou značné nedostatky, stále existuje relativně dostatečný počet institucí, kde studenti mají možnost studovat v mateřtině. 758 je souhrnný počet institucí s vyučovacím jazykem maďarským a institucí, které mají maďarskou sekci. To dohromady činí 11,68 % všech škol, čili více než je procentuální zastoupení Maďarů na Slovensku. Z posledního sloupce tabulky č. 3 lze vyčíst, v jak neutěšeném stavu se nachází maďarská intelektuální vrstva na Slovensku. Zatímco procentuální podíl Maďarů na Slovensku byl v roce 2001 9,7 %, u občanů, kteří mají vysokoškolské vzdělání, podíl dosahuje u Maďarů jen 5,6 % a u držitele titulu PhD. pouze 4,7 %. Musíme dodat, že od roku 2001, po

⁸⁴ Údaje jsou za rok 2006.

otevření univerzity Jánosa Selyeho v Komárně (s vyučovacím jazykem maďarským) – i když nemáme čerstvé údaje, předpokládáme, že se tato hodnota zlepšila.

Při našem výzkumu nás zajímají v první řadě střední školy. V následujících tabulkách se proto soustředíme na středoškolskou úroveň vzdělávání. V tabulce č. 4 a 5 jsou uvedeny počty tříd a žáků – je jednoznačně patrné, že i když množství škol je dostačující, maďarské školství trpí nedostatkem žáků a tím pádem nedostatkem tříd i možností výběrů oborů a specializace na jednotlivých školách. Podíl maďarských žáků navštěvujících slovenské školy je velmi vysoký.

Tabulka č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání občanů Slovenska

nejvyšší dosažené vzdělání	Slovensko	občan slovenské národnosti	občan maďarské národnosti	
			absolutní počet	relativní počet (%)
základní (včetně nedokončenou)	1132995	907115	158693	14,0
střední bez maturity	1264144	1096585	134388	10,6
střední s maturitou	1378077	1228354	115018	8,3
- učiliště	251992	231181	16107	6,4
- odborná škola	872677	782055	67277	7,7
- gymnázium	253408	214118	31634	12,5
Vysokoškolské	423324	380175	23652	5,6
- bakalářský	17917	15636	1466	8,2
- magisterský (Mgr, Ing, MUDr.)	382013	343950	21087	5,5
- PhD	23394	20589	1099	4,7
bez vzdělání	15529	10978	1890	12,2
Neznámé	85533	50129	4045	4,7
děti (do 16 let)	1079853	941518	82842	7,7
Σ	5379455	4614854	520528	9,7

Zdroj: László (2008)

Tabulka č. 4: Počet a podíl gymnázií s vyučovacím jazykem maďarským na Slovensku v akademickém roce 2008/2009

Gymnázia		Počet	podíl (%)
školy	Slovensko	251	10,36
	VJM	26*	
třídy	Slovensko	3 581	6,28
	VJM	225	
žáci	Slovensko	99 821	5,13
	VJM	5 117	

Zdroj: Ústav informací a prognóz školstva (2010)

* z toho 18 s vyučovacím jazykem maďarským a 8 s maďarskou sekci

VJM - s vyučovacím jazykem maďarským

Přitom **1 203 žáků maďarské národnosti chodí do třídy s vyučovacím jazykem slovenským**, což představuje téměř pětinu (19,03 %) maďarských gymnazistů.

Tabulka č. 5: Počet a podíl středních odborných škol a učilišť s vyučovacím jazykem maďarským na Slovensku v akademickém roce 2008/2009

střední odborní školy a učiliště		Počet	podíl (%)
školy	Slovensko	502	10,55
	VJM	53*	
třídy	Slovensko	7 741	5,14
	VJM	398	
žáci	Slovensko	193 898	4,37
	VJM	8 470	

Zdroj: Ústav informací a prognóz školstva (2010)

* z toho 13 s vyučovacím jazykem maďarským a 40 s maďarskou sekci

VJM - s vyučovacím jazykem maďarským

Přitom **4 996 žáků maďarské národnosti chodí do třídy s vyučovacím jazykem slovenským**, což představuje více než třetinu (37,10 %) maďarských středoškoláků a učňů.

Na Slovensku se nachází 18 gymnázií a 13 středních škol s vyučovacím jazykem maďarským a dalších 8 gymnázií a 40 středních škol s maďarskou sekci. Druhá skupina, dohromady 53 institucí, má maďarskou sekci, což v praxi znamená jen jednu, nebo několik málo maďarských tříd. „Společné“ vedení v praxi většinou znamená slovenské, pro které maďarské třídy a vůbec používání dvojjazyčné dokumentace znamenají zatížení. Agitují, aby děti byly zapsány do slovenských tříd, i když pocházející z maďarské rodiny a před tím absolvovaly maďarskou základní školu. Nerozvíjejí výběr oborů v maďarštině, donucující tím žáky chodit do slovenských tříd.

4. Národní a regionální identita a percepce budoucnosti maďarských středoškoláků na Slovensku

4.1. Místa a okolnosti dotazování

Naším úkolem bylo navštívit co nejvíce institucí, v první řadě ty „nejlepší“, jež končí maturitou, abychom našli ty žáky, kteří mají v plánu po skončení střední školy studovat dál, tím pádem se chtějí stát intelektuálem. S největší pravděpodobností oni jsou ti, kteří v budoucnosti budou mít velký vliv na vývoj maďarské společnosti na Slovensku. Při výběru institucí určených pro dotazování jsme brali do úvahy naši dosavadní praxi, kterou jsme získali během posledních let s organizací Študentská Sieť při různých akcích, kde jsme měli možnost se potkat s představiteli různých středních škol a gymnázií. Chtěli jsme najít opravdu ty školy, které ze všech maďarských nebo částečně maďarských institucí „posílají“ v podílu nejvíce žáků na univerzity. Pomohly nám neoficiální statistiky, které jsou vedeny v jednotlivých členských organizacích Študentské Sieti, které se nacházejí ve větších univerzitních městech Slovenska a též v Praze a v Brně. Výběr je z části subjektivní, protože s cílem dosáhnout lepšího teritoriálního pokrytí jsme vybrali i „slabší“ školy. Důležité je, že ze souboru škol, kterých je celkem 79, jsme dokázali do výzkumu zapojit 32, což představuje 40,5% všech institucí. Nezapomeňme na to, že dostupné statistické informace podle národností nerozlišují obory a typ škol, takže se z dat nedozvíme, kolik maďarských tříd končí maturitou. Neberme proto sumu 40,5% jako poloviční úspěch, protože na úrovni tříd a žáků jsme dosáhli ještě lepších výsledků a podle odhadů se mezi 1142 tázaných nachází alespoň 90% těch, kteří budou přijati na vysokou školu. V následujících tabulkách (č. 6. a 7.) budou vyjmenovány instituce, kde dotazování úspěšně proběhla.

Vynecháno bylo pouze pět institucí: dvě s VJM a 3 s maďarskou sekci. První byla *Základná škola a gymnázium s VJM* v Moldavě nad Bodvou, tam jsem nemohli dotazování provést, protože kvůli nedostatku žáků neměli ani III. ani IV. ročník. V Soukromém gymnáziu s VJM v Dunajské Středě – které bylo otevřeno v roce 2008 – se dotazování neuskutečnilo z jiného důvodu: neměli ještě zaběhnutý IV. ročník.

Tabulka č. 6: Vybraná gymnázia podle jazyku výuky

Gymnázia s vyučovacím jazykem maďarským:

1.	Základná škola a Gymnázium s VJM	Bratislava	Pozsony
2.	Gymnázium Ármina Vámbéryho s VJM	Dunajská Streda	Duna-szerdahely
3.	Gymnázium s VJM Zoltána Kodálya	Galanta	Galánta
4.	Cirkevné osemročné gymnázium Panny Márie s VJM	Kolárovo	Gúta
5.	Gymnázium Hansa Selyeho s VJM	Komárno	Komárom
6.	Cirkevné gymnázium Marianum s VJM	Komárno	Komárom
7.	Gymnázium a základná škola Sándora Máraiho s VJM	Košice	Kassa
8.	Cirkevné gymnázium s VJM	Levice	Léva
9.	Gymnázium Petra Pázmáňa s VJM	Nové Zámky	Érsekújvár
10.	Reformované cirkevné gymnázium M. Tompu s VJM	Rimavská Sobota	Rima-szombat
11.	Gymnázium s VJM Alberta Molnára Szencziho	Senec	Szenc
12.	Cirkevné gymnázium Ferenc Fegyvernekiho s VJM	Šahy	Ipolyság
13.	Gymnázium s VJM	Šahy	Ipolyság
14.	Gymnázium Mateja Corvína s VJM	Veľký Meder	Nagymegyer
15.	Gymnázium Imre Madácha s VJM	Šamorín	Somorja
16.	Gymnázium J. A. Komenského s VJM	Želiezovce	Zseliz

Gymnázia s maďarskou sekci:

17.	Gymnázium Kráľovský Chlmec	Kráľovský Chlmec	Királyhelmece
18.	Gymnázium P.J.Šafárika	Rožňava	Rozsnyó
19.	Gymnázium	Štúrovo	Párkány
20.	Gymnázium Tornaľa	Tornaľa	Tornalja
21.	Gymnázium	Veľké Kapušany	Nagykapos

Zdroj: www.magyar.sk, vlastní výběr

Dále v *Soukromém gymnáziu* v Galantě ředitel odmítl participaci a do škol: *Gymnázium Ivana Kraska* (Rimavská Sobota) a *Gymnázium – Gimnázium* (Fiľakovo) jsme se nemohli dostat, protože kvůli sportovnímu dni žáci nebyli přítomni.

Jak jsme již zmiňovali: středních škol je mnohem víc, a ne každá je na takovém úrovni, že by se žáci ve větším množství hlásili na vysokou školu. Hodně oborů končí bez maturity, nebo mají možnost volby nadstavbové výuky, takže u žáků

vysoká škola ani nepřichází v úvahu. Tím pádem z 53 škol (13 s VJM a 40 maďarskou sekcí) jsme navštívili jen 11 – 3 s VJM a dalších 8 s maďarskou sekcí.

Tabulka č. 7: Vybrané střední školy podle typu a jazyku výuky

Střední školy s VJM

1.	Stredná poľnohospodársko-potravinárska škola s VJM	Dunajská Streda	Duna-szerdahely
2.	Súkromná stredná odborná škola s VJM	Dolné Odbokovce	Alsóbodok
3.	Stredná odborná škola	Košice	Kassa

Střední školy s maďarskou sekcí

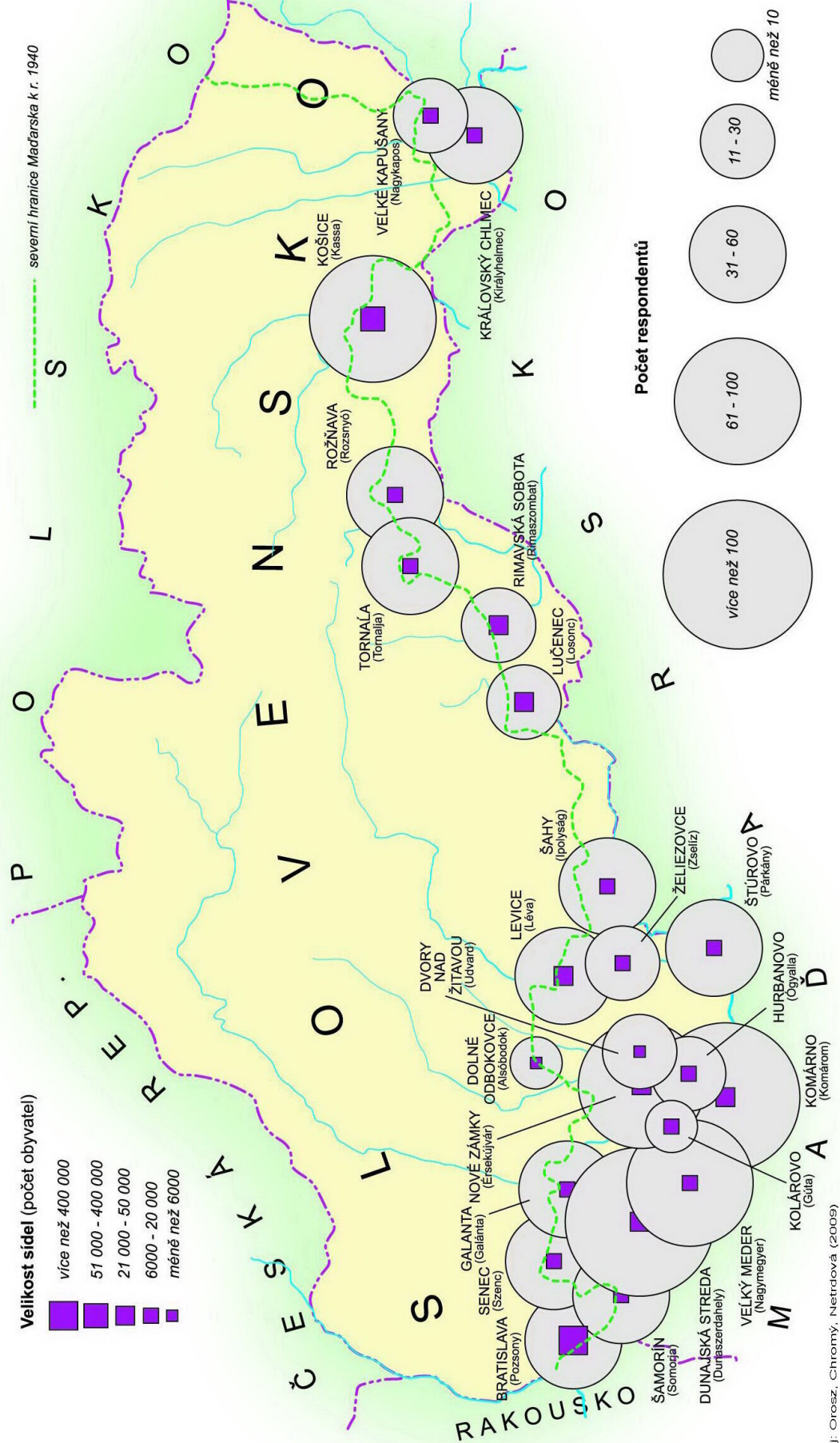
4.	Obchodná akadémia s VJM a s VJS	Veľký Meder	Nagymegyer
5.	Stredná priemyselná škola	Komárno	Komárom
6.	Stredná priemyselná škola stavebná	Hurbanovo	Ógyalla
7.	Stredná zdravotnícka škola	Nové Zámky	Érsekújvár
8.	Spojená škola s oz SPŠE S.A.Jedlika a Obchodná Akadémia	Nové Zámky	Érsekújvár
9.	Združená stredná škola	Dvory nad Žitavou	Udvard
10.	Stredná priemyselná škola stavebná Oskara Winklera	Lučenec	Losonc
11.	Pedagogická a sociálna akadémia	Lučenec	Losonc

Zdroj: www.magyar.sk, vlastní výběr

Na následujícím obrázku si čtenář může všimnout teritoriálního rozdělení jednotlivých míst, kde dotazování proběhlo, a též symboly, které znázorňují, kolik bylo v daném městě dotazníků vyhodnoceno. Rozložení plně odpovídá proporci maďarské komunity na Slovensku, což částečně potvrdí i historické hranice Maďarska z roku 1940 – zakreslené do mapy – které víceméně odpovídají maďarsko-slovenské etnické hranici.

Obrázek č. 6: Sídla středních maďarských škol na Slovensku s prováděným průzkumem a počet respondentů v jednotlivých sídlech

4.2. Základní charakteristika respondentů

Jak jsme již zmiňovali, v dotazníkovém šetření se participovalo 1142 studentů ze 32 škol a z 23 míst Slovenska. Rozdělení participantů podle místa dotazování najdeme v abecedním pořadí níže (tabulka č. 8). Je důležité ještě dodat, že ze 23 sídel je 21 sídel město, 1 tzv. velká obec - Dory nad Žitavou (jedna z největších vesnic Slovenska, která dosud nedostala městský statut, i když má 5200 obyvatel). Pouze jedno sídlo můžeme považovat za „regulérní“ vesnici – a to Dolné Odbokovce, které má 1162 obyvatel. Z tabulky je patrné, že největší zastoupení měla největší maďarské centra, jakými jsou Komárno, Dunajská Streda, Nové Zámky a Košice.

Tabulka č. 8: Rozdělení respondentů podle místa dotazování

	místo	počet respondentů	
		absolutní	relativní (%)
1	Bratislava - Pozsony	48	4,2
2	Dolné Odbokovce - Alsóbodok	10	0,9
3	Dvory nad Žitavou - Udvard	25	2,2
4	Dunajská Streda - Dunaszerdahely	117	10,2
5	Galanta - Galánta	59	5,2
6	Hurbanovo - Ógyalla	24	2,1
7	Kolárovo - Gúta	8	0,7
8	Komárno - Komárom	180	15,8
9	Košice - Kassa	83	7,3
10	Kráľovský Chlmec - Királyhelmec	39	3,4
11	Levice - Léva	37	3,2
12	Lučenec - Losonc	24	2,1
13	Nové Zámky - Érsekújvár	90	7,9
14	Rimavská Sobota - Rimaszombat	17	1,5
15	Rožňava - Rozsnyó	45	3,9
16	Šahy - Ipolyság	58	5,1
17	Senec - Szenc	31	2,7
18	Šamorín - Somorja	33	2,9
19	Štúrovo - Párkány	43	3,8
20	Tornaľa - Tornaľa	32	2,8
21	Veľké Kapušany - Nagykapos	23	2,0
22	Veľký Meder - Nagymegyer	89	7,8
23	Želiezovce - Zselíz	27	2,4
	celkem	1142	100,0

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

Rozdělení podle typu školy můžeme najít v tabulce č. 9. Není překvapující, že gymnázia mají větší zastoupení (71 %), protože, jak jsme již zmiňovali, naším cílem bylo v první řadě najít ty studenty, kteří plánují pokračovat ve svém studiu na vysoké škole, a taková jsou právě gymnazisti.

Tabulka č. 9: Rozdělení respondentů podle typu školy

typ vzdělávací instituce	počet respondentů	
	absolutní	Relativní (%)
gymnázium	815	71,37
střední škola	327	28,63
Celkem	1142	100

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

Věková distribuce respondentů (tabulka č. 10) odpovídá tomu, že v době dotazování (ve školním roce 2008/2009) studenti ve velké většině byli v posledním ročníku studia na střední škole, takže většina z nich měla 18 nebo 19 let (rok narození 1989 a 1990). Starší respondenti byli zřejmě příkladem toho, že ztratili jeden rok někdy během svých studií, buď ze zdravotních důvodů, nebo z důvodů výměnného pobytu (program Comenius) v zahraničí, nebo se možná vyskytli i takoví studenti, kteří opakovali jeden ročník studia. Dohromady do skupiny „starších“, patřilo 6 respondentů. Respondenti, kteří byli o rok mladší (17 let), jsou příkladem žáků, docházejících na osmiletá gymnázia. Pro ně se tudíž školní docházka skládala ze 4 let vyučování na základní škole a 8 let na gymnáziu, čili dohromady 12 let, i když „regulérní“ gymnazisti chodili $9 + 4 = 13$ let. Nejmladší respondenti (rok narození 1992 a 1993) jsou studenti mladších ročníků církevního gymnázia v Levicích, kde počet maturantů nebyl dostatečný a na výzkumu se podíleli i třetáci a druháci. Ti však – podle našich instrukcí – vyplňovali jen ty odpovědi, o nichž měli své vyvinuté názory. Po kontrole dotazníků jsme zjistili, že jejich názory nebyly nijak odlišné od názorů jejich starších kolegů, a jejich počet – stejně jako počet starších žáků – byl tak malý, že jsme se rozhodli dotazníky plně začlenit do vyhodnocení.

Tabulka č. 10: Rozdělení respondentů podle roku narození

rok narození	počet respondentů	
	absolutní	Relativní (%)
1987	2	0,18
1988	4	0,35
1989	302	26,44
1990	662	57,97
1991	142	12,43
1992	22	1,93
1993	8	0,7
Celkem	1142	100

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

Tabulka č. 11: Rozdělení respondentů podle bydliště (místo školy/mimo místa školy)

bydliště	počet respondentů	
	absolutní	Relativní (%)
mimo město školy	659	57,7
v městě školy	302	26,4
neodpověděl/a	181	15,8
Celkem	1142	100

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

Rozdělení respondentů podle bydliště, čili podle toho, jestli bydlí v místě školy nebo na „venkově“, je uvedeno v tabulce č. 11. Toto rozdělení bude ještě důležité pro naši analýzu, protože podle toho (mezi ostatními faktory) budeme hledat rozdíly v názorech. Považujeme to za základ pro hledání rozdílů v názorech měšťanů a venkovanů, i když víme, že mezi místy dotazování se nachází jedna vesnice a jedna velká obec, Dvory nad Žitavou, která (sice je jednou z největších vesnic na Slovensku se zhruba 5200 obyvateli) nemá statut města. Dohromady tyto dvě instituce navštěvovalo 3,1 % respondentů.

Rozdělení podle pohlaví (tabulka č. 12) nám ukazuje, že zastoupení žen v našem výzkumu a tedy i na vybraných středních školách bylo mnohem vyšší (60,42 %) než v celé populaci Slovenska (51,40 %)⁸⁵. Na tom není nic překvapujícího, protože je obecně známo, že na gymnáziích ženy stále tvoří většinu.

⁸⁵ <http://portal.statistics.sk/> - údaje jsou za rok 2009

Podle dostupných statistik na začátku školního roku 2008/2009 bylo zastoupení žen na gymnáziích na Slovensku 58,03 % a na institucích s VJM 59,92 %⁸⁶. Sice na středních odborných školách ženy tradičně mívají menší zastoupení než muži, (v případě SR, v daném roce to bylo 46,12% a na institucích s VJM ještě méně, 43,02 %) v případě našeho vzorku, v němž převažovala gymnázia, výsledek je srozumitelný. Ve vzorku se vyskytovala gymnázia s více jak 70 % zastoupením žen (v Bratislavě – 70,8 %, ve Velkých Kapušanech – 78,3 % nebo v Rožňave – 71,1 %) a typické „ženské“ střední školy, kterými jsou instituce s pedagogickým a s ekonomickým zaměřením (př.: Pedagogická a sociálna akadémia v Lučenci – 90,0 % a Obchodná akadémia s VJM a s VJS ve Velkém Mederi – 70,8 %). Všechny tyto faktory se podílely na konečném výsledku.

Tabulka č. 12: Rozdělení respondentů podle pohlaví

pohlaví	počet respondentů	
	absolutní	Relativní (%)
Žena	690	60,42
Muž	447	39,14
neodpověď/a	5	0,44
Celkem	1142	100

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

Z následující tabulky (tabulka č. 13) je patrné silné spojení mezi mateřským jazykem a národností respondenta. Pouze 3,8 % (3,5 + 0,2 + 0,1) respondentů mělo jinou národnost než mateřský jazyk.

Tabulka č. 13: Rozdělení respondentů podle národnosti a mateřského jazyka

		mateřský jazyk (%)			celkem
		maďarský	slovenský	jiný	
národnost (%)	maďarský	95,8	0,2	0,1	96,0
	slovenský	3,5	0,2	0,0	3,7
	jiný	0,0	0,0	0,3	0,3
	celkem	99,3	0,4	0,4	100,0

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

⁸⁶ <http://portal.statistics.sk/>

Tabulka č. 14 nám prozradí že oproti velkému počtu smíšených manželství je počet dětí pocházejících z takových rodin v maďarských školách relativně malý. Také vidíme, že mezi studenty pocházející ze smíšených manželství větší zastoupení mají ti, kteří mají maďarskou matku, než ti, kteří mají maďarské otce. Národnost matky, tedy mateřština v užším slova smyslu, má větší vliv při volbě školy než národnost otce.

Dosažené vzdělání rodičů (tabulka č. 15) – fakt, že někteří respondenti pocházejí z intelektuální rodiny a další ne, má velký význam na formování identity a mínění dětí. Předpokládáme, že podle toho v následujících kapitolách najdeme nějaké diferenciaci v odpovědích respondentů.

Tabulka č. 14: Rozdělení respondentů podle národnosti rodičů

		národnost otce (%)			
		maďarský	slovenský	jiný	celkem
národnost matky (%)	maďarský	88,0	5,1	0,4	93,6
	slovenský	3,4	2,8	0,0	6,2
	jiný	0,2	0,0	0,1	0,3
	celkem	91,5	8,0	0,5	100,0

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

Tabulka č. 15: Rozdělení respondentů podle dosaženého vzdělání rodičů

		vzdělání otce (%)			
		základní	středoškolské	vysokoškolské	celkem
vzdělání matky (%)	základní	0,8	1,1	0,3	2,1
	středoškolské	2,2	68,0	9,1	79,3
	vysokoškolské	0,3	8,5	9,8	18,6
	celkem	3,3	77,5	19,2	100,0

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

4.3. Identita a vlast

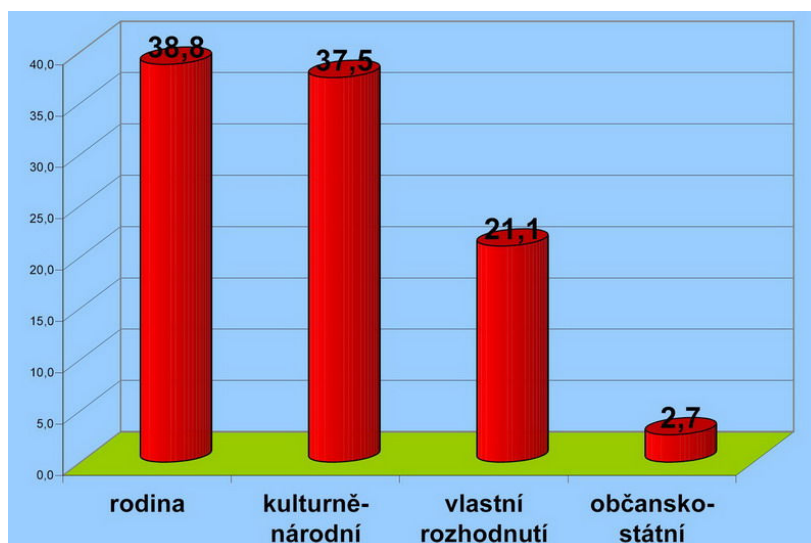
V prvním okruhu otázek jsme zjišťovali, jak respondenti přemýšlejí o vzniku národnostní příslušnosti, co je rozhodující při jejím vzniku a jakou důležitost přiznání národní identity přiřazují. Pokusili jsme se vyzdvihnout – ve více aspektech – jak identifikují studenti sami sebe a co považují za vlast. V podkapitole jsme se také snažili zjistit, zda existují nějaké rozdíly v mínění v jednotlivých regionech, resp. sídlech, kde se dotazování uskutečnilo.

Hned v první otázce jsme se studentů tázali, které faktory vidí jako rozhodující při vzniku národnostní příslušnosti (graf č. 1). Z grafu je patrné, že zhruba stejný počet respondentů uvedlo jako nejvíce rozhodující rodinu a kulturně-národní faktor. Zhruba pětina si myslela, že je to výsledkem vlastního rozhodnutí, a nejmenší podíl (2,7%), že je to výsledkem, nebo je to nejvíce ovlivněno státním občanstvím. Pro autora je to známé zjištění, ale pro nezasvěceného pozorovatele ze západních civilizací podivně znějícím faktem. Podle převážné majority respondentů otázka národnosti není ovlivněna tím, ve kterém státě daný člověk žije, ale tím, co zdědil po svých předcích, to znamená, v jakém prostředí byl vychováván. Lamplová ve svém výzkumu⁸⁷ otázku kladla podobně, ale výběr odpovědí byl užší. Dostala následující výsledek: kulturně-národní faktor: 79 %, vlastní rozhodnutí 18 % a občansko-státní 3 %. Z porovnání výsledků je patrné, že přidáním odpovědi „rodina“ jsme rozdvojili skupiny respondentů, kteří by jinak všichni zřejmě zvolili odpověď „kulturně-národní“. S největší pravděpodobností jde o stejný pocit, jen někteří respondenti vidí rodinu jako zprostředkovatele kulturně-národního vlivu. Nebylo pro nás překvapením, že vliv „vlastního rozhodnutí“ je podle mladých respondentů o něco vyšší. Ve výzkumu Lamplové (prováděném na celém společenství Maďarů žijících na Slovensku) z roku 2007 to bylo rozhodující jen u 18 % respondentů, u nás to vycházelo na 21 %. Podle nás je to výsledkem trendů současného světa, kde důležitost ega se pořád posilňuje a tradice, zvyky, normy a obyčeje zůstávají v pozadí.

---

⁸⁷ LAMPLOVÁ, Z. (2007): *Magyarnak lenni* (Být Maďarem), Fórum institut pre výskum menšín, Šamorín.

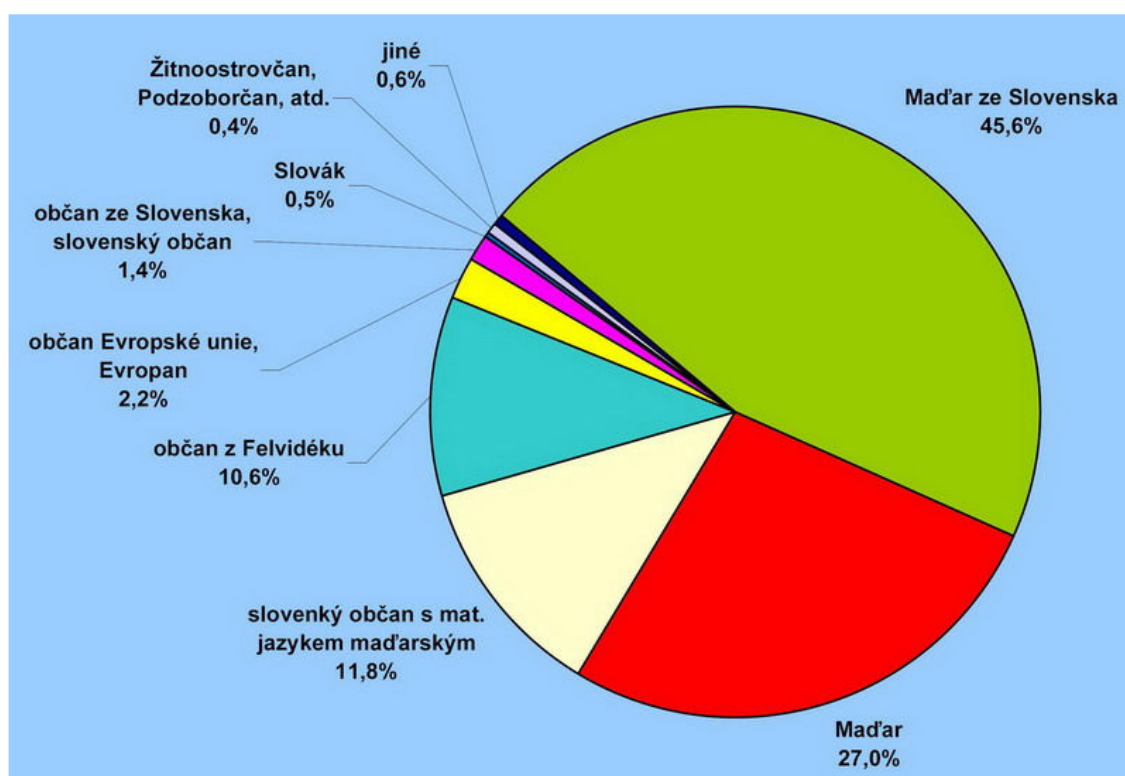
Graf č. 1: Které z uvedených faktorů jsou rozhodující při vzniku národnostní příslušnosti? (% , N = 1 011)

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

V následujících otázkách respondenti měli volbou z 10 možností deklarovat svou identitu (graf č. 2).

Graf č. 2: První volba respondentů na otázku „co jsem“ (% , N=1 109)

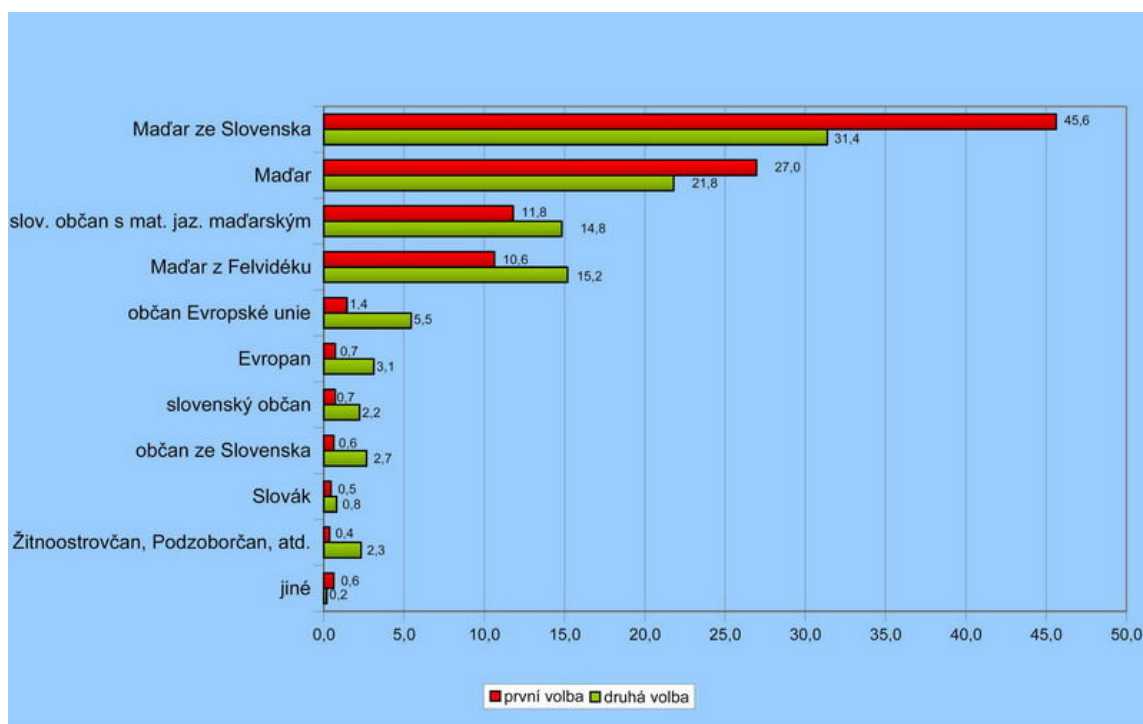

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

Otázka zněla: „*Prvořadě jsem...*“ a „*Dále jsem také....*“ Z grafu č. 3 je patrné, že jako první i jako druhá volba nejvíce hlasů dostala varianta „Maďar ze Slovenska“. Jako druhá skončila odpověď „Maďar“. Takže prakticky na prvním místě 72,6 % a na druhém 53,8 % respondentů se cítí Maďarem s tím zjištěním, že ještě velká část dotazovaných dodala název státu, ve kterém bydlí. Vidíme, že pro respondenty bylo nejdůležitější deklarovat, že jsou Maďary, ale obrovskou roli hrála regionální identita, takže v rámci celého hungarofonního území studenti považují za důležité deklarovat, že nejsou „regulérním“ Maďarem, ale Maďarem ze Slovenska. Podobná otázka u Lamplové vypadala následovně (uvádíme v pořadí jen první, pro nás důležité odpovědi): Maďar (33,8 / 29,1 %), Maďar ze Slovenska (30,4 / 27,2 %), Maďar z Felvidéku (17,8 / 13,5 %), Slovenský občan s mat. jazykem maďarským (5,0 / 7,5 %), Evropan (3,1 / 6,7 %), Žitnoostrovčan, Podzoborčan, atd. (2,3 / 3,6 %) Z porovnání výsledků vidíme, že se mezi generacemi vyskytují značné rozdíly. V důsledku toho Maďar ze Slovenska v našem výzkumu dostal jeden a půl násobek hlasů, „občan z Felvidéku“ téměř jen polovinu. To znamená, že mladší generace se čím dál tím víc ztotožňuje se Slovenskem. Na druhé straně historický název Felvidék se dostal až na 4. místo jako první volba a na 3. místo jako volba druhá. Můžeme tedy sledovat určitý pokles v porovnání s výzkumem Lamplové. Na „původní pozici“ Felvidéku se dostala odpověď „občan Slovenska s mateřským jazykem maďarským“, což je překvapující z toho hlediska, že v případě otázky vlasti (graf č. 5) se odpověď Felvidék vyskytuje mnohem častěji než u Lamplové. Překvapivě, nad naše očekávání, odpověď „Evropan“ též dostal mnohem méně hlasů, než tomu bylo u starší generace, před rokem našeho výzkumu (v roce 2007). Může to být dáno tím, že naši respondenti s vědomím neprožili totalitní režim ani „Mečiarovskou“ éru, tudíž jsou pro ně benefity z členství EU samozřejmostí. Též je dost možné, že dokud nemají vlastní zkušenost s Evropou (cestování, studijní stáže), nemohou se s tímto ztotožnit. Sebeidentifikace podle kulturně-etnografické oblasti původu jako první volba se dostala na poslední místo. Podobně jako druhá volba získala jen 2,3 % hlasů. To neznamená, že tito lidé nemají silnou citovou vazbu s místem, odkud pochází, ale v případě hlavní sebeidentifikace některé věci byly důležitější. Pravou hodnotu místa původu zjistíme později, na konci této podkapitoly.

Graf č. 3: Prvořadě a druhořadě jsem? (% , N = 1 009)

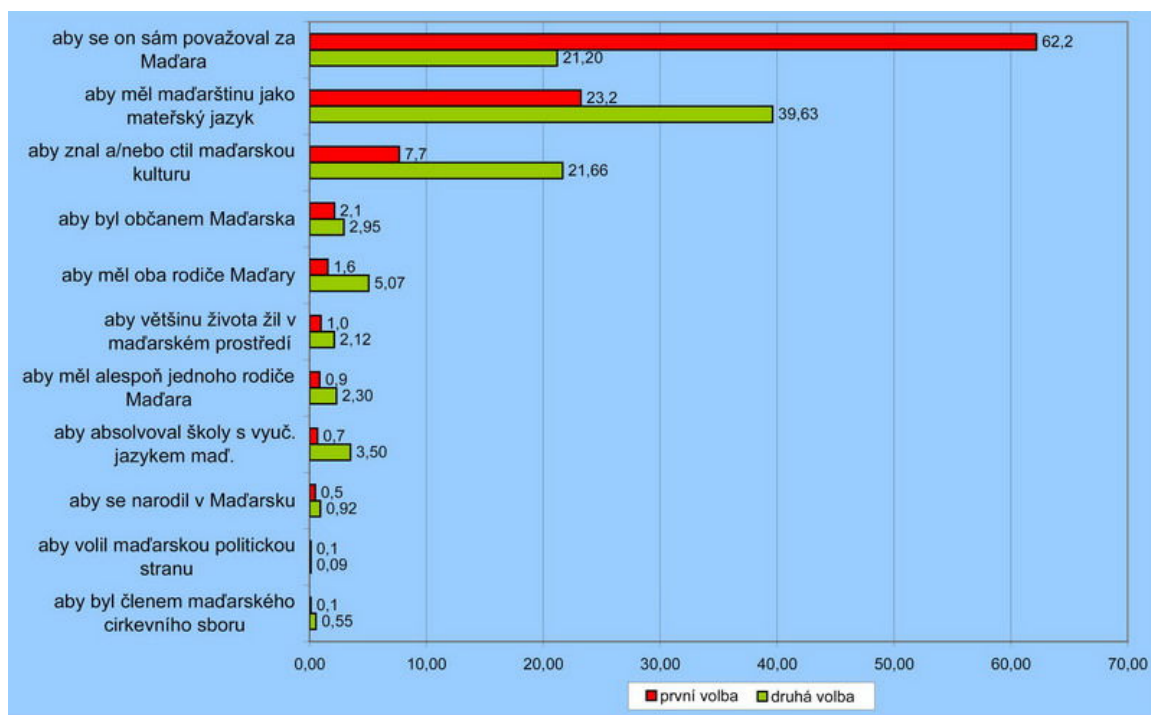

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

Co je Potřebné k tomu, aby byl někdo Maďarem – zněly otázky č. 6 a 7. Podobně jako výše jsme hledali dvouvrstvovou odpověď.

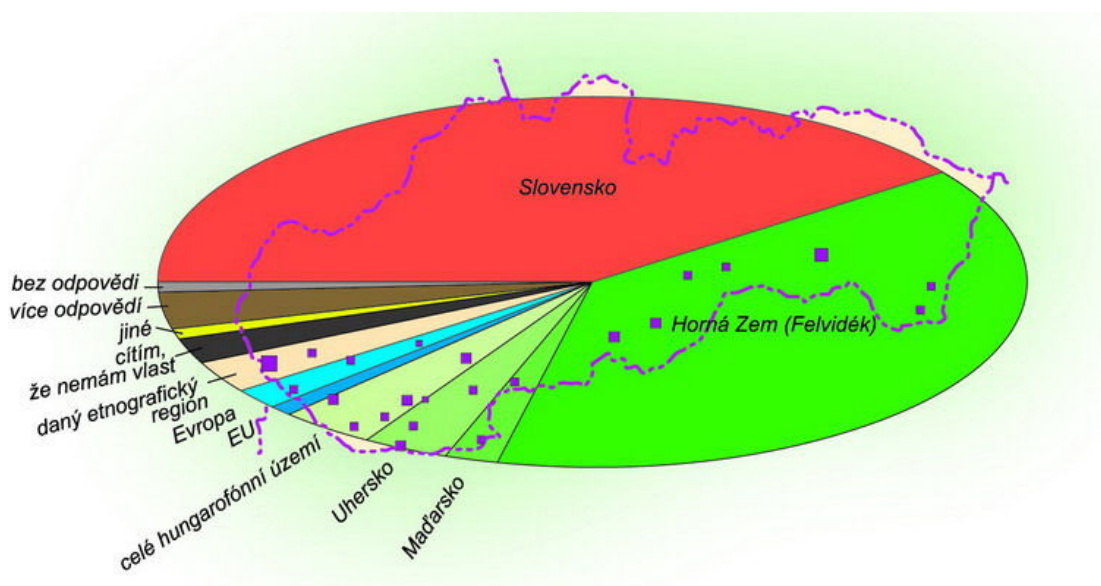
Výsledky (graf č. 4) svědčí o tom, že dle názorů Maďarů na Slovensku je Maďarem ten, kdo sám sebe považuje za Maďara, takže je to výsledek subjektivního rozhodnutí. Objektivní kritéria (znalost maďarského jazyka a kultury) skončily až na druhém místě. V případě druhé volby, znalost jazyka, na prvním místě. Jako druhou volbu nezanedbatelný počet respondentů označil „maďarské rodiče“ (5,07 %) a „maďarskou školu“ (3,5 %). Ostatní odpovědi dostaly méně než 3 % hlasů.

Graf č. 4: Co je potřebné k tomu, aby byl někdo Maďarem – první a druhá volba (%) , $N = 1\,029$)

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

Graf č. 5: Která z území považujete za svou vlast? (%) , $N = 1142$)

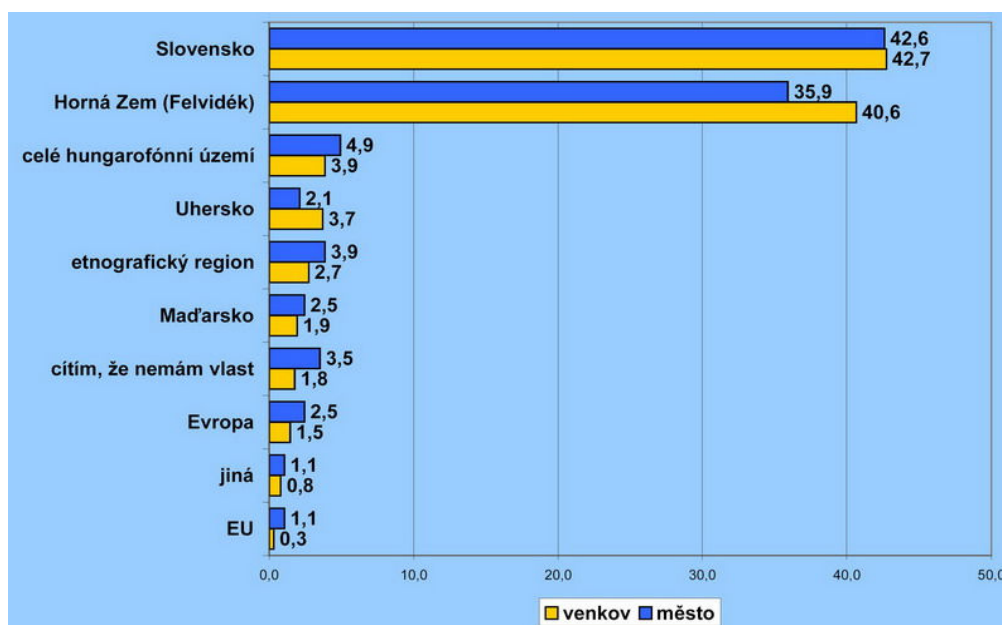
Zdroj: Orosz, Chromý, Netrdová (2009)

Otázka vlasti je velice zajímavým tématem. Budeme se jím tedy zabývat v širším i užším slova smyslu. Pokusíme se též najít rozdíly ve vnímání na bázi místa bydliště respondentů (město x venkov).

Z grafu č. 5 je patrné, že zhruba stejný podíl respondentů označil za svou vlast Slovensko (41,6 %) a Felvidék (40,3 %). Ostatní odpovědi dostaly výrazně méně hlasů. Můžeme to chápat jako jednoznačnou loajalitu vůči území, kde žijí, pouze označení Felvidék nese i přidaný obsah (podle dnešního chápání v Maďarštině), tedy vyjadřuje, že nejde o „regulérního“ Slováka ze Slovenska, ale o Maďara žijícího na Slovensku. Historické (občas chápáno jako revizionistické) označení „Uhersko“ nebo označení „hungarofónní území“ jednotlivě získaly 3,2 a 3,6 % hlasů. Maďarsko pro označení vlasti získalo 2 % hlasů.

V posledních 10-15 let můžeme sledovat obrovskou změnu v této otázce. Označení „Slovenko“ jako ekvivalent vlasti se stává více a více rozšířený v maďarském společenství na Slovensku. Jeho podíl dle Lamplové byl v roce 1997 jen 12,5 %, v roce 2007 už 41,2 %, což je skoro stoprocentně identické s našimi hodnotami (41,6 %).

Graf č. 6: Která z území považujete za svou vlast? (% , N = 904)

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

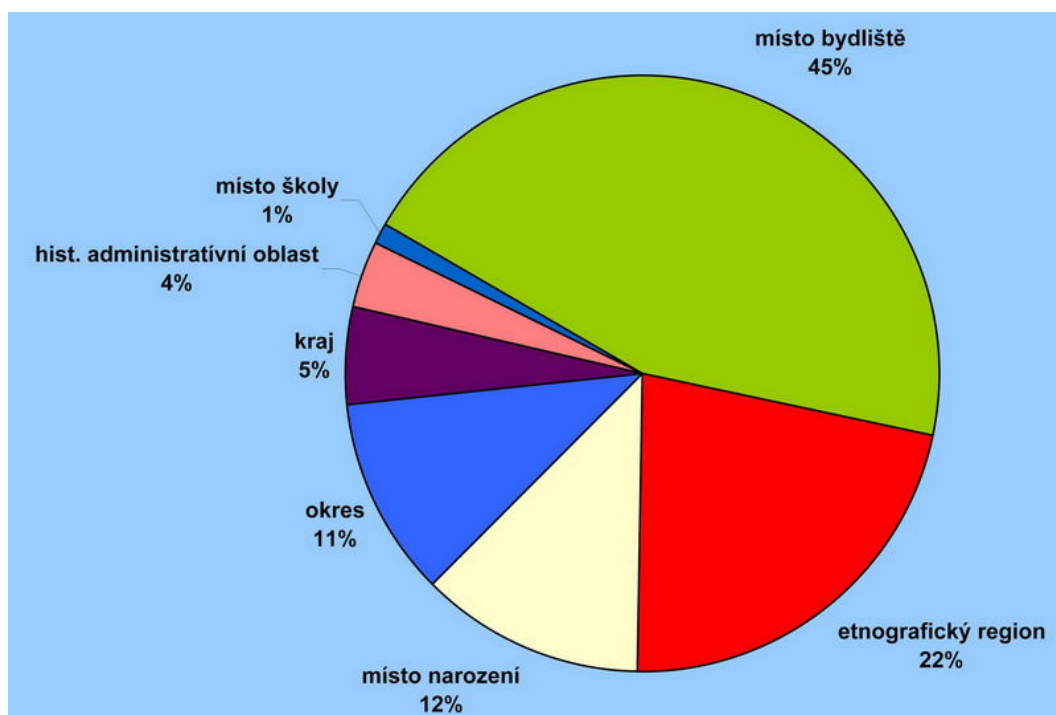
Zde jsme také báдали po rozdílech vnímání mezi venkovany a měšťany. V tomto případě (graf č. 6) zjištěné rozdíly, nebo spíše podobnosti svědčí o tom, že neexistují výrazné rozdíly. Vyzdvihnout můžeme maximálně historické označení

Uhersko a Felvidék, které byly více populární mezi venkovany nebo odpovědi „cítím, že nemám vlast“ a Evropu u obyvatel měst. Překvapivě etnografický región získal více hlasů u obyvatel měst.

Vlast v užším slova smyslu byla jednou z klíčových otázek naší práce. Podle zjištěných výsledků jsme měli možnost zformovat úsudek o regionální identitě zkoumané skupiny studentů. Dle výsledků (graf č. 7) můžeme konstatovat, že největší roli hraje místo bydliště (které považovalo 45 % respondentů za svou vlast v užším slova smyslu), což není překvapující. Co ale překvapující (pro nás) je, že naproti našemu očekávání historické administrativní celky byly preferovány jen 4 % studentů a skončily tak na předposledním místě. Pravděpodobné vysvětlení se schovává částečně v neúplných znalostech středoškoláků – v tom že studenti nebyli schopni rozlišovat historicky administrativní celky od etnografických regionů (ty se totiž částečně překrývají). V tabulce č. 16 – kde odpovědi jsou rozděleny podle místa dotazování, je snadno zjištělné, že „historický región“ vykazatelný podíl odpovědí získal v Gemerských městech (Tornaľa, Rožňava a Rimavská Sobota), kde je všeobecně známo, že etnografický región „Gemer“ je pojmenovaný podle bývalé Uherské župy Gemer-Malohont (viz. obrázek č. 2, str. 22). V městech na jihozápadním Slovensku (viz. tabulka č. 16) u respondentů není patrné vědomí tradice historických žup. Vzhledem k nížinatému charakteru oblasti zde v průběhu 20. století byly snadno a bezbolestně reorganizovány administrativní jednotky a identita bývalých administrativních center se vytratila. Jejich slábnoucí význam bezesporu koresponduje s „rostoucí“ váhou Bratislavy. V těchto regionech identita spájící se s etnografickými celky je tím silnější (pro celostátní výsledek – 22 % viz graf. č. 7). V případě Žitnoostrovského města Šamorín podíl vystupuje až na 60 %, ale v dalších městech téhož regionu (Dunajská Streda, Velký Meder) jsou také vysoké hodnoty.

Okresní města nebo dnešní regionální centra, tedy pravděpodobně místa narození těch, kteří tato města označili za svou vlast, jsou většinou místem školy, ale lidé toto místo spíše identifikují jako místo narození, a ne jako místo školy. Předpokládáme, že mnoho lidí cítí sounáležitost s místem školy, ale v dotazníku spíše označili „místo narození“ nebo „místo bydliště, protože to znělo víc přirozeně.

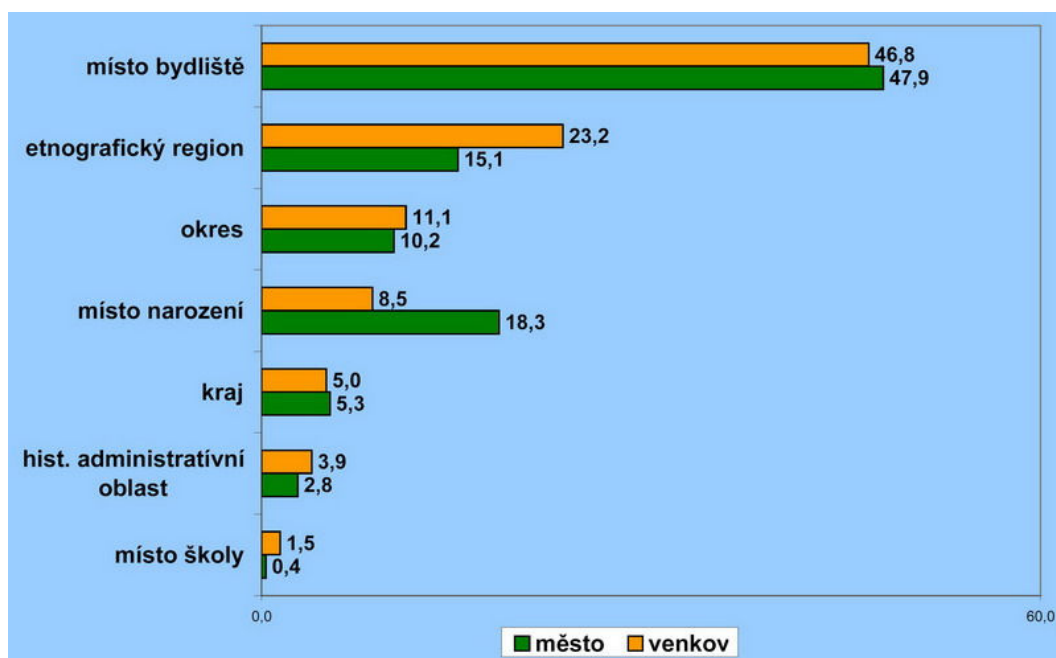
Graf č. 7: Co považujete za svou vlast v užším smyslu slova? (% , N = 1 101)

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

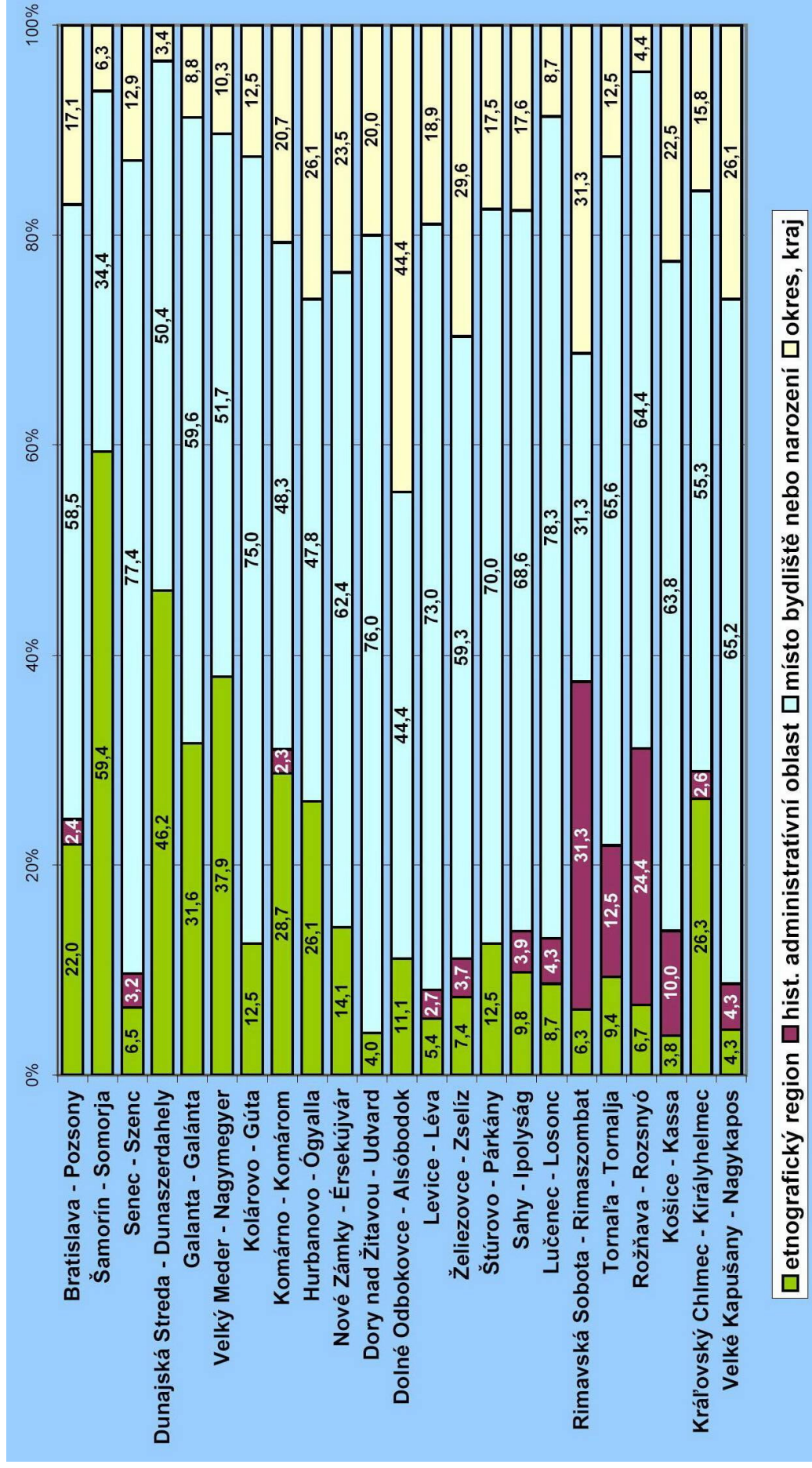
Graf č. 8. nám ukazuje diferenciaci vnímání stejné otázky na bázi původu (venkov x město). Rozdíly jsou patrné na první pohled: vedle podobných výsledků u všech kategorií, u venkovanů má vyšší zastoupení odpověď „etnografický region“, zatímco u obyvatel měst místo narození.

Graf č. 8: Co považujete za svou vlast v užším smyslu slova? (% , N = 1 101)

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

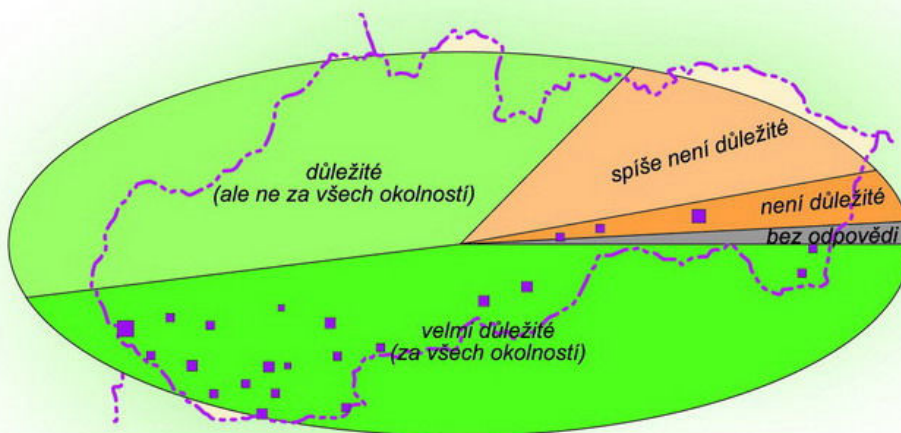
Graf č. 9: Co považujete za svou vlast v užším smyslu slova? – rozdělení podle místa dotazování (%), N = 1 101)

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

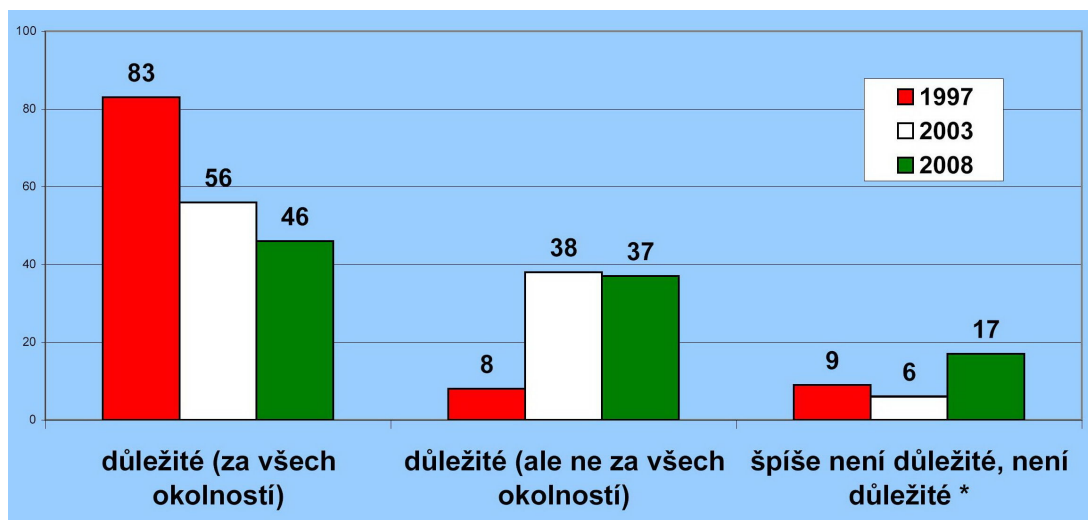
Graf č. 10: Přiznání národní identity je podle Vás? (% , N = 1142)

Zdroj: Orosz, Chromý, Netrdová (2009)

Jako poslední otázku dané sekce jsme zařadili problematiku přiznání národní identity (Graf. č. 9). Vidíme, že maďarským studentům hodně záleží na národní identitě a na jejím přiznání, ale ne v tak velké míře, jako tomu bylo u předchozích generací (viz graf č. 10).

Graf č. 11: Přiznání národní identity je podle Vás? (% , $N_{2008} = 1121$, N_{2003} , $N_{1997} = 600$)

Zdroj: vlastní výzkum (2008), Lamplová (2007)
z důvodu nesrovnatelnosti dat, naše dvě poslední kategorie byly sloučeny, Lamplová tudíž použila ve svém výzkumu jen 3 odpovědi: důležité (ne za všech okolností), důležité (ne za všech okolností) a není důležité

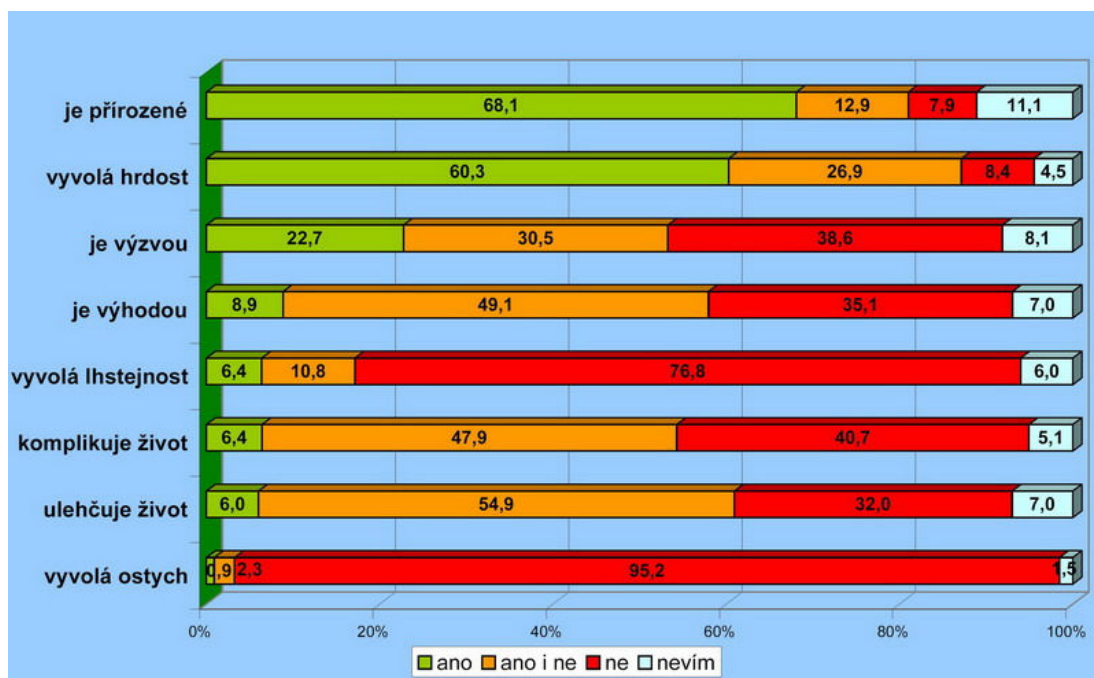
4.4. Diskriminace

Jaký pocit je být Maďarem? Má nějaký vliv na život jednotlivců skutečnost, že jsou jiní než majoritní obyvatelstvo?

Z grafu č. 11 je patrné, že pro majoritu studentů to, že se narodil jako Maďar, je přirozenou samozřejmostí a vyvolává hrdost, rozhodně ale nevyvolává ostych nebo lhostejnost. U ostatních odpovědí respondenti již nezastupovali až tak pevné názory. Varianta „ano i ne“ u těch odpovědí („je výhodou“, „komplikuje život“ a „ulehčuje život“) dostala všude zhruba polovinu hlasů (49,1 %, 47,9 %, 54,9 %). Zatímco otázky o hrdosti a ostychu jsou založeny na subjektivních pocitech, které jsme zdědili, nebo jsme je získali skrze vzdělávání, nebo od rodičů, na druhé straně odpovědi na otázky o tom, jestli komplikuje nebo ulehčuje život nebo jestli je to výhoda, jsou založené na životní praxi jednotlivců. Během svého života respondenti prožili různé události. Ze své maďarské národnosti a znalosti maďarského jazyka někdy profitovali, ale někdy prožili i negativní zkušenosti. Proto zde máme tak vysoký podíl nejednoznačné odpovědi „ano i ne“.

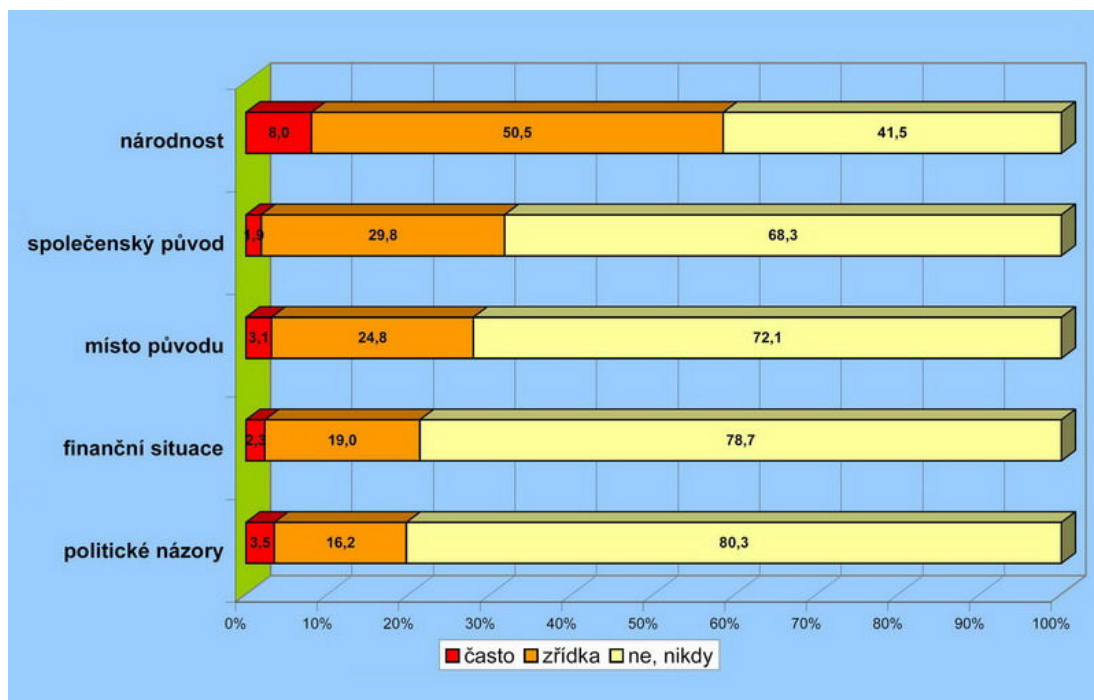
Kromě pozitivních efektů, pokud se podíváme blíže na okolnosti, které se mohou stát základem pro diskriminaci, tak můžeme zjistit, že být Maďarem je někdy spojeno také s problémy. Z grafu č. 12 vyplývá, že maďarští studenti ze Slovenska se cítí diskriminováni hlavně z národnostních příčin. Cca. 60 % respondentů již diskriminaci zažilo, z toho 50,5 % zřídka a 8 % často. Ostatní kategorie diskriminace se vyskytovaly mnohem vzácněji. Druhou nejčastější kategorií, diskriminace společenského původu, zažilo 31,7 % respondentů. Nejméně častá byla kategorie „politické názory“, což není překvapující, protože politické názory nikdo nemá napsány na čele, a také politická témata lidé většinou diskutují s přáteli, kde nejsou vystaveni diskriminaci.

Graf č. 12: Jak ovlivňuje Váš život skutečnost, že jste se narodil jako Maďar?
(%, $N = 1\,097$)

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

Graf č. 13: Setkal jste se někdy s tím, že byste byl diskriminován za následující?
(%, $N_1 = 1\,133$, $N_2 = 1\,123$, $N_3 = 1\,121$, $N_4 = 1\,123$)

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

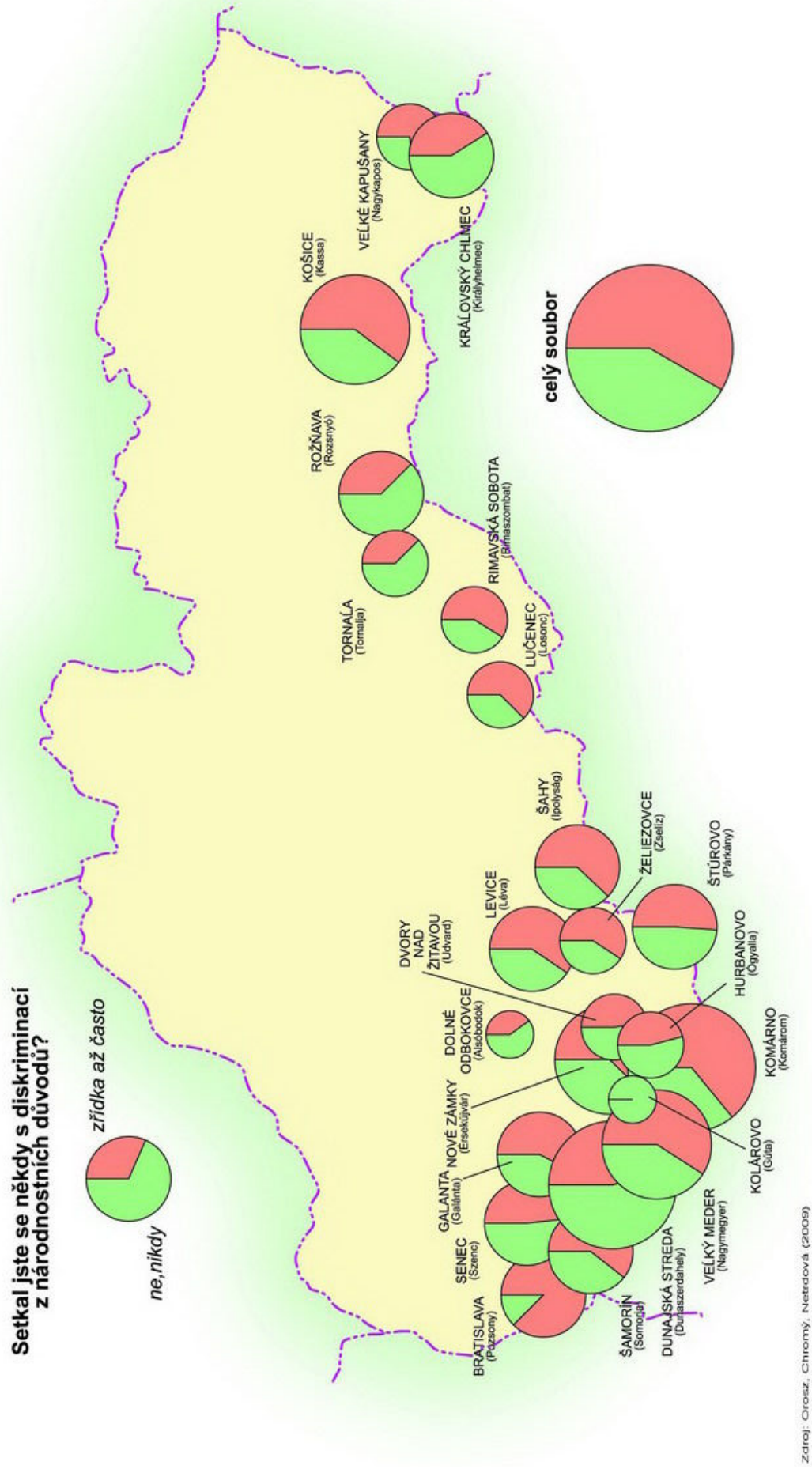
Na následujícím obrázku (obrázek č. 7) si můžeme všimnout regionálních rozdílů v diskriminaci z národnostních důvodů. Některá data upoutala naši pozornost, ale nelze posoudit, zda jsou nějaká celostátní pravidla pro častější výskyt národnostní diskriminace. Bratislava, jako hlavní město, navzdory tomu, že je nejliberálnějším městem, skončila jako poslední. Naopak Kolárovo – rurální městečko s vysokým podílem maďarského obyvatelstva – je na místě prvním. Zde ale musíme dodat, že vzorek na tomto místě nebyl vůbec reprezentativní (pouze 8 respondentů). Některá města, kde je podíl Maďarů nadpoloviční a jsou centry maďarského kulturního života na Slovensku (př.: Komárno, Šamorín a Velký Meder), dopadla hůř než jiná, kde je podíl Maďarů méně než 30 % (Senec a Rožňava). Národnostní diskriminace je přítomná všude, otázkou je, kdy a kým k diskriminaci dochází. Bratislava a Košice jsou dvě největší města Slovenska. Podle našeho výzkumu situace v Bratislavě je mnohem horší, ale autor této práce má horší zkušenosti z Košic. Náš výzkum neměl dostatek respondentů v jednotlivých místech pro vyvozování zobecňujících závěrů pro touto otázku.

Na závěr je potřebné zmínit, že podle výzkumu Panel Karpat⁸⁸ ze zemí sousedících s Maďarskem, pak právě Maďaři na Slovensku se cítí nejvíce diskriminováni. Zatímco 57 % Maďarů na Sedmihradsku, 49,4 % na Podkarpatské Rusi a 47,6 % ve Vojvodině se nikdy necítilo diskriminováno (na národnostní bázi), na Slovensku v roce 2007 u Lamplové to bylo jen 29,3 %, ale v našem šetření čísla svedší o zlepšení (41,5 %).

---

⁸⁸ PAPP, Z. A., VERES, V. [eds.] (2007): Kárpát Panel 2007, (Panel Karpat 2007 – výzkumná zpráva), MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest.

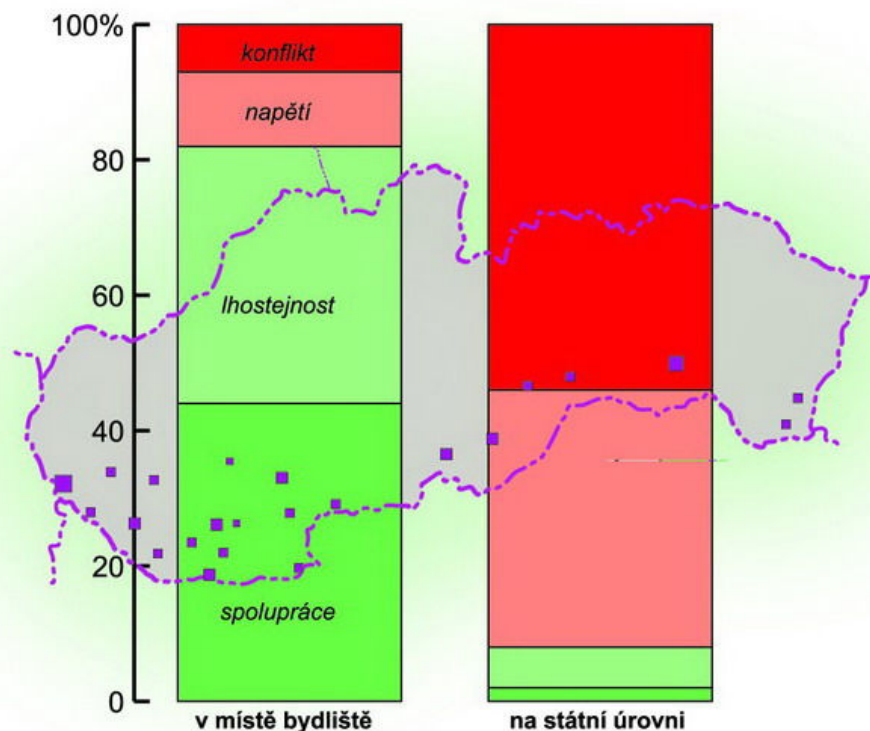
Obrázek č. 7: Diskriminace z národnostních důvodů (% , $N = 1133$)

4.5. Vnímání maďarsko – slovenských vztahů

Vzájemný vztah Slováků a Maďarů podle mínění studentů vypadá úplně jinak na úrovni místa bydliště a státu (viz graf č. 13). Zatímco na lokální úrovni dominovala spolupráce a lhostejnost, na státní úrovni panovalo napětí a konflikt. Slovensko maďarské vztahy tedy na úrovni každodenního života jsou mnohem lepší, než to popisují politici, a konflikt, který zastíní maďarsko-slovenské vztahy na státní úrovni, je částečně uměle vygenerovaný. Je výsledkem stálého vytahování tzv. maďarské karty. Maďaři a maďarská hrozba na Slovensku a na druhé straně obraz slovenského nepřítele v Maďarsku tvoří základ xenofobistických programů extremistických stran. Kdyby napětí zaniklo, tak by se populistický nacionalismus neměl čím živit. Náš graf zobrazuje stav na podzim roku 2008. Kdybychom se mohli podívat na aktuální stav, tak bychom zjistili zřejmě ještě horší výsledky.

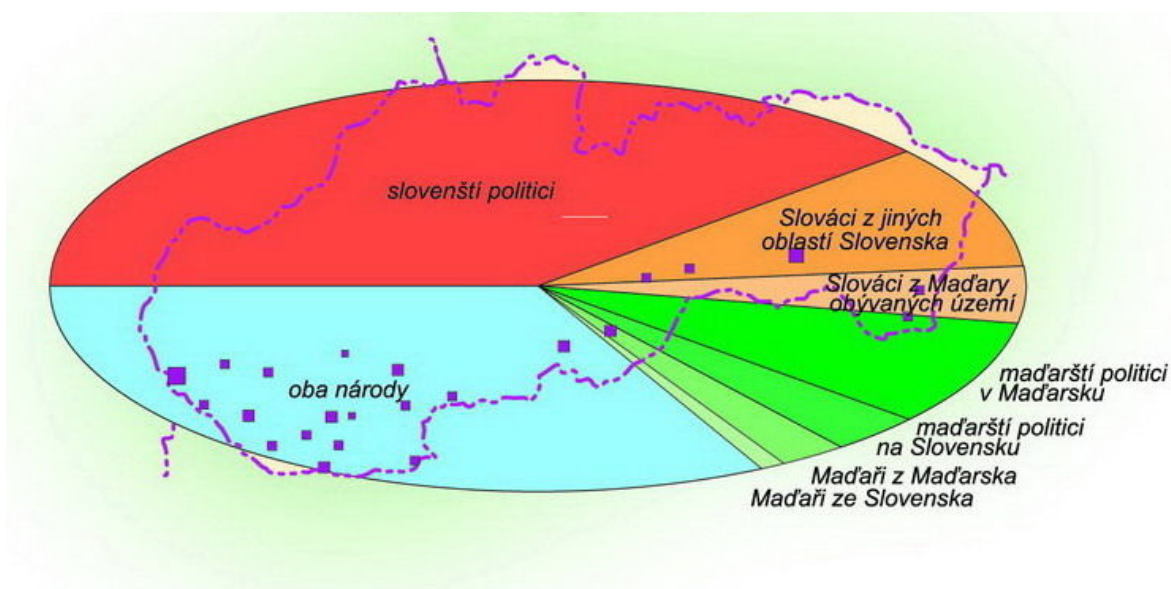
Graf č. 14: Maďarsko-slovenské vztahy na „státní úrovni“ a „v místě Vašeho bydliště“ se dají popsat slovy: (% , $N_1 = 1122$, $N_2 = 1072$)

Zdroj: Orosz, Chromý, Netrdová (2009)

Ze šetření vyplývá, že polovina maďarských gymnazistů si myslí, že za špatné vztahy může ta druhá, ta slovenská strana, naopak další polovina si myslí, že jsou do příčin těchto špatných vztahů zapleteni i Maďaři. Vidíme tedy určitou sebekritiku. Odpověď „oba národy“ má 30% podíl. Existenci určité sebekritiky indikuje, že mladá generace je připravená na diskusi. To by mohlo posloužit jako základ pro začátek skutečného usmíření obou národů.

Graf č. 15: Vztahy a spory – kdo může za spory mezi Maďary a Slováky na Slovensku? (% , N = 1142)

Zdroj: Orosz, Chromý, Netrdová (2009)

4.6. Znalost slovenského jazyka

Maďari na Slovenku (včetně mladší generace) jsou často obviňováni, že neovládají slovenský jazyk. Maďari žijí na Slovensku, tím pádem osvojení slovenštiny by mělo být přirozené a logické. Uniká při tom ale podstatná otázka: Co znamená "ovládat" jazyk? V pojetí Józsefa Havrana⁸⁹ je to schopnost vyjadřovat se a porozumět jeho spisovné formě. Velká většina Maďarů žijících na Slovensku v tomto smyslu slovenčinu ovládá. Paradoxem při tom je, že pokud jde o angličtinu, francouzštinu, němčinu, atd. existuje několik úrovní ovládání jazyka, v případě slovenštiny se za ovládání jazyka považuje až jeho dokonalá znalost. Jistě, je možné mít vyšší nároky na znalost „státního jazyka“ pro jeho samotné občany, ale je třeba si uvědomit jednu podstatnou věc: slovenština pro Maďary bude vždy cizím jazykem – a toto není kritika slovenštiny, toto je fakt.

Podívejme se nyní na graf č. 18, který nám svědčí o tom, že 71,8 % respondentů považovalo svou znalost slovenštiny za velmi dobrou nebo dostačující. Uznáváme, že tyto výsledky pro slovenského pozorovatele mohou být nedostatečné, ale v našem případě je považujeme za vyhovující. Dokud dotyčné úřady budou nadále ignorovat připomínky maďarských odborníků na Slovensku, co se týče reformy vyučování slovenštiny v maďarských národnostních školách, dosahování lepších výsledků bude nemožné.

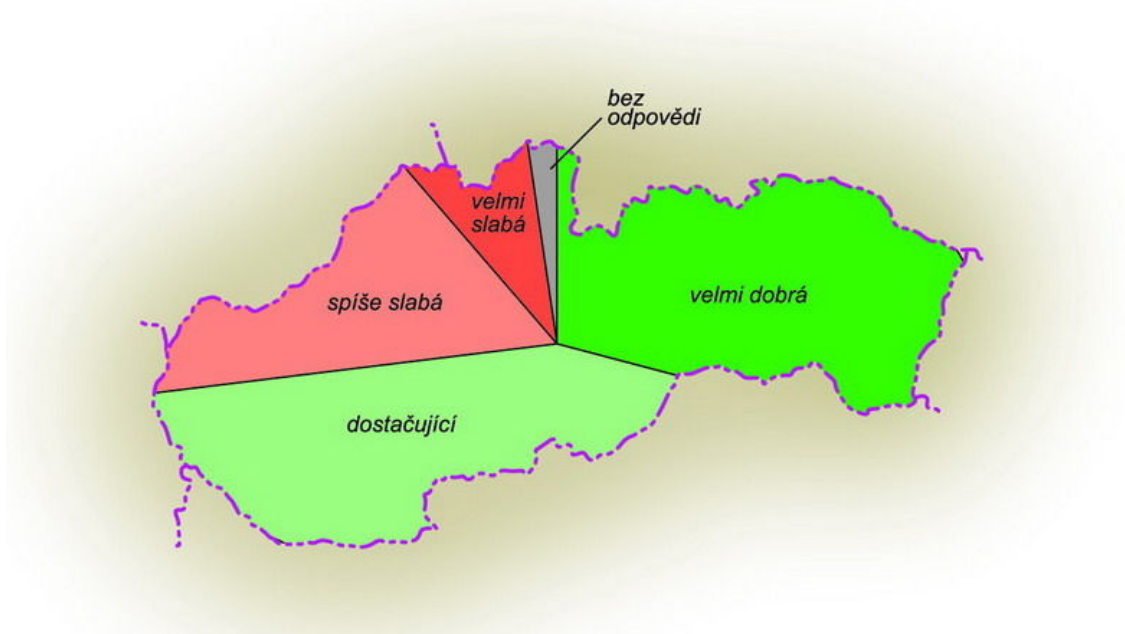
Nyní je slovenština vyučována v menšinových školách v „plném rozsahu“, s obrovským množstvím literatury a gramatiky a s nedostatkem konverzačních hodin, které jsou pro osvojení cizího jazyka nezbytné. Z grafu č. 19 je patrné, že většina maďarských studentů kromě školy nepoužívá slovenský jazyk nikde, protože je schopna se dohovorit maďarsky. Dříve byla problematika slovenštiny pro muže jednodušší: během povinné vojenské služby byli muži nuceni se naučit slovensky, ale tato doba již pominula, takže ti, kteří měli problémy se slovenštinou, ztratili poslední šanci na její osvojení. Pokud žáky škola nenaučí slovensky, tak jinde se ji také nenaučí (nebo jen velmi obtížně). Ztratí konkurenceschopnost na slovenském pracovním trhu a ti, kteří směřují na vysokou školu, nebudou mít odvahu začít svou kariéru na slovenské vysoké škole – to ale rozebereme později v podkapitole č. 4.8.

---

⁸⁹ Vedia maďari po slovensky?, Kőrkep, a gondolkodó blog – Panoráma, rozmýšlející blog, <http://korkep.sk>

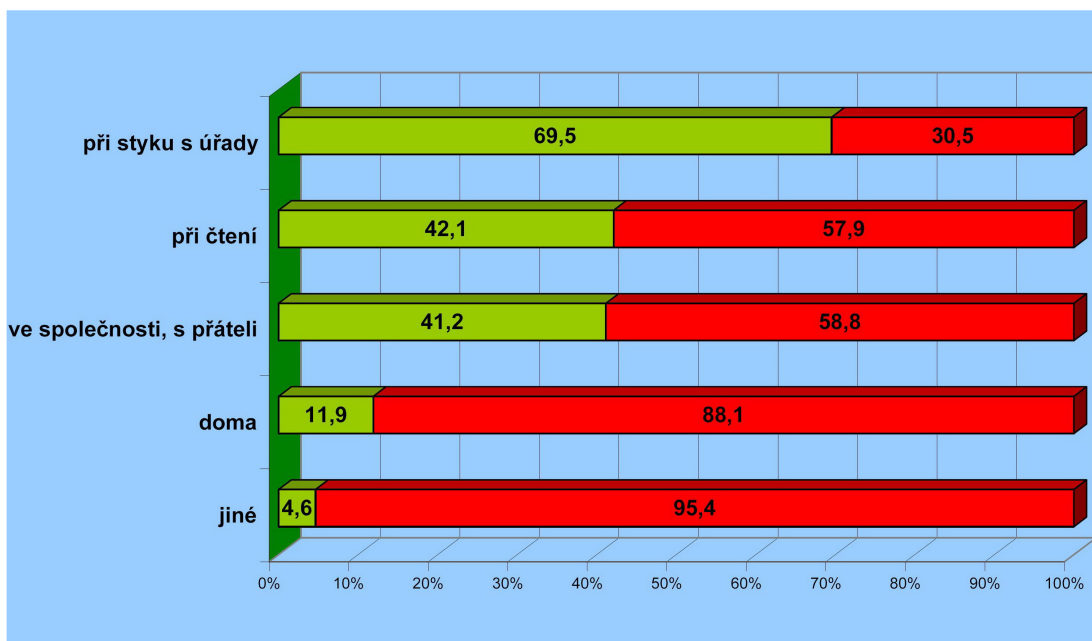

Graf č. 16: Jak hodnotíte úroveň Vaší slovenštiny? (% , N = 1 142)

Zdroj: Orosz, Chromý, Netrdová (2009)

Graf č. 17: V jakých situacích, kdy používáte slovenský jazyk (% , N = 1 126)

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

4.7. Volební chování

Dříve, než se začneme zabývat volebním chováním, podívejme se na graf č. 17, který ukazuje zájem a citlivost studentů o problémy své komunity. Ti, které nezajímá „maďarská otázka“, mají většinou také nízkou volební účast. Z grafu je patrné, že většina (68,2 %) studentů má zájem o osud Maďarů na Slovensku.

Otázky týkající se voleb a volební chování bohužel už nejsou moc relevantní, protože na jaře 2009 vznikla pod vedením Bély Bugára nová strana *Most – Hid*. Ta rozdělila Maďarskou společnost na dva tábory. Následkem toho bylo velké zklamání voličů, protože Strana maďarské koalice byla celých 11 let jednotná. Následkem toho při letošních volbách očekáváme výrazný pokles ochoty jít k volbám. A protože naše šetření bylo uskutečněno těsně před vynořením problémů ve straně SMK, výsledky odpovídají předchozímu stavu, tedy konci roku 2008.

Volební chování má tři formy: pozitivní, negativní a volební nejistota. Pozitivní znamená, že by se voliči v daném momentě určitě, nebo pravděpodobně zúčastnili voleb. Negativní volební ochota je pravým opakem pozitivní ochotnosti, takže v daném momentě by se určitě nebo pravděpodobně nezúčastnili voleb. Držitelé volební nejistoty jsou pak lidé, kteří neví, zda se voleb zúčastní či nezúčastní.

Z grafu č. 18 je patrné, že dvě třetiny respondentů měly pozitivní volební ochotu, jedna čtvrtina nejistou a zhruba jedna desetina negativní.

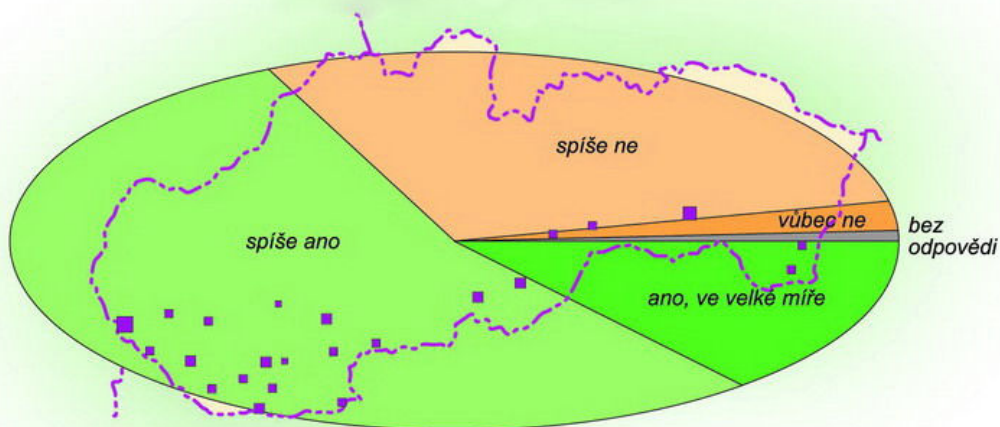
Zatímco Lamplová v roce 2001 a 2003 vykazala na dospělé společnosti 9%-ní volební nejistotu, která v roce 2006 klesla na 5 %, u nás hodnoty byly o mnohem vyšší: 23 %. Vysoký podíl nejistoty v budoucnosti vyplývá z mladého věku respondentů. Majorita z nich (cca. 58 %) právě v roce dotazování dosáhla voličského věku.

Vysoké zastoupení odpovědi „ano a pravděpodobně ano“ je možno vysvětlit tím, že respondenti jsou vzdělaní a uvědomují si důležitost voleb.

Nejde o to, jestli by studenti volili SMK, a z výzkumu vyplývá, že 85,5 % ano, což není až tak překvapující – byla to jediná strana v té době, zajímavé jsou spíše důvody. Studenti zde měli možnost více výběrů a odpovídali následovně: 52 % maturantů označilo odpověď „ochraňují práva a zájmy maďarské komunity“, 28 % respondentů to cítilo tak, že SMK prosazuje zájmy respondenta. 16% nemělo jinou

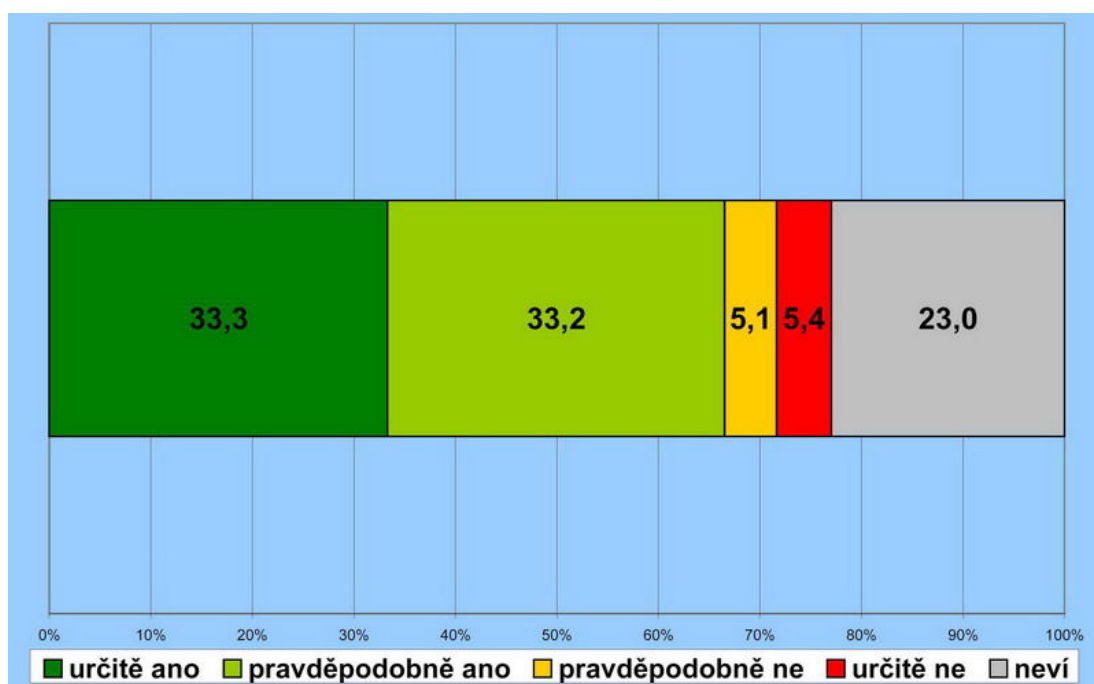
možnost. 7 % si myslí, že politici jsou důvěryhodní. Bylo také zaznamenáno 1,6 % respondentů, kteří odpověděli, že by sice SMK volili, ale důvod neuvedli.

Graf č. 18: Zajímají Vás otázky týkající se situace maďarské menšiny na Slovensku (% , N = 1 132)

Zdroj: Orosz, Chromý, Netrdová (2009)

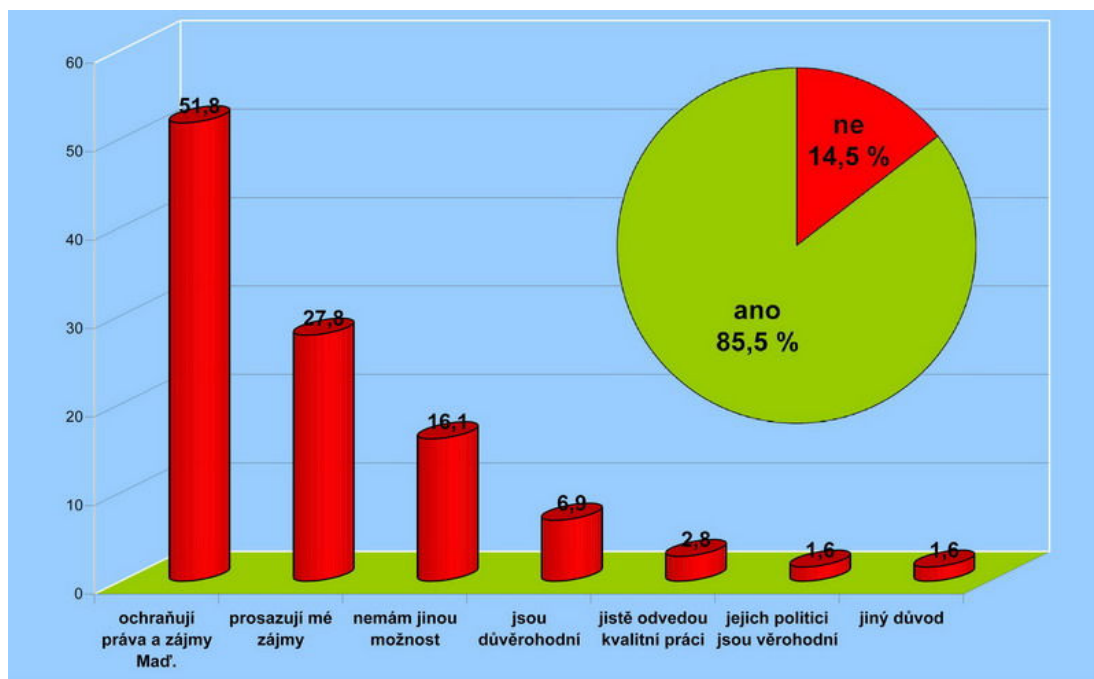
Graf č. 19: Plánujete se zúčastnit parlamentních voleb v roce 2010? (% , N = 1 132)

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

Graf č. 20: Volil byste někdy stranu SMK-MKP? (koláčový grafikon)

Pokud ano, tak z jakého důvodu? (% , $N = 1142$)

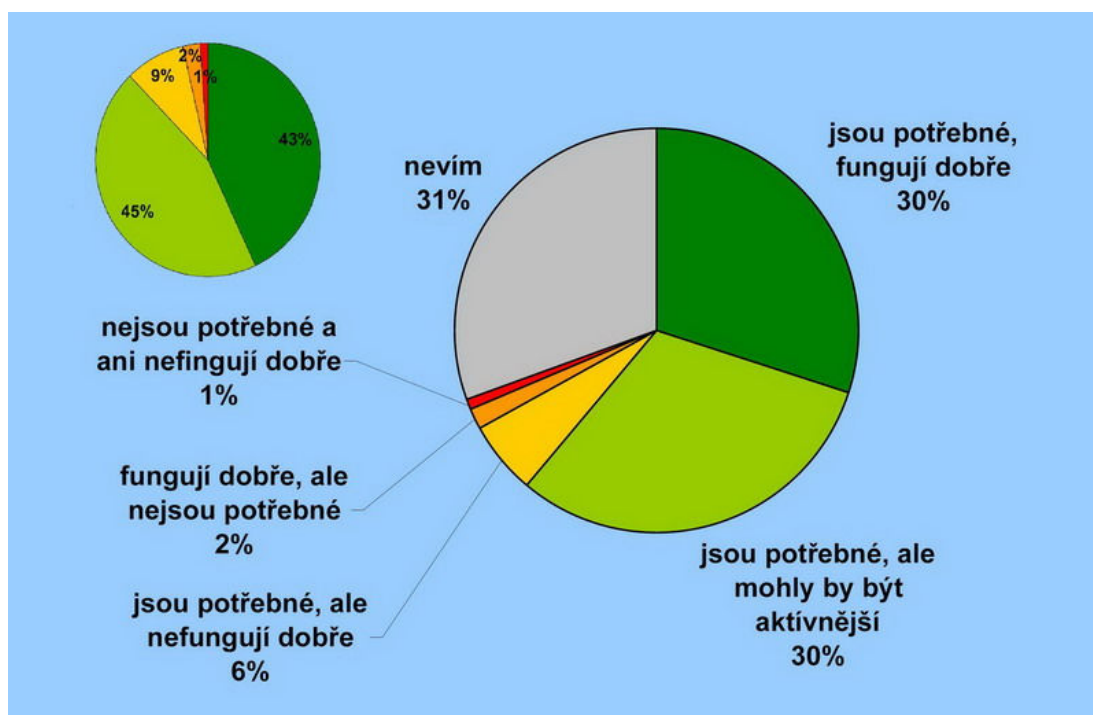

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

4.8. Mládežnické organizace

Mládežnické organizace mají nezpochybnitelnou roli ve vzdělání mládeže a ve formování jejího myšlení, to platí ještě výrazněji v případě menšiny. Svaz maďarských skautů na Slovensku nebo Svaz Rákóczi (koordinované z Maďarska) hrají významnou roli v shromažďování maďarských středoškoláků z celého hungarofonního území. V mnoha případech se ukazuje, že škola nepostačuje k vypěstování pevné identity. Proto celostátní setkání skautů nebo každoroční akce v Budapešti: *Gloria Victis*, hromadící maďarské středo- a vysokoškoláky ze zemí sousedících s Maďarskem, jsou nezbytnou součástí mimoškolního vzdělání. Pro mnohé, kteří budou studovat dále na slovenských univerzitách, maďarský studentský klub ve městě bude jediným místem pro setkání a sociální networking s ostatními členy maďarské komunity. Je proto nesmírně důležité, jak nahlíží středoškoláci na dané téma.

Graf č. 21: Jaký máte názor na maďarské mládežnické organizace na Slovensku? (% , $N_1 = 1\,115$, $N_2 = 774$) – menší graf zobrazuje totéž s vyřazenou odpovědí „nevím“

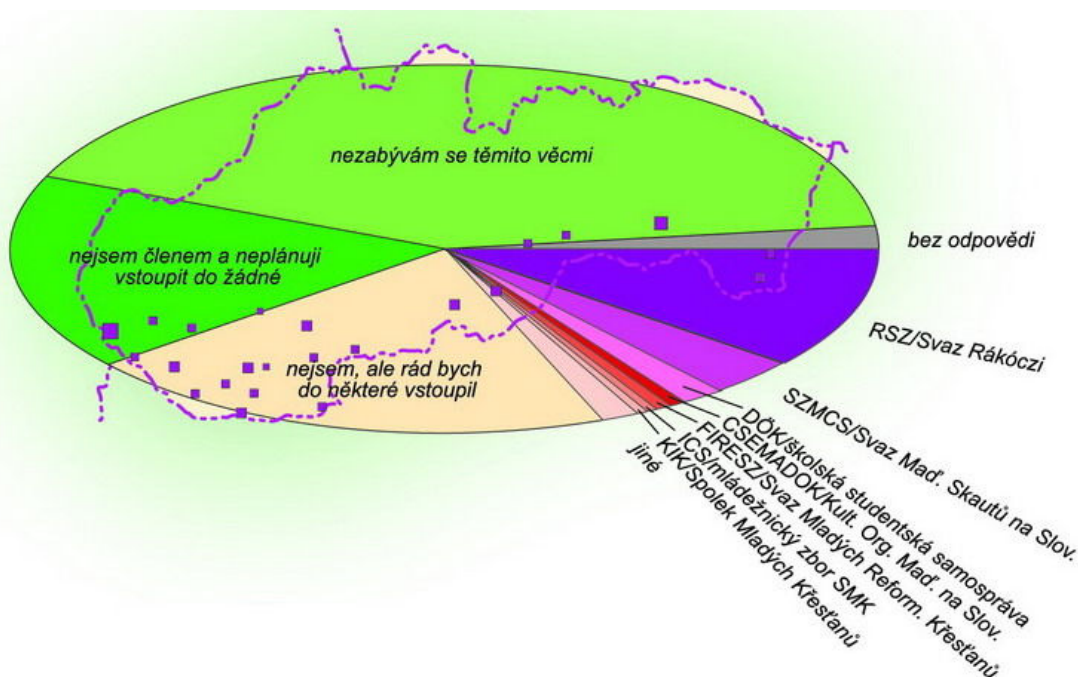

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

Dle grafu č. 20 výsledky jsou překvapivě pozitivní. Převážná většina studentů si uvědomila důležitost mládežnických organizací a 43 % těch, kteří zformovali nějaký názor, souhlasilo s tím, že organizace fungují dobře. Na druhé straně podobně velká skupiny respondentů, kteří si myslí, že organizace by mohly být aktivnější, svědčí o tom, že organizace ještě stále mají co dělat, alespoň na poli propagace a PR-u, protože mnohdy se stane, že informace o existenci a o aktivitách určitých organizací se ani nedostanou k cílové skupině.

Členství, čili aktivní participace respondentů v mládežnických organizacích vypadalo následovně (graf č. 21): 17,3 % tázaných není členem a ani neplánuje nikam vstoupit, 41,6 % se nezabývá těmito věcmi a 19,1 % z nich je již členem nějaké organizace. Největší členství (10,7 %) má Svaz Rákóczi, který je Budapešťskou organizací založenou pro podporu maďarské mládeže žijící na Slovensku a v Čechách. Nejčennější skupinou všech respondentů tvoří ta pětina (20,1 %), která naznačila ve své odpovědi, že by ráda vstoupila do nějaké organizace. Pro Studentskou síť tyto lidé, (spolu s těmi, kteří jsou již členem nějaké organizace) tvoří cílovou skupinu, protože většinou z těchto se stanou budoucí lídrové mládežnického a později společenského života maďarské komunity.

**Graf č. 22: Jste členem/členkou nějaké maďarské mládežnické organizace?
Po případě jaké? (% , N = 1 142)**

Zdroj: Orosz., Chromý, Netrdová (2009)

Otázka týkající se účasti mládežnických akcí a táborů v mateřské zemi netvořilo součást naší práce, přesto pro zajímavost uvádíme výsledky v příloze (příloha č. 3).

4.9. Percepce budoucnosti: Vysokoškolské studium

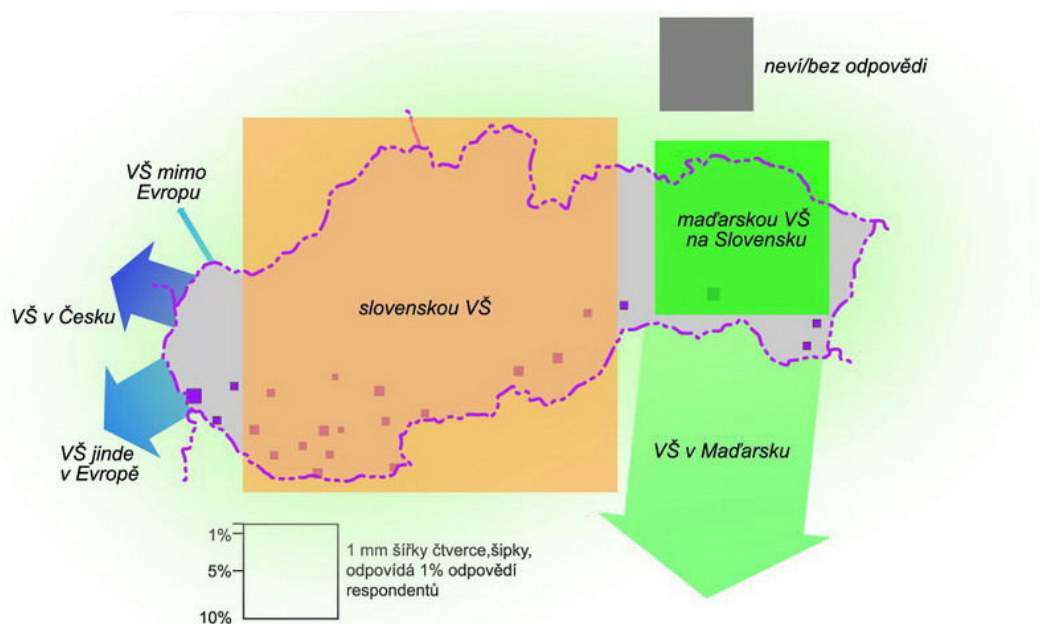
Dvě poslední podkapitoly naší práce mají mimořádný význam, protože plánování budoucnosti bude mít největší vliv na vývoj maďarské komunity. Nyní se budeme věnovat odpovědím respondentů na okruhy otázek následného studia na vysoké škole. Kromě demonstrace odpovědí na jednotlivé otázky se také zaměříme na vliv znalosti slovenského jazyka a jeho souvislost s volbou vysoké školy.

Při srovnání odpovědí respondentů z jednotlivých škol vyplývá především to, že na ně nemá podstatný vliv dosažené vzdělání rodičů (ostatně 77% respondentů má oba rodiče s obdobným, středoškolským vzděláním), velikost a poloha sídla kde žijí, ani druh školy, kterou navštěvují. Studenti měli regionálně specifikovat polohu případného studia na vysoké škole – v rámci současných možností. Dále – ale v tomto případě nezávisle od reality – měli konkretizovat přímo sídlo instituce. V případě studia v zahraničí měli vyjádřit případný zájem o návrat na Slovensko a dále specifikovat region, kde by se chtěli po studiu trvale usadit.

První okruh otázek nám nejlépe přiblíží následující mapky (obrázky). Více než polovina (58 %) studentů preferuje při pokračování ve studiu vysokou školu na Slovensku. Třetina z toho (18,4 %) by zvolilo maďarskou univerzitu na Slovensku (takovými jsou: Univerzita Jánosa Selyeho v Komárně a Fakulta stredoeurópskych štúdií v Nitre) a zbytek (39,6 %) instituci s vyučovacím jazykem slovenským. 19 % respondentů směřuje do Maďarska, 5,8 % do Česka, 6,8 % do jiné části EU a 0,5 % mimo Evropu. 9,9 % respondentů neví nebo není ještě rozhodnuto.

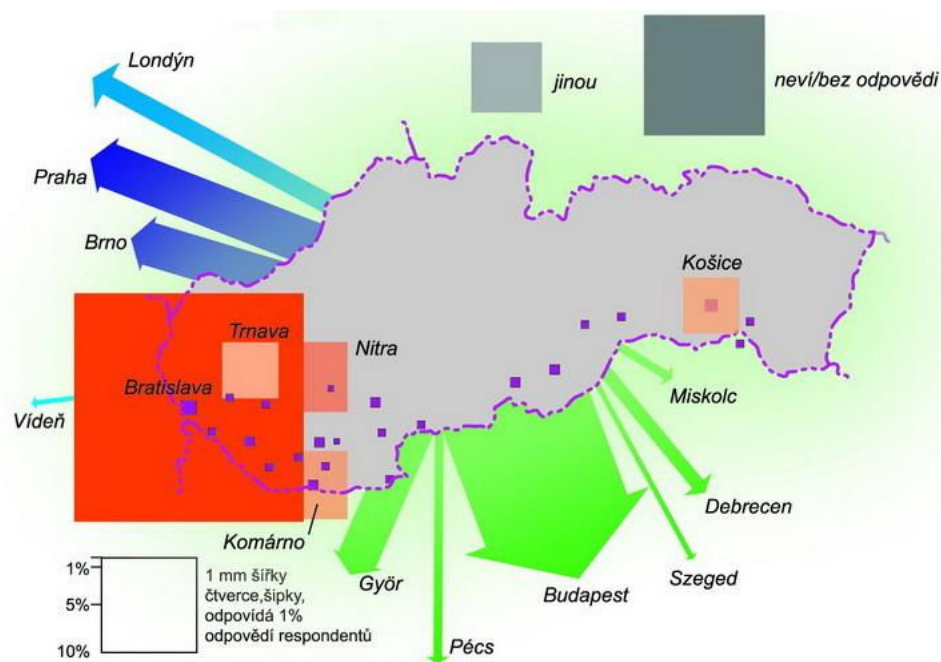
Při srovnání odpovědí regionální povahy a konkrétní specifikace sídla vysoké školy, čili rozhodnutí za reálných (obrázek č. 8) a za ideálních (obrázek č. 9) možností, jsou patrné určité rozdíly, např. zatímco za reálných možností do Maďarska by šlo 19 % respondentů, za ideálních okolností 24 %, nebo v Česku by chtělo za reálných možností studovat 5,8 % respondentů, ale přitom 9 % uvedlo konkrétně Prahu, nebo Brno.

Obrázek č. 8: Kterou školu byste podle současných možností zvolil pro další studium? ($N = 1\,142$)

Zdroj: Orosz, Chromý, Netrdová (2009)

Obrázek č. 9: Kdybyste se mohl(a) nezávisle rozhodnout, kde byste studovala(a) vysokou školu? (% , $N = 1\,142$)

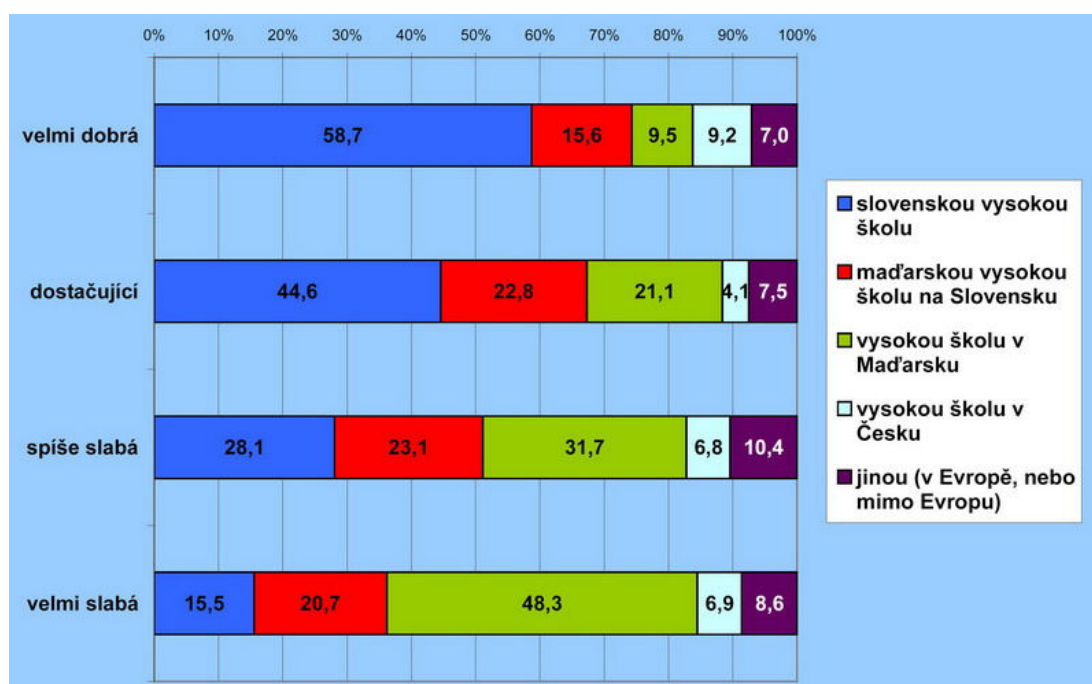

Zdroj: Orosz, Chromý, Netrdová (2008)

Graf č. 23 svědčí o tom, že „přiznaná“ úroveň znalosti slovenského jazyka opravdu odpovídá skutečnosti, nebo alespoň se studenti chovají podle toho při výběru vysoké školy. Na ose Y máme vyznačené „přiznanou“ úroveň ovládnutí slovenštiny, na druhé straně potom preferovanou vysokou školu. Vztah mezi těmito faktory je téměř „lineární“. Ti, kteří ovládají slovenštinu velmi dobře, se nebojí hlásit se na slovenskou vysokou školu. Pro ty, kteří slovenštinu neovládají dobře (jejich počet je však mnohem menší), nezbyvá nic jiného než univerzita v Maďarsku. Neznamená to, že tito studenti jsou hloupější než ostatní, protože Česko, nebo jiné destinace mimo Slovensko mají stejně silné zastoupení. Je to jen důkazem toho, že školský systém není schopný naučit své žáky slovensky. Z prvního segmentu grafu je patrné, že v zásadě Maďaři na Slovensku chtějí volit slovenské školy, ale pokud to dané podmínky neumožní (čtvrtý segment grafu) a studenti nejsou schopni vykonat přijímací zkoušky, tak se vzdělávacím systémem rozhodně něco není v pořádku!

Graf č. 23: Volba vysoké školy, rozdělená podle individuálního hodnocení úrovně znalosti slovenského jazyka (% , $N_1 = 327$, $N_2 = 413$, $N_3 = 221$, $N_4 = 581$)

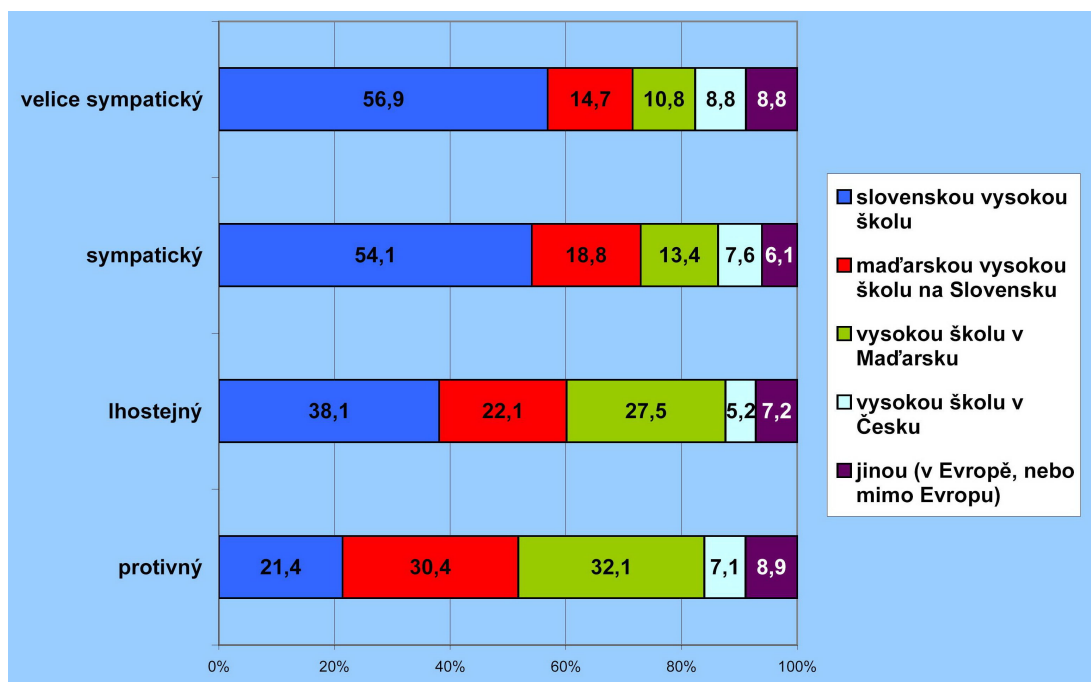

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

Sympatie vůči slovenskému národu má také prokazatelný vliv na volbu vysoké školy. Nebereme-li v potaz extrémní postoje (velice sympatický a protivný), které vyjádřil jen malý počet respondentů, u odpovědí „sympatický“ a „lhostejný“ je také patrné korelace.

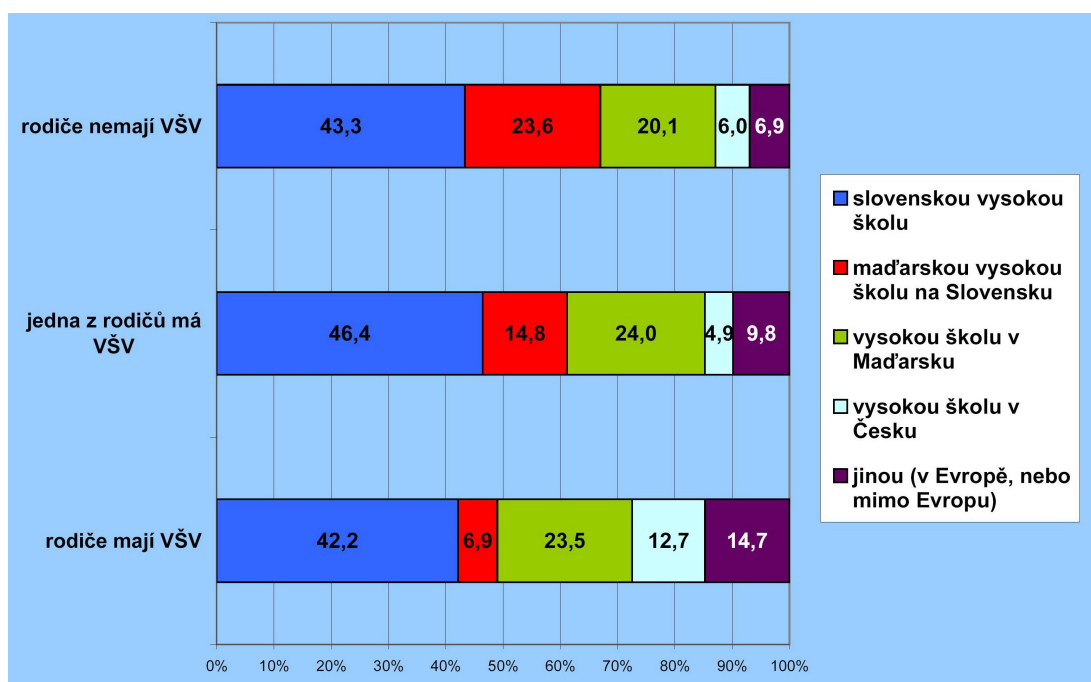
Graf č. 24: Volba vysoké školy, rozdělená podle sympatií cítěné vůči Slovákům
(%, $N_1 = 102$, $N_2 = 329$, $N_3 = 517$, $N_4 = 56$)

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

Dosažené vzdělání rodičů také koreluje s volbou vysoké školy: čím vyšší je dosažené vzdělání rodičů, tím menší podíl studentů zvolí maďarskou vysokou školu na Slovensku, a tím větší podíl směřuje do zahraničí.

Graf č. 25: Volba vysoké školy, rozdělená podle dosaženého vzdělání rodičů

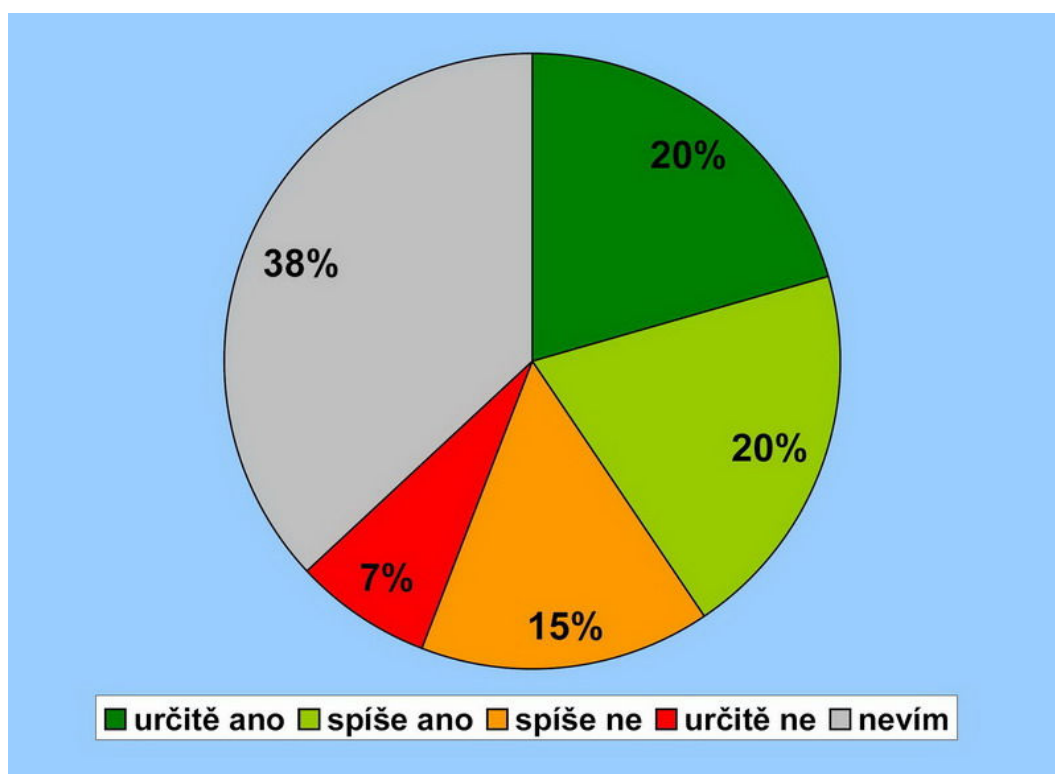
Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

4.10. Percepce budoucnosti: trvalé bydliště a pracovní uplatnění

V poslední podkapitole se pokusíme nastínit, kde by se chtěli respondenti po ukončení studia usadit, a zda mají tendenci se vracet na Slovensko z jednotlivých zemí studia.

Okruh otázek nám ukazuje, že návrat na Slovensko po případném studiu v zahraničí plánuje 40 % respondentů. Zajímavé je prakticky stejné procento odpovědí „nevím“, i když se věkově jedná o studenty maturitních ročníků, stále nemají pevné představy o své budoucnosti. 22 % je připraveno svou vlast na stálo opustit, z toho 7 % vypadá, že už je rozhodnuto.

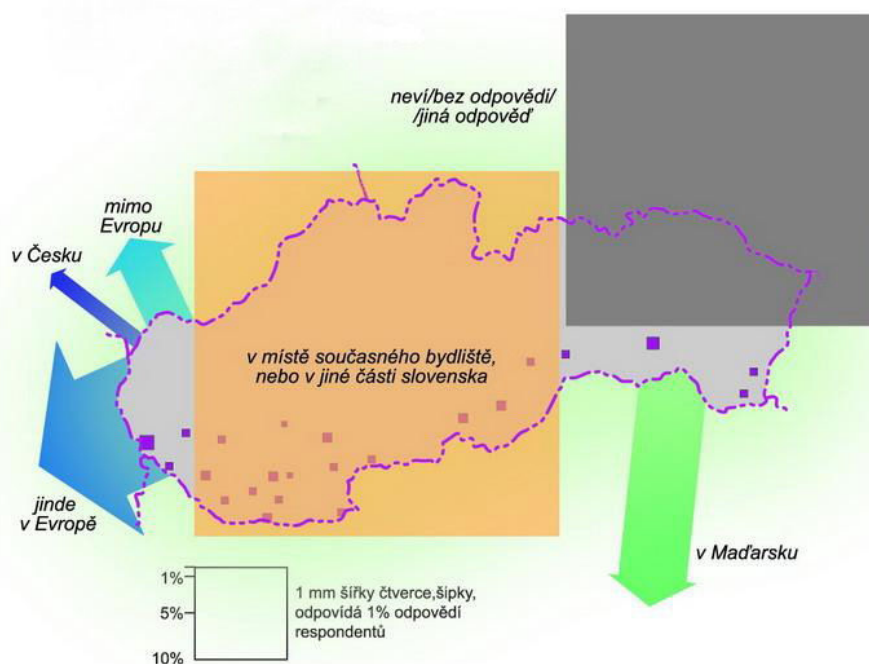
Graf č. 26: Pokud je Vaším cílem studovat v zahraničí, plánujete po skončení studia vrátit se na Slovensko? (% , N = 1 096)

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

Při specifikaci území, kde by se chtěli po ukončení studia usadit, (viz obrázek č. 10) vidíme identické procento o představě trvalého bydliště na Slovensku (téměř 40 %) a o něco menší procento odpovědí „nevím“ a „bez odpovědi“ (30 %). Zajímavé je srovnání s předchozí otázkou, kdy 0,5 % respondentů by chtělo studovat mimo Evropu, ale trvale by jich zde chtělo žít téměř 5 %.

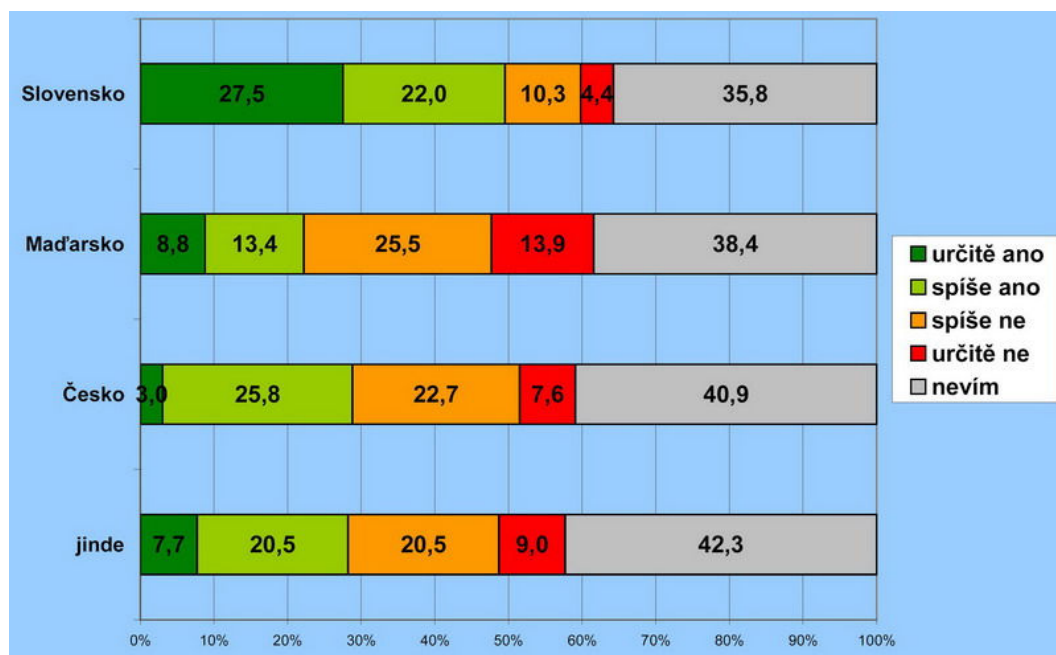
Obrázek č. 10: Kde byste se chtěl po skončení studia natrvalo usadit?
(%, N = 1 142)

Zdroj: Orosz, Chromý, Netrdová (2009)

Graf č. 27: Plánovaný návrat na Slovensko po skončení studia, rozdělený podle preferované země studia.

Pokud je Vaším cílem studovat v zahraničí, plánujete po skončení studia vrátit se na Slovensko? (% , N = 992)

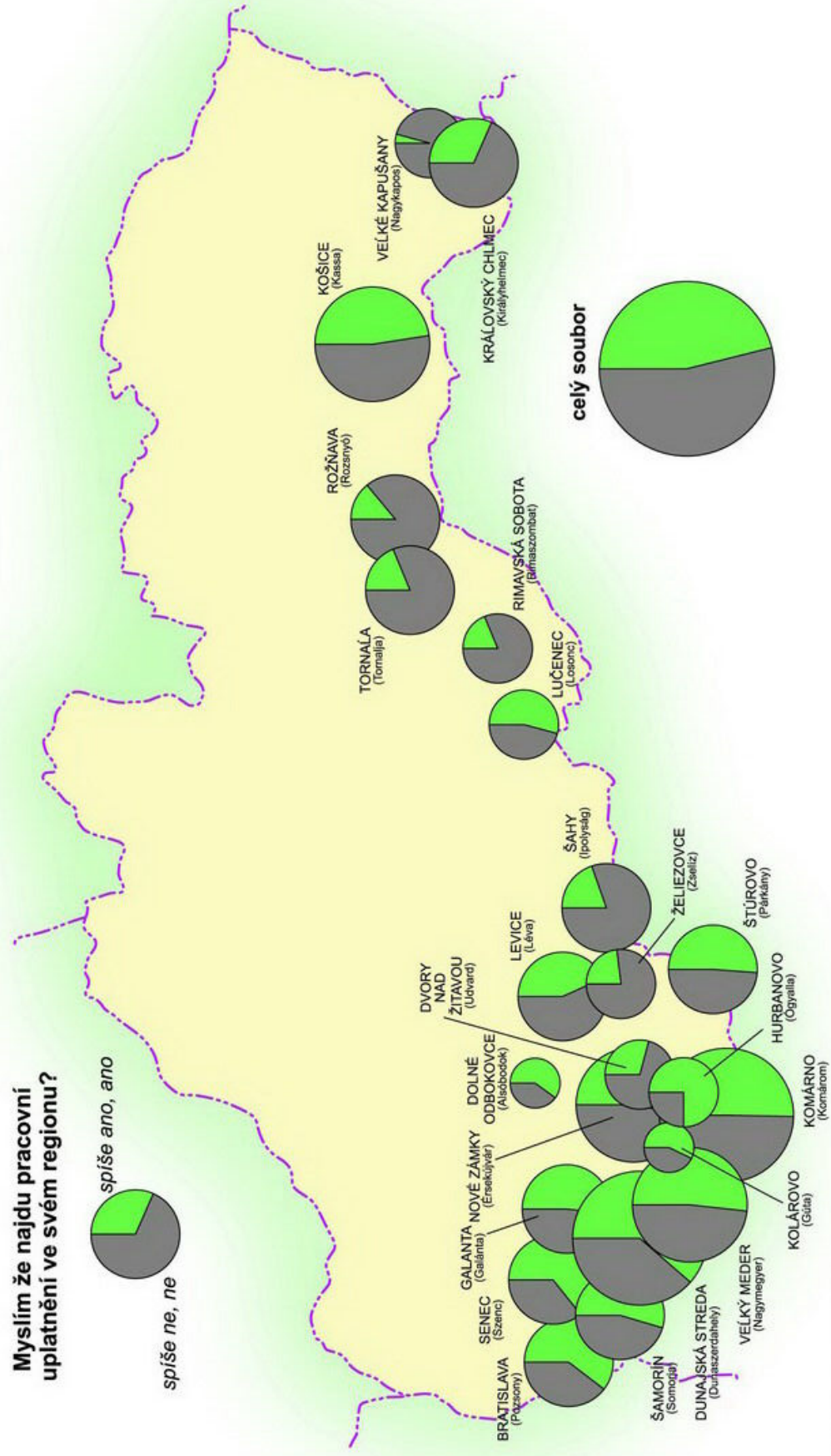

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)

Na následujícím grafu (č. 26) rozebíráme stejnou otázku, jež byla zobrazená na grafu č. 25. Zde ale odpovědi jsou rozdělené do 4 kategorií vytvořených na bázi preferované země studia (obrázek č. 8). Nejnižší podíl pozitivního postoje jsme vykazali v případě Maďarska. Příčinu jsme již částečně vysvětlili výše. Zjistili jsme, že do Maďarska směřují převážně studenti, kteří neovládají slovenštinu na dostačující úrovni. Ti však po pěti letech strávených v Maďarsku zapomenou i to, co předtím uměli, tím pádem se ani nebudu moci vrátit na Slovensko, protože na pracovním trhu nebudu schopni najít uplatnění. Překvapivě počet těch, kteří odpověděli „určitě ano“ dosáhl nejnižšího podílu právě v případě Česka - kde teoretická možnost pro uplatnění na slovenském trhu je daná (po absolvování kvalitních škol a po osvojení jazyka), musíme ale dodat, že u všech kategorií nejvyšší podíl má nejistota – pohybuje se kolem 40 %, a to v konečném důsledku ještě může převrátit celou budoucnost.

Poslední mapka (obrázek č. 11) nám ukazuje vnímání možnosti pracovního uplatnění v regionu současného bydliště. Na mapě se krásně projevuje západovýchodní gradient, čili čím dál postupujeme na východ, tím více se zhoršuje vnímání pracovního uplatnění. Jakými výjimkami jsou Lučenec a Košice – obě tyto města však mají pochopitelnou příčinu. V Lučenci jedním ze dvou míst dotazování byla Pedagogická a sociální akademie (jediná na Slovensku v VJM), která shromažďuje své studenty z celého (především ze západního) Slovenska. Názory tedy byly importovány z jiné části státu. V případě Košic mluvíme o druhém největším městě republiky, které, i když se nachází na východě, má z ekonomického hlediska pevné postavení v regionu.

Obrázek č. 11: Možnost pracovního uplatnění v daném regionu. (% , $N = 1\,015$)

4. Závěr

Předkládaná práce se zabývá problematikou národní a regionální identity, diskriminace, vnímání slovensko-maďarských vztahů a percepce budoucnosti studentů gymnázií a středních odborných škol s vyučovacím jazykem maďarským v oblasti obydlené Maďary na jižním Slovensku. Důraz se klade také na hodnocení regionální diferenciace identit a s nimi souvisejících postojů, hodnot a názorů.

Základním úkolem každého závěru je analyzovat, zda se na začátku formulované otázky našly odpovědi. To také bude prvním krokem našeho konečného zhodnocení.

První z otázek (*Se kterými územními celky cítí studenti maďarské národnosti na jižním Slovensku sounáležitost a jaký mají vztah k různým řádovostním úrovním regionů od místa bydliště až po Evropu*) můžeme odpovědět takto: O něco méně než polovina respondentů cítí sounáležitost s místem bydliště. Důležitou roli hraje etnografický region a místo narození – pravděpodobně identický s okresním městem. Okres (11 %) a kraj (5 %) též mají vykazatelné zastoupení ve vytváření obrazu vlasti. Respondenti na prvním místě určují sami sebe jako Maďara ze Slovenska. Ostatní frekventované odpovědi pro sebeurčení, též úzce souvisely s maďarskou identitou (Maďar, slovenský občan s mateřským jazykem maďarským, Maďar z Felvidéku). Hned poté následovaly kategorie spojené s Evropou (občan Evropské unie a Evropan). Z územního hlediska jsme sice našli jisté rozdíly při určení vlasti v jednotlivých městech, nebyli jsme však schopni najít příčinu. Podle našeho názoru, to (př.: Slovensko x Felvidék) může korespondovat s duchem výuky a vzděláváním na dané škole.

V případě druhé otázky (*Jakou roli hraje v životě obyvatel maďarské menšiny na Slovensku příslušnost k historickým územním celkům: župám, státům a regionům?*) jsme dospěli k následujícímu: Identita vztahující se k historickým administrativním celkům (župám), kromě oblasti Gemera, se téměř vytratila. Silná ale zůstává přítomnost etnografických celků, a pojmenování vlasti jako Felvidék.

Odpověď na třetí otázku (*Existují generační rozdíly v cítění národní a regionální identity, nebo vnímání ostatních národů?*) je následující: Mezi generacemi se vyskytují značné rozdíly. Mladší generace se čím dál tím víc ztotožňuje se

Slovenskem při sebeurčení. V případě vlasti na prvním místě skončilo „Slovensko“, ale historické označení „Felvidék“ hraje stále velkou roli (35,8 %).

Odpověď na čtvrtou otázku (*Co je důležité pro to, aby se někdo cítil Maďarem – jaké faktory hrají roli v procesu formování národní identity?*) nám poskytl graf č. 4. Výsledky svědčí o tom, že Maďarem je v první řadě ten, kdo sám se za Maďara považuje - takže je to výsledek subjektivního rozhodnutí. Objektivní kritéria (znalost maďarského jazyka a kultury) skončily až na druhém místě. Jako druhou volbu (kromě již zmiňovaných variant) nezanedbatelný počet respondentů označilo „maďarské rodiče“ (5,07 %) a „maďarskou školu“ (3,5 %).

Pátá otázka (*Jsou již středoškoláci rozhodnutí, zda odejdou z území, a případně kam?*) hrála v naší práci klíčovou roli. Zjištění jsou protichůdná: návrat na Slovensko po případném studiu v zahraničí plánuje 40 % respondentů. Pětina respondentů je připravena svou vlast natrvalo opustit, z toho třetina je již pevně rozhodnuta. Ve vnímání budoucnosti ale také panovala určitá nejistota, prakticky 40 % respondentů není ještě rozhodnuto. I když se věkově jedná o studenty maturitních ročníků, stále nemají pevné představy o své budoucnosti.

Co se týče destinace, třetina studentů ještě neví, 7,4 % směřuje do Maďarska, 13,4 % do západní Evropy a 4,6 % mimo Evropu.

Na šestou, tedy poslední otázku (*Kde plánují studovat po absolvování střední školy?*) jsme schopni odpovědět s velkou přesností, protože naše šetření probíhalo pouze 2 měsíce před uzávěrkou přihlášek na vysoké školy. Zjistili jsme, že více než polovina (58 %) studentů preferuje při pokračování svých studií Slovensko. Třetina z toho (18,4 % všech odpovědí) by zvolila maďarskou univerzitu na Slovensku a zbytek (39,6 %) instituci s vyučovacím jazykem slovenským. Téměř pětina respondentů směřuje do Maďarska, 5,8 % do Česka, 6,8 % do jiné části EU a 0,5 % mimo Evropu. Desetina respondentů neví, nebo není ještě rozhodnuta.

Naším dalším úkolem je posoudit to, zda se na začátku formulované hypotézy podařilo verifikovat. To bude druhým krokem našeho konečného zhodnocení.

První z hypotéz [*Lze předpokládat větší sounáležitost respondentů s kulturní oblastí, ve které žijí (částečně se překrývá s územními celky historických žup), s historickým názvem oblasti (Felvidék) a místem bydliště, spíše než s okresem nebo krajem*], která tvoří zastřešující koncept celé práce, se naplnila, ne však úplně. Podkapitola 4.3. svědčí o tom, že respondenti opravdu cítí velkou sounáležitost

s historickým názvem Felvidék. Zhruba stejný podíl dotazovaných (40,3 %) ho označil za svou vlast, jako Slovensko (41,6 %). Dále dle výsledků můžeme konstatovat, že při určení vlasti v užším slova smyslu největší roli hraje místo bydliště (označilo ho 45 % respondentů), což bylo očekáváno. Překvapivě, historicky administrativní celky byly preferovány jen 4 % studentů a skončily tak na předposledním místě. „Historický region“ získal vykazatelný podíl odpovědí jen ve gemerských městech (Tornaľa, Rožňava a Rimavská Sobota), kde je všeobecně známo, že etnografický region „Gemer“ je pojmenovaný podle bývalé uherské župy Gemer-Malohont. V městech na jihozápadním Slovensku (viz. tabulka č. 16) není u respondentů patrné vědomí tradice historických žup. Vzhledem k nížinatému charakteru oblasti, zde v průběhu 20. století byly snadno a bezbolestně reorganizovány administrativní jednotky a identita bývalých administrativních center se vytratila. Je ale na první pohled patrné, že v těchto regionech je identita spojená s etnografickými celky mnohem silnější. V případě žitnoostrovského města Šamorín vystupuje až na 60 %, ale v dalších městech téhož regionu (Dunajská Streda, Velký Meder) jsou vykázány též vysoké hodnoty.

Druhá část první hypotézy (*Nejmenší sounáležitost s okresy se očekává v místech, kde okresy byly vytvořeny dle principu Gerrymanderingu – tedy jsou nepřirozeného tvaru, aby eliminovaly vliv maďarské menšiny.*⁹⁰) se nepotvrdila. Sice v některých místech (Rožňava – 4,4 %, Tornaľa – 12,5 %) jsme našli podprůměrnou sounáležitost s okresy a kraji, byly ale místa, v nichž jsme zaznamenali vysoké hodnoty (Štúrovo – 17,5 %, Kráľovský Chlmec – 15,8 %), nebo okresy, kde Maďaři jsou dokonce ve většině (a jsou přirozeného tvaru), ale stejně nemají žádnou sounáležitost s těmito administrativními celky (Dunajská Streda – 3,4 %).

Jsou rozdíly v citění (regionální) identity mladé a starší generace Maďarů na Slovensku zní druhá hypotéza, která byla potvrzena. V případě sebeidentifikace, ale i při určení vlasti, jsme našli značné rozdíly mezi starší a mladší generací. Mladí lidé cítí větší sounáležitost se Slovenskem, a v některých aspektech též přestali ztotožňovat sami sebe jako „Maďar z Felvidéku“. Používají místo toho označení „Maďar ze Slovenska“. Na druhé straně ale při určení vlasti, Felvidék byl stejně populární jako Slovensko⁹¹.

---

⁹⁰ Jedná se o okresy Revúca, Trebišov, Nové Zámky, Rožňava, a Rimavská Sobota.

⁹¹ U Lamplové při určení vlasti, Felvidék získal poloviční podíl hlasů než Slovensko.

Třetí hypotéza konstatuje předpoklad, že *existují rozdíly v identitě studentů žijících ve městě a na venkově*, se také potvrdila. Při sebeurčení („co jsem“) nebyly vykázány velké rozdíly (graf č. 6). Historické názvy Felvidék a Uhersko se častěji vyskytovaly u venkovanů, přitom všechny ostatní odpovědi byly frekventovanější u obyvatel měst. Zajímavé je, že ve městě 3,5 % respondentů cítí, že nemá vlast (z venkovanů jen 1,8 %).

Při určení vlasti v užším slova smyslu rozdíly ve vnímání byly větší. Výsledky které můžeme vyčíst z grafu č. 8 nám svědčí o tom, že hned na prvním místě stojí místo bydliště (téměř identicky 46,8 % u venkovanů a 47,9 % u obyvatel měst). Etnografický region a historický administrativní celek se dostaly do popředí u respondentů pocházejících z venkova. U obyvatel měst zase bylo preferováno místo narození.

Poslední hypotéza, která předpokládá, že *při výběru vysoké školy hraje velkou roli úroveň znalosti slovenského jazyka, dosažená úroveň vzdělání rodičů, ale také vztah k různým etnickým skupinám*, se zcela potvrdila. Úroveň znalosti slovenského jazyka jistě hraje největší roli při výběru vysoké školy. Ostatní faktory mají mírnější, ale také vykazatelný dopad na výsledek. Graf č. 24 svědčí o tom, že vztah mezi faktorem znalosti slovenského jazyka a volbou vysoké školy je téměř lineární. Ti, kteří ovládají slovenštinu velmi dobře, nebojí se hlásit na slovenskou vysokou školu. Pro ty, kteří slovenštinu neovládají dobře nezbyvá nic jiného, než univerzita v Maďarsku, nebo maďarská vysoká škola na Slovensku. Česko, nebo jiné destinace mimo Slovensko mají stejně silné zastoupení ve všech kategoriích.

Druhá část čtvrté hypotézy (*Vysoký podíl studentů plánuje ve svém vysokoškolském vzdělávání pokračovat na území Maďarska či v Česku, nebo v jiné části EU a neplánují se vrátit na území jižního Slovenska, přitom relativní počet studentů uvažujících o studiu v Česku je větší v západní části jižního Slovenska.*), byla také potvrzena, potřebuje však určité upřesnění. Zjistili jsme, že více než polovina (58 %) studentů preferuje při pokračování ve studiu vysokou školu na Slovensku, ale třetina z nich (18,4 % všech respondentů) by zvolila instituci s VJM. Jedna třetina všech studentů směřuje do zahraničí, což je opravdu velký podíl! Desetina respondentů neví, nebo není ještě rozhodnuta. U maturantů směřujících do Česka lze konstatovat, že jejich relativní podíl je sice vyšší v některých městech západního Slovenska, ale není to obecný trend. Avšak v Komárně, speciálně na Gymnáziu Hansa Selyeho, se situace výrazně liší od ostatních škol. Zde zhruba jedna

třetina maturantů uvažuje o pokračování ve studiu na českých univerzitách (hlavně v Praze a Brně). Příčiny jsou zajímavé, sahají do doby Československa. Gymnázium Hansa Selyeho je největší menšinová střední škola na Slovensku s cca 600 žáky. V osmdesátých letech mnoho nynějších učitelů (a rodičů) studovalo na českých univerzitách, a v současné době žáci směřují také na české univerzity. Prvním často citovaným argumentem je, že české vysoké školy jsou nejlepší v regionu a studenti nemusí čelit diskriminaci ze strany „většinového národa“. Naše podrobné informace máme přímo od dotyčných, protože autor práce pochází také z této alma mater.

Naše výsledky poukazují na složitost slovensko-maďarských vztahů, na něž nelze nahlížet dichotomicky, jak to dělají aktéři vysoké politiky. I přes veškeré problémy, vyhlídky jsou relativně pozitivní. Majorita (70 %) maďarské mládeže představuje svou budoucnost ve své vlasti, na Slovensku. Stát se ale stává vlastní tehdy, pokud vytvoří pocit domova pro své občany a respektuje jejich lidskou důstojnost, svobodu a identitu. S vytvářením tolerantního prostředí pro menšinu, by se ve velké míře dalo přispět k přesvědčení i té třetiny, která plánuje svou budoucnost mimo území Slovenska. Dle našich výsledků, je mládež otevřená a je připravená na aktivní kooperaci.

Věříme, že zájem o téma maďarské menšiny na Slovensku, o fenomén identity a s ním spojené otázky měl smysl nejen pro nás, ale i pro případné čtenáře této diplomové práce. Bylo by užitečné další výzkum zaměřit zejména na studium mínění slovenské mládeže v oblasti maďarsko-slovenského pohraničí, protože naše téma vyžaduje aby byla vyslyšena i druhá strana.

Doufáme, že vzhledem k potřebě kontinuity, bude toto snažení o odkrývání dalších vrstev této složité problematiky pokračovat i v naší následující práci.

Seznam literatury

- A. SZABÓ, L. (2006): A szlovákiai közoktatási számarányok 2006-ban (Školství na Slovensku v číslech za rok 2006). In: Národnostné a etnické menšiny na Slovensku 2006, Fórum institut pre výskum menšín, Šamorín, s. 113-129.
- ANGYAL, B. (1998): Magyar választás Szlovákiában (Maďarská volba na Slovensku). Rukopis. Fórum institut pre výskum menšín, Šamorín.
- BOISSERIE, E. (2003): Un conflit entre normes européennes et mémoires nationales: La question magyare en Roumanie et en Slovaquie 1993-1997 (Konflikt mezi evropskými normami a národní pamětí: Maďarská otázka v Rumunsku a na Slovensku 1993-1997), L'Harmattan, Paris.
- FISKE, S. T. (1998): Stereotyping, prejudice, and discrimination. In: GILBERT, D. T., FISKE, S. T., LINDZEY, G. [eds.]: The handbook of social psychology, McGraw-Hill, New York, s. 357-411.
- GIDDENS, A., DUNEIER, M., APPELBAUM, P. R., CARR, D., (2009): Introduction to sociology, W.W. Norton & Company Inc, New York, s. 324
- GYURCSÍK, I., SATTERWHITE, J. (1996): The Hungarians in Slovakia, Nationalities Papers 24, New York, s. 509–524.
- GYURGYÍK, L. (2008): Zmeny v demografickej, sídelnej a sociálnej štruktúre Maďarov na Slovensku. In: FAZEKAS, J., HUNČÍK, P. [eds.]: Maďari na Slovensku (1989 – 2004) Súhrnná správa od zmeny režimu po vstup do Európskej únie, Fórum institut pre výskum menšín, Šamorín, s. 155-198.
- HAJDOK, K. (2009): Asszimilációs folyamatok és a szlovákiai magyarok identitása (Asimilace a identita Maďarů na Slovensku). In: TÓTH, K. [eds.]: Hatékony érdekérvényesítést (Efektivnější lobbying). Fórum institut pre výskum menšín, Šamorín, s. 51-14.
- HEBDING, D. E., GLICK, L. (1992): Introduction of sociology: A Text with Readings, McGraw Hill Inc, New York.
- HOBSBAWM, E. J. (2000): Národy a nacionalismus od roku 1780. Program, mýtus, realita, CDK, Brno.
- HUNČÍK, P. (1999): Maďarská menšina ve Slovenské republice. In: GABAL, I. [eds.]: Etnické menšiny ve střední Evropě, Praha, s. 204-218.

- HUNTINGTON, S. P. (2001): Střet civilizací: Boj kultur a proměna světového řádu. Rybka Publishers, Praha.
- CHROMÝ, P. (2003): Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů? In: JANČÁK, V., CHROMÝ, P., MARADA, M. [eds.]: Geografie na cestách poznání, UK v Praze, PřF, KSGRR, Praha, s. 163-178.
- CHROMÝ, P., JANŮ, H. (2003): Regional Identity, Activation of Territorial Communities and the Potential of the Development of Peripheral Regions. Acta Universitatis Carolinae, Geographica, XXXVIII, č. 1, s. 105–117.
- CHROMÝ, P. (2004): Historická a kulturní geografie a nové přístupy v regionálním studiu. Disertační práce. UK v Praze, PřF, KSGRR, Praha.
- CHROMÝ, P., MARADA, M., ŘEZNÍČKOVÁ, D. (2004): Regionální identita – průřezové téma vzdělávacích programů. Geografické rozhledy, 14, č. 2, s. 36-37.
- KISS, Z., PLUGOR, R., SZABÓ, J. (2008): Középiskolások felsőoktatási percepciója (Vnímání budoucího vysokoškolského studia maďarských středoškoláků v Rumunsku), OMDSZ, Cluj-Napoca.
- LAMPL, ZS. (1999): A saját útját járó gyermek - három szociológiai tanulmány a szlovákiai magyarokról (Dítě na vlastní stezce – tři sociologické studie o Maďarech na Slovensku), Madách-Posonium, Bratislava.
- LAMPL, ZS. (2007): Magyarak lenni (Být Maďarem), Fórum institut pre výskum menšín, Šamorín.
- LAMPL, ZS. (2006): A szlovákiai magyarok politikai identitása (Politická identita Maďarů na Slovensku). In: Forum Social Science Review 2006/4, Šamorín, s. 55-68.
- LAMPL, ZS. (2008): Magyarok és szlovákok (Maďaři a Slováci), Fórum institut pre výskum menšín, Šamorín.
- MATLOVIČ, R. (2005): Geografia obyvateľstva Slovenska so zreteľom na rómsku minoritu, Prešovská Univerzita, Prešov.
- PAASI, A. (2003): Region and place: regional identity in question. Progress in Human Geography, 27/4, s. 475-485.
- PAPP, Z. A., VERES, V. [eds.] (2007): Kárpát Panel 2007, (Panel Karpat 2007 – výzkumná zpráva), MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest.

- PETŐCZ, K. (2008): Úvod k slovenskému vydaniu. In: FAZEKAS, J., HUNČÍK, P. [eds.]: Maďari na Slovensku (1989 – 2004) Súhrnná správa od zmeny režimu po vstup do Euróskej únie, Fórum inštitút pre výskum menšín, Šamorín, s. 13-18.
- ŠTĚTINOVÁ, K. (2006): Územní identita obyvatel Česka - vývojový a hierarchický pohled. Diplomová práce. UK v Praze, PřF, KSGRR, Praha.
- SIMON, A. (2008): Telepesek és telepese falvak Dél-Szlovákiában a két világháború között (Usedlíci a kolonie na jižním Slovensku), Fórum inštitút pre výskum menšín, Šamorín.
- SIWEK, T. (1996): Česko-polská etnická hranice. Filozofická fakulta Ostravské univerzity, Ostrava.
- SIWEK, T., KAŇOK, J. (2000): Vědomí slezské identity v mentální mapě. Ostravská univerzita, Ostrava.
- SKÁLA, J. (2007): Regionální identita periferních území na příkladu obvodu obce s rozšířenou působností Sušice, Diplomová práce. UK v Praze, PřF, KSGRR, Praha.
- SMITH, A. D. (1986): The Ethnic Origin of Nations, Basil Blackwell, Oxford.
- SMITH, A. D. (1991): National Identity, Penguin, London.
- SOUKUP, V., (2000): Přehled antropologických teorií kultury, Portál, Praha.
- SZÉKELY, T., PLUGOR. R., SZABÓ, J., KISS, Z. (2010): Végzős egyetemi hallgatók továbbtanulási percepciója – 2008 (Vnímání budoucího postgraduálního studia maďarských absolventů v Rumunsku), Rukopis. Fórum inštitút pre výskum menšín, Šamorín.
- SZARKA, L., ŠUTAJ. Š. (2008): Regionális és nemzeti identitásformák a 18-20. századi magyar és a szlovák történelemben - Regionálna a národná identita v maďarskej a slovenskej histórii 18-20. storočia, Universum, Prešov.
- TAJFEL, H., TURNER, J. C. (1986): The social identity theory of inter-group behavior. In: AUSTIN, W., G., WORCHEL, S. [eds.]: Psychology of Intergroup Relations, Nelson-Hall, Chicago.
- TESAŘ, F. (2007): Etnické konflikty, Portál, Praha.
- TÓTH, R., KRNO, S., KULAŠÍK, P. (1991): Stručný politologický slovník, Bratislava.
- UHROVÁ-MÉSZÁROSOVÁ, A. (2008): Maďarská menšina na Slovensku, Vesmír, 87/1, Praha, s. 46-50.

- VADKERTY, K. (2002): A kitelepítéstől a reszlovakizációig. Trilógia a csehszlovákiai magyarság 1945–1948 közötti történetéről (Maďarská otázka v Československu 1945–1948), Kalligram, Bratislava.
- VERES, V. (2005): Nemzeti identitás Erdélyben szociológiai olvasatban (Národní identita v Sedmihradsku v sociologickém čtení), Akadémiai Kiadó, Budapest.
- YOUNG, C., LIGHT, D. (2001): Place, National Identity and Post-socialist Transformations: An Introduction. *Political Geography* 20/8, s. 941-955.
- ZICH, F. [eds.] (2003): Regionální identita obyvatel v pohraničí, Sociologický ústav Akademie věd ČR, Praha.

Internetové zdroje

Fórum institut pre výzkum menšín (navštíveno: 2008 - 2010)

www.forumisnt.sk

Hospodářské Noviny (navštíveno: 3.4.2010)

[http://proc-ne.ihned.cz/slovensko//c1 39737570-mlade-talenty-unikaju-do-zahranicia](http://proc-ne.ihned.cz/slovensko//c1_39737570-mlade-talenty-unikaju-do-zahranicia)

„Maďarský portál“ (navštíveno: únor – duben 2010)

www.magyar.sk

Studentský kroužek Endre Adyho v Praze (navštíveno: 12.3.2010)

www.aed.cz

Studentský klub Ferenc Kazincziho v Brně (navštíveno: 12.3.2010)

www.kafedik.net

Štatistický úrad Slovenskej republiky (navštíveno: leden - duben 2010)

<http://portal.statistics.sk/>

Ústav informácií a prognóz školstva (navštíveno: 26.2.2010)

<http://www.uips.sk/prehlady-skol>

Körkép, a gondolkodó blog – Panoráma, premýšlivý blog (navštíveno: 6.4.2010)

<http://korkep.sk/2010/03/04/vedia-madari-po-slovensky/> (2010)

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Dotazník pro maďarské středoškoláky (česká mutace)

Dotazník pro studenty maďarské národnosti žijící na Slovensku

Vážená studentko, vážený studente,

obracím se na Vás s žádostí o vyplnění přiloženého dotazníku, jehož vyhodnocení mi pomůže při psaní diplomové práce. Jsem studentem geografie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze a ve své diplomové práci se zabývám životem obyvatel maďarské národnosti na Slovensku.

Prosím Vás o zodpovězení níže uvedených otázek. Vaše odpovědi jsou pro mě velmi cenné. Chci Vás ujistit, že na otázky neexistuje správná nebo špatná odpověď. Dotazník bude vyhodnocen v celkovém souboru dotazníků, proto Vám mohu garantovat anonymitu.

Z uvedené nabídky odpovědí, prosím, zaškrtněte tu, kterou považujete za správnou nebo tu, která nejlépe odpovídá Vašemu názoru. Tam, kde to považujete za účelné, můžete zaškrtnout i více odpovědí. U odpovědí v tabulkách označte vždy pouze jedno políčko.

Děkuji Vám za Vaši pomoc. S pozdravem

Örs Orosz, dunamocs@gmail.com

Datum vyplnění dotazníku: ____ . 11. 2008

Místo (škola): _____

Vyučovací jazyk třídy:

☐ maďarský

☐ slovenský

Ročník: _____

Údaje respondenta:

Pohlaví:

☐ ženské

☐ mužské

Rok a místo narození:

rok: 19__

místo narození: _____

Obec/město trvalého bydliště: _____

státní občanství:

☐ slovenské

jiné: _____

Mateřský jazyk:

☐ maďarský

☐ slovenský

jiný: _____

národnost:

☐ maďarská

☐ slovenská

jiná: _____

národnost matky:

☐ maďarská

☐ slovenská

jiná: _____

národnost otce:

☐ maďarská

☐ slovenská

jiná: _____

školní vzdělání matky:

☐ základní

☐ střední

☐ vysokoškolské

školní vzdělání otce:

☐ základní

☐ střední

☐ vysokoškolské

Otázky:

1. Které z uvedených faktorů jsou rozhodující při vzniku národnostní příslušnosti?

- ☐ kulturně-národní (mateřský jazyk, kultura)
☐ občanské – státní (taková národnost, jaké státní občanství)

- ☐ rodina (rodinná tradice, rozhodnutí rodičů)
☐ vlastní rozhodnutí

2. Prvořadě jsem:

- ☐ Maďar
☐ Maďar ze Slovenska
☐ Hornozemský (Felvidék)
☐ slovenký občan s mat. jazykem maďarským
☐ Žitnoostrovčan, Podzoborčan, atd.
☐ občan ze Slovenska

- ☐ Slovák
☐ slovenský občan
☐ občan Evropské unie
☐ Evropan
jiné: _____

3. Dále jsem také:

- ☐ Maďar
☐ Maďar ze Slovenska
☐ Hornozemský (Felvidék)
☐ slovenký občan s mat. jazykem maďarským
☐ Žitnoostrovčan, Podzoborčan, atd.
☐ občan ze Slovenska

- ☐ Slovák
☐ slovenský občan
☐ občan Evropské unie
☐ Evropan
jiné: _____

4. Která z území považujete za svou vlast:

☐ Slovensko	☐ Evropská unie
☐ Horná Zem (Felvidék)	☐ Evropa
☐ Maďarsko	☐ daný etnografický region
☐ Uhersko	☐ cítím, že nemám vlast
☐ celé hungarofonní území	jiné: _____

5. Co považujete za svou vlast v užším smyslu slova (území, které je Vám nejdražší)?:

- ☐ jeden konkrétní etnografický region (Žitný Ostrov, Matiašova Zem, Palócsko, Podzoborie, atd.)
- ☐ jednu historickou administrativní oblast – župu (Gemer, Novohrad, Zemplín, atd.)
- ☐ jeden konkrétní okres (Komárno, Michalovce, Košice, Nové Zámky, atd.)
- ☐ jeden konkrétní kraj (Nitra, Trnava, Banská Bystrica, atd.)
- ☐ místo narození
- ☐ místo bydliště
- ☐ místo navštěvované školy

Zde uveďte název území, příp. místa, které máte na mysli: _____

6. Co je podle Vás potřebné k tomu, aby byl někdo Maďarem?

☐ aby se on sám považoval za Maďara	☐ aby byl členem maďarského církevního sboru
☐ aby měl maďarštinu jako mateřský jazyk	☐ aby volil maďarskou politickou stranu
☐ aby znal a/nebo ctil maďarskou kulturu	☐ aby většinu života žil v maďarském prostředí
☐ aby měl alespoň jednoho rodiče Maďara	☐ aby byl občanem Maďarska
☐ aby měl oba rodiče Maďary	☐ aby se narodil v Maďarsku
☐ aby absolvoval školy s vyuč. jazykem maď.	

7. Co je podle Vás dále potřebné k tomu, aby byl někdo Maďarem?

☐ aby se on sám považoval za Maďara	☐ aby byl členem maďarského církevního sboru
☐ aby měl maďarštinu jako mateřský jazyk	☐ aby volil maďarskou politickou stranu
☐ aby znal a/nebo ctil maďarskou kulturu	☐ aby většinu života žil v maďarském prostředí
☐ aby měl alespoň jednoho rodiče Maďara	☐ aby byl občanem Maďarska
☐ aby měl oba rodiče Maďary	☐ aby se narodil v Maďarsku
☐ aby absolvoval školy s vyuč. jazykem maď.	

8. Přiznání národní identity je podle Vás:

☐ velmi důležité (za všech okolností)	☐ spíše není důležité
☐ důležité (ale ne za všech okolností)	☐ není důležité

9. Souhlasíte s tím, že skutečnost, že jste se narodil jako Maďar:

	ano	ano i ne	ne	nevím
Ulehčuje život	☐	☐	☐	☐
vyvolá hrdost	☐	☐	☐	☐
vyvolá lhostejnost	☐	☐	☐	☐
je výhodou	☐	☐	☐	☐
vyvolá stydlivost/ostych	☐	☐	☐	☐
komlikuje život	☐	☐	☐	☐
je přirozené	☐	☐	☐	☐
je výzvou	☐	☐	☐	☐

10. Setkal jste se někdy s tím, že byste byl diskriminován za:

	ne, nikdy	zřídka	často
Národnost	☐	☐	☐
společenský původ	☐	☐	☐
finanční situaci	☐	☐	☐
místo původu	☐	☐	☐
politické názory	☐	☐	☐

11. Maďarsko-slovenské vztahy na státní úrovni se dají popsat slovem:

- ☐ spolupráce
☐ lhostejnost
☐ napětí
☐ konflikt

12. Maďarsko-slovenské vztahy v místě Vašeho bydliště se dají popsat slovem:

- ☐ spolupráce
☐ lhostejnost
☐ napětí
☐ konflikt

13. Kdo podle Vás může za spory mezi Maďary a Slovaky na Slovensku? (zde označte maximálně 2 odpovědi)

- ☐ Maďaři ze Slovenska
☐ Slováci z Maďary obývaných území
☐ Slováci z jiných oblastí Slovenska
☐ Maďaři z Maďarska
☐ oba národy
☐ slovenští politici
☐ maďarští politici na Slovensku
☐ maďarští politici v Maďarsku
☐ jiné: _____

14. Označte, prosím, jaký máte vztah k následujícím skupinám obyvatel:

	velice sympatický	sympatický	lhostejný	protivný
Slováci	☐	☐	☐	☐
Maďaři ze Slovenska	☐	☐	☐	☐
Maďaři z Maďarska	☐	☐	☐	☐
jiní Maďaři v menšině	☐	☐	☐	☐

15. Zajímají Vás otázky týkající se situace maďarské menšiny na Slovensku?

- ☐ ano, ve velké míře
☐ spíše ano
☐ spíše ne
☐ vůbec ne

16. Plánujete se zúčastnit parlamentních voleb v roce 2010?

- ☐ určitě ano
☐ pravděpodobně ano
☐ pravděpodobně ne
☐ určitě ne
☐ nevím

17. Volil byste někdy stranu SMK-MKP?

- ☐ ano
☐ ne

18. Pokud ano, tak z jakého důvodu? (zde označte maximálně 2 odpovědi)

- ☐ ochraňují práva a zájmy Maď na Slov.
☐ jsou důvěrohodní
☐ nemám jinou možnost
☐ prosazují (zastupují) mé zájmy
☐ jejich politici jsou věrohodní
☐ jistě odvedou kvalitní práci
 Jiný důvod: _____

19. Kterou školu byste podle současných možností zvolil pro další studium?

☐ slovenskou vysokou školu	☐ vysokou školu v Česku
☐ maďarskou vysokou školu na Slovensku (KN, NR)	☐ vysokou školu jinde v Evropské unii
☐ externí fakultu univerzity z Maďarska	☐ vysokou školu jinde v Evropě (mimo EU)
☐ vysokou školu v Maďarsku	☐ vzdělávací instituci mimo Evropu

20. Kdybyste se mohl(a) nezávisle rozhodnout, kde byste rád studoval(a) VŠ?

Město: _____

21. Jak hodnotíte úroveň Vaší slovenštiny?

☐ velmi dobrá	☐ spíše slabá
☐ dostačující	☐ velmi slabá

22. Mimo školního vyučování, v jakých situacích a kde používáte slovenský jazyk?

(zde můžete označit více odpovědí)

☐ doma	☐ při čtení
☐ ve společnosti, s přáteli	Jiné: _____
☐ při styku s úřady (v administrativě)	

23. Zúčastnil(a) jste se někdy nějaké mládežnické akce v Maďarsku (Gloria Victis, různé soutěže, tábory), kde se prezentovali ostatní menšiny Maďarů (např. ze Sedmihrdska, Podkarpatska, Vojvodiny):

☐ ne	☐ ano – kolikrát: _____

24. Jaký máte názor o maďarských mládežnických organizacích na Slovensku?

- ☐ jsou potřebné, fungují dobře
☐ jsou potřebné, ale mohly by být aktivnější
☐ jsou potřebné, ale nefungují dobře
☐ fungují dobře, ale nejsou potřebné
☐ nejsou potřebné a ani nefungují dobře
☐ nevím

25. Jste členem/členkou nějaké místní, nebo mezinárodní maďarské mládežnické organizace (př.: Organizace Skautů, MIK, Rákóczi Szövetség, Firesz, Kikelet, školský DÖK, atd.)

☐ ano, jsem členem: _____	☐ nejsem členem, a ani v budoucnu neplánuji
☐ ne, ale rád bych vstoupil do nějaké organizace	vstoupit do žádné organizace
	☐ nezabývám se s těmito věci

26. Pokud je Vaším cílem studovat v zahraničí, plánujete po ukončení studia vrátit se na Slovensko?

☐ určitě ano	☐ určitě ne
☐ spíše ano	☐ nevím
☐ spíše ne	

27. Kde byste se chtěl po ukončení studia natrvalo usadit?

☐ v místě současného bydliště či v blízkém okolí	☐ v Západní Evropě
☐ v jiné části Slovenska	☐ mimo Evropu
☐ v Maďarsku	☐ nevím
☐ v Česku	Jiné: _____

28. Myslíte si, že byste měl možnost pracovně se uplatnit ve Vašem regionu?

☐ určitě ano	☐ určitě ne
☐ spíše ano	☐ nevím
☐ spíše ne	

Děkuji Vám za zodpovězení otázek a přeji Vám hodně úspěchů ve Vašem studiu!!

Příloha č. 2: Dotazník pro maďarské stredoškoly (maďarská verze)

Kérdőív a szlovákiai magyar diákok részére

Tisztelt Válaszadó!

Kérem figyelmesen olvassa el a kérdéseket, mert az Ön által megadott válaszok számunkra nagyon fontosak.

A megadott válaszlehetőségek közül kérem az Ön véleményének leginkább megfelelő lehetőséget jelölje meg – minden kérdésnél egyet. Azon kérdéseknél, ahol válasza nem azonosítható egyik lehetőséggel sem, az „egyéb” alternatívát válassza, és írja le pár szóban, mire gondol. A táblázatok esetében ügyeljen arra, hogy minden sorban csak egy választ jelöljön meg.
Segítségét köszönjük!

Orosz Örs, Diákhalózat

A kitöltés időpontja: 2008.11.____.
Helyszíne (iskola): _____
Osztály tanítási nyelve: ☐ magyar ☐ szlovák
Évfolyam: _____

A kitöltő adatai:

neme: ☐ nő ☐ férfi
születési ideje (év): 19____ születési helye: _____
állandó lakhelye (község): _____
állampolgársága: ☐ szlovák egyéb: _____
anyanyelve: ☐ magyar ☐ szlovák egyéb: _____
nemzetisége: ☐ magyar ☐ szlovák egyéb: _____
édesanyja nemzetisége: ☐ magyar ☐ szlovák egyéb: _____
édesapja nemzetisége: ☐ magyar ☐ szlovák egyéb: _____
édesapja iskolai végzettsége: ☐ alapiskolai ☐ középiskolai ☐ felsőfokú
édesanyja iskolai végzettsége: ☐ alapiskolai ☐ középiskolai ☐ felsőfokú

Kérdések:

1. Milyen tényezők határozzák meg leginkább az Ön nemzeti hovatartozását?

☐ kultúrnemzeti (anyanyelv, kultúra) ☐ családi (hagyomány)
☐ állampolgári (olyan nemzetiségű, mint amilyen államnak a polgára) ☐ saját döntés

2. Elsősorban úgy határozná meg magát, mint:

☐ magyar ☐ szlovák
☐ szlovákiai magyar ☐ szlovák állampolgár
☐ felvidéki ☐ az Európai Unió állampolgára
☐ magyar anyanyelvű szlovák állampolgár ☐ európai
☐ csallóközi, zoboraljai, bodrogi, stb. egyéb: _____
☐ szlovákiai

3. Másodszorban úgy határozná meg magát, mint:

☐ magyar ☐ szlovák
☐ szlovákiai magyar ☐ szlovák állampolgár
☐ felvidéki ☐ az Európai Unió állampolgára
☐ magyar anyanyelvű szlovák állampolgár ☐ európai
☐ csallóközi, zoboraljai, bodrogi, stb. egyéb: _____
☐ szlovákiai

4. Mit tekint hazájának:

☐ Szlovákiát	☐ Európai Uniót
☐ a Felvidéket (folyt. köv.)	☐ Európát
☐ Magyarországot	☐ egy bizonyos tájegységet
☐ a történelmi Magyarországot	☐ úgy érzi nincs hazája
☐ a teljes magyar nyelvterületet	egyéb: _____

5. Mit tekint szűkebb hazájának?

- ☐ egy bizonyos néprajzi tájegységet (Csallóköz, Mátyusföld, Palócföld, Zoboralja, stb.)
- ☐ egy bizonyos történelmi közigazgatási egységet (Gömör, Nógrád, stb.)
- ☐ egy bizonyos járást (Komárom, Nagymihály, Kassa, stb.)
- ☐ egy bizonyos kerületet (Nyitra, Nagyszombat, Besztercebánya stb.)
- ☐ a települést, ahol született
- ☐ a települést, ahol él
- ☐ a települést, ahol iskolába jár

Kérem írja le, konkrétan mire gondol (település, területi egység neve): _____

6. Elsősorban mi kell ahhoz, hogy valaki magyarnak számítsen?

☐ magyarnak tartsa magát	☐ magyar nyelvű egyházközséghez tartozzon
☐ magyar legyen az anyanyelve	☐ magyar pártra szavazzon
☐ ismerje és/vagy szeresse a magyar kultúrát	☐ élete nagy részében magyarok között éljen
☐ az egyik szülő magyar legyen	☐ magyar állampolgár legyen
☐ mindkét szülő magyar legyen	☐ Magyarországon szülessen
☐ magyar nyelvű iskolát végezzen	

7. Az előző kérdésre alapozva mit jelölne meg második legfontosabb szempontként?

☐ magyarnak tartsa magát	☐ magyar nyelvű egyházközséghez tartozzon
☐ magyar legyen az anyanyelve	☐ magyar pártra szavazzon
☐ ismerje és/vagy szeresse a magyar kultúrát	☐ élete nagy részében magyarok között éljen
☐ az egyik szülő magyar legyen	☐ magyar állampolgár legyen
☐ mindkét szülő magyar legyen	☐ Magyarországon szülessen
☐ magyar nyelvű iskolát végezzen	

8. Fontos-e Önnek a nemzeti identitás felvállalása?

☐ fontos – minden körülmények között	☐ nem annyira fontos
☐ fontos – de nem minden körülményben	☐ egyáltalán nem fontos

9. Egyetért Ön azzal, hogy az, hogy magyarnak született:

	igen	igen is, meg nem is	nem	nem tudja
könnyíti életét	☐	☐	☐	☐
büszkeséggel tölti el	☐	☐	☐	☐
közömbös számára	☐	☐	☐	☐
előnyt jelent	☐	☐	☐	☐
szégyennel tölti el	☐	☐	☐	☐
hátrányt jelent	☐	☐	☐	☐
természetes dolog	☐	☐	☐	☐
Kihívás	☐	☐	☐	☐

10. Milyen gyakran érte Önt hátrányos megkülönböztetés az alábbi okok miatt?

	soha	ritkán	gyakran
nemzetiségi hovatartozása	☐	☐	☐
társadalmi hovatartozása	☐	☐	☐
anyagi helyzete	☐	☐	☐
származási helye	☐	☐	☐
politikai nézetei	☐	☐	☐

11. Országos szinten a szlovákok és a magyarok viszonyát Ön szerint mi jellemzi:

- ☐ együttműködés
☐ feszültség
☐ közömbösség
☐ konfliktusok

12. Lakhelvény a szlovákok és a magyarok viszonyát Ön szerint mi jellemzi:

- ☐ együttműködés
☐ feszültség
☐ közömbösség
☐ konfliktusok

13. Ön szerint ki felelős a konfliktusok esetleges kiéleződéséért? (két választ is megjelölhet)

- ☐ szlovákiai magyarok
☐ a magyarlakta területeken élő szlovákok
☐ Szlovákia más területein élő szlovákok
☐ magyarországi magyarok
☐ mindkét nemzet
☐ a szlovák politikusok
☐ a szlovákiai magyar politikusok
☐ a magyarországi politikusok

14. Ön hogyan viszonyul a következő csoportokhoz?

	nagyon rokonszenves	inkább rokonszenves	Közömbös	ellenszenves
Szlovákok	☐	☐	☐	☐
szlovákiai magyarok	☐	☐	☐	☐
magyarországi magyarok	☐	☐	☐	☐
más határon túli magyarok	☐	☐	☐	☐

15. Foglalkoztatják-e a szlovákiai magyarok helyzetével kapcsolatos kérdések?

- ☐ nagyon nagy mértékben
☐ elég nagy mértékben
☐ nem nagyon
☐ egyáltalán nem

16. A 2010-ben esedékes szlovákiai parlamenti választásokon elmegy szavazni?

- ☐ biztosan igen
☐ valószínűleg igen
☐ valószínűleg nem
☐ biztosan nem
☐ nem tudom

17. Ha elmenne, akkor az MKP-ra szavazna?

- ☐ igen
☐ nem

18. Ha igen, akkor, miért választaná az MKP-t? (két választ is megjelölhet)

- ☐ védik a szlovákiai magyarok érdekeit
☐ megbízom bennük
☐ nincs más választásom
☐ az én érdekeimet is képviselik
☐ hiteles politikusaik vannak
☐ jól dolgoznak
 egyéb: _____

19. A jelenlegi lehetőségei mellett a továbbtanuláshoz milyen felsőoktatási intézményt választan

☐ hazai szlovák egyetem	☐ csehországi felsőoktatási intézmény
☐ hazai magyar felsőoktatás (Komárom, Nyitra)	☐ az EU területén lévő felsőoktatási intézmény
☐ magyarországi kihelyezett kar	☐ egyéb európai felsőoktatási intézmény
☐ magyarországi felsőoktatási intézmény	☐ Európán kívüli felsőoktatási intézmény

**20. Ha mindentől függetlenül, akarata szerint dönthetne, a továbbtanuláshoz mely város felsőol
intézményét választaná?**

Városnév: _____

21. Hogyan értékeli a szlovák nyelvtudását?

☐ jó	☐ inkább gyenge
☐ kielégítő	☐ gyenge

22. Az iskolán kívül milyen helyzetekben használja a szlovák nyelvet? (több választ is megjelölhe

☐ Családi körben	☐ Szlovák nyelvű olvasmányoknál
☐ Társaságban, baráti körben	Egyéb: _____
☐ Ügyintézésnél	

**23. Résztvett-e valaha bármilyen magyarországi ifjúsági rendezvényen, Gloria Victisen, verseny
táborban, ahol több ország magyarsága is képviseltette magát?**

☐ nem	☐ igen – hányszor: _____

24. Mi a véleménye a szlovákiai magyar ifjúsági szervezetekről?

- ☐ szükség van rájuk, jól működnek
- ☐ szükség van rájuk, de lehetnének aktívabbak
- ☐ szükség van rájuk, de nem működnek jól
- ☐ jól működnek, de nincs rájuk szükség
- ☐ nincs szükség ilyesmire, és nem is működnek jól
- ☐ nem tudom

**25. Ön tagja valamilyen helyi vagy nemzetközi magyar ifjúsági szervezetnek (pl. Cserkész Szöv
MIK, Rákóczi Szövetség, Firesz, Kikelet, iskolája diákönkormányzata, stb.) ?**

☐ igen tagja vagyok a _____-nak/nek	☐ nem vagyok tagja semminek, és a jövőben kívánok belépni
☐ nem, de szívesen belépnék	☐ nem foglalkozom ilyesmivel

**26. Ha kitűzött célja a külföldön való továbbtanulás, az iskolai elvégzése után vissza kíván térni
Szlovákiába?**

☐ biztosan igen	☐ biztosan nem
☐ inkább igen	☐ nem tudom
☐ inkább nem	

27. Iskolai elvégzése után hol szeretne élni?

☐ jelenlegi lakhelyén, vagy annak közelében	☐ valamely nyugat-európai államban
☐ Szlovákia más részén	☐ Európán kívül
☐ Magyarországon	☐ nem tudom
☐ Csehországban	egyéb: _____

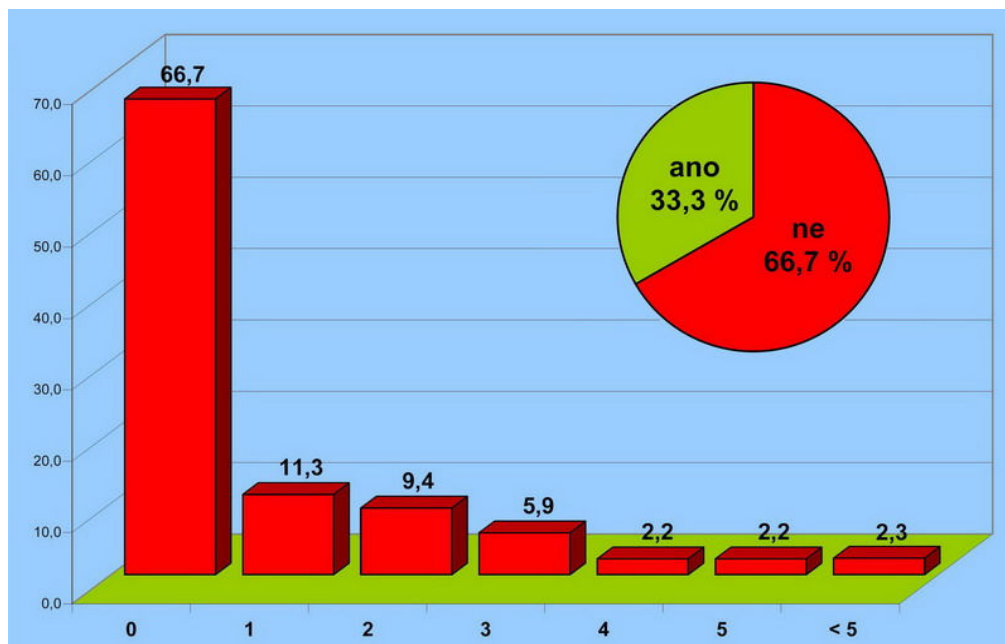
28. Hogy látja, jelenlegi lakhelyén lenne lehetősége elhelyezkedni?

☐ biztosan igen	☐ valószínűleg nem
☐ valószínűleg igen	☐ biztosan nem

Köszönjük a segítséget és további sikeres tanulmányokat kívánunk!

Příloha č. 3: Zúčastnil(a) jste se někdy nějaké mládežnické akce v Maďarsku?
Po případě kolikrát? (% , N = 1 120)

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření (2008)